

REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO ZNANOSTI, OBRAZOVANJA I ŠPORTA

KLASA: 602-03/08-05/00069

URBROJ: 533-09-09-0004

Zagreb, 20. siječnja 2009.

Na temelju Članka 27., Stavka 12. Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi («Narodne novine», broj 87/08) državni tajnik Želimir Janjić, prof., donio je

ODLUKU

o donošenju nastavnog plana i programa za nastavni predmet Katolički vjeronauk za četverogodišnje srednje škole

I.

Ovom odlukom donosi se nastavni plan i program za nastavni predmet Katolički vjeronauk za četverogodišnje srednje škole.

II.

Sadržaji nastavnog plana i programa nastavnog predmeta Katolički vjeronauk za četverogodišnje srednje škole sastavni su dio ove odluke i postaju dio izmijenjenih i dopunjenih nastavnih planova i programa za stjecanje srednje stručne spreme u četverogodišnjim srednjim školama

III.

Ova odluka i nastavni plan i program nastavnog predmeta Katolički vjeronauk za četverogodišnje srednje škole bit će objavljena na mrežnim stranicama Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa.

IV.

Ova odluka stupa na snagu danom donošenja, a primjenjivat će se od 2009./10. školske godine.

DRŽAVNI TAJNIK

Želimir Janjić, prof.

**Republika Hrvatska
Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa**

**HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA
NACIONALNI KATEHETSKI URED**

**PLAN I PROGRAM
KATOLIČKOGA VJERONAUKA
ZA ČETVEROGODIŠNJE SREDNJE ŠKOLE**

Zagreb, 2009.

UVOD

Slijedom brzih promjena naše društvene, kulturne, religiozne, pastoralne i školske situacije u zadnjih se nekoliko godina osjećala potreba obnove i dorade dosadašnjega *Programa nastave katoličkoga vjeronauka za četverogodišnje srednje škole*. Poglavitito se to odnosi na bolje usklađivanje nastavnoga programa s razvojnim izazovima mladenačkoga odrastanja, intelektualnog i afektivnog dozrijevanja učenika, s njihovim životnim pitanjima, interesima i odgojno-obrazovnim potrebama na području religioznosti i vjere, sa samim profilom školskoga vjeronauka i s evangelizacijskom zadaćom Crkve. Doručivanje, prilagodba i obnova postojećih vjeronaučnih programa trajan je zadatak naše Crkve u traženju prikladnih odgovora na uvijek nove i različite individualne, crkvene, kulturne i društvene situacije učenika. Vjeronaučnim programom ona daje smjernice i određuje prikladne putove religioznoga odgoja i obrazovanja mladih u kontekstu suvremene škole i društvenoga okruženja u kojemu učenici žive.

Katolički vjeronauk u srednjoj školi po svojoj naravi i zadaći teži cjelovitu odgoju i promaknuću ljudske osobe kao pojedinca i člana društvene zajednice. U okviru srednjoškolskog obrazovanja on osobito pridonosi ostvarivanju odgojno-obrazovnih ciljeva iz društveno-humanističkog područja te promiče njihovo religiozno i socijalno sazrijevanje. Učenicima omogućuje i pomaže da objektivno i sustavno, u povezanosti s vlastitim pitanjima i suvremenim životnim iskustvom, na osobnoj i zajedničkoj razini, upoznaju i dožive katoličku vjeru, da steknu znanje i razumijevanje njezinih temelja, njezina odnosa prema drugim religijama i svjetonazorima, njezina povijesnog hoda i utjecaja na ljudsko društvo. Pomaže im da prepoznaju njezin doprinos općeprihvaćenim ljudskim vrednotama, da uočavaju i znaju obrazložiti njezine specifičnosti te da kroz dijalog s vjerskim sadržajima, vrednotama i stavovima i sami postanu humanije osobe. Vjeronauk im, u međupredmetnoj korelaciji sa sadržajima i ciljevima drugih nastavnih predmeta, želi pružiti cjelovitu sliku o njima samima i svijetu u kojemu žive, otvarajući osobito pitanja smisla života koja tek na obzoru transcencije i govora o Bogu nalaze svoj cjelovit odgovor. U tu svrhu školski se vjeronauk, poštujući odgojno-obrazovnu vlastitost i ciljeve pluralne i demokratske škole, sustavno uobličuje u školski kurikulum kao i drugi nastavni predmeti, čuvajući dakako svoju vjersku, odgojnu i obrazovnu posebnost. Dok se učenicima, s jedne strane, nastoji pružiti uvid u pitanja smisla i usmjeravanja života i u cjelovito poznavanje katoličke vjere, njezine tradicije i vjersko-odgojne posebnosti, istodobno im se želi pomoći da razviju vlastite duhovne sposobnosti, etičko-moralnu svijest i moralne vrijednosti, izgrađen kritički odnos prema životu i svijetu. Osim izgradnje vlastite osobnosti i osposobljavanja za život u svijetu, Crkvi i društvu, mlade se želi odgajati za poštovanje i iskreni dijalog s različitim religijama i svjetonazorima, poštujući njihova uvjerenja, stavove i tradicije. U skladu s tom zadaćom, učenici trebaju upoznati različite oblike religioznog govora te kršćanskoga načina izražavanja, osobito katoličkoga, u prvom redu Bibliju i glavne dokumente Crkve.

Katolički vjeronauk u školi ostvaruje i promiče cjelovit odgoj mladih, kako po svom sadržaju i didaktičkim usmjerenjima tako i po svojim odgojno-obrazovnim ciljevima, vodeći se načelom dvostruke vjernosti: *vjernosti Bogu i čovjeku*. Zato vjeronauk u srednjoj školi pomaže učenicima, koji kao pojedinačne ličnosti i osobnosti prolaze kroz odlučujuće razdoblje svoga odrastanja i određenja, da postupno i sustavno upoznaju povijesno-kulturalnu stvarnost u kojoj žive, opće etičke i moralne probleme suvremenoga čovjeka i društva te cjelovit nauk, načela i vrijednote Katoličke crkve. On im također želi pomoći da postupno oblikuju vlastite spoznaje i osobnu moralnu svijest te da tako postanu osposobljeni za

poznavanje i vrednovanje čovjeka i svijeta, povijesnih činjenica, izvora, različitih područja i dimenzija života, različitih vrsta govora i načina religioznog izražavanja.

Katolički vjeronauk u školi, po svom temeljnom sadržaju, odgojnoj i obrazovnoj zadaći, najprije se usredotočuje na osobu Isusa Krista u otajstvu Presvetoga Trojstva. Jednako tako usredotočuje se na povijest spasenja, osobito na Kristovo otkupiteljsko djelo, nauk i tradiciju Katoličke crkve, na njezine povijesne kulturalne i umjetničke izričaje, kao i na ukupan prinos kršćanske vjere koji učenike vodi prema njihovoj punoj ljudskoj i kršćanskoj zrelosti. Cilj mu je omogućiti cjelovit i skladan odgoj ljudske osobe koja je sposobna kritički promišljati duhovnu, kršćansku, kulturnu, tradicijsku i ukupnu stvarnost koja ju okružuje. Taj cilj omogućuje učeniku da slobodno, svjesno i odgovorno donosi osobnu odluku, oblikuje osobne stavove vjere, da postigne važna životna uvjerenja i moralne vrjednote po kojima može ostvariti miran, radostan i plodan život u ljudskoj i crkvenoj zajednici.

Ovaj *Program katoličkoga vjeronauka za četverogodišnje srednje škole* poveznica je vjeronaučne tradicije i višegodišnjeg iskustva vjeronaučne nastave u školi, a plod je suradnje brojnih teoloških i pedagoških stručnjaka i srednjoškolskih vjeroučitelja. U njega su ugrađene suvremene katehetske smjernice Crkve, zahtjevi kurikularnoga programiranja, a ucijepljena su i postignuća suvremenoga školskog odgojno-obrazovnog programiranja vjeronaučne nastave na europskom prostoru. Zato Program ne nudi nešto posve novo, nego se nove spoznaje i potrebe na području vjerskoga odgoja nastoje skladno ugraditi u gotovo dvadesetogodišnje iskustvo nastave vjeronauka u našim srednjim školama nakon demokratskih promjena. Nakana nam je skladnije povezati vjeronaučne sadržaje s odgojno-obrazovnim postignućima te potrebama i interesima učenika u sadašnjem vremenu, i tako im omogućiti što potpuniji vjerski odgoj, bolje poznavanje kršćanske vjere i bogate baštine Katoličke crkve. Nakana nam je također da učenici, imajući u vidu cjelinu školskoga odgoja i obrazovanja, prepoznaju i pronađu odgovore na važna životna pitanja kako bi se što bolje osposobili za svjestan, kritički i uravnotežen susret i dijalog s različitim područjima ljudskoga znanja i kulture što ih obrađuju drugi školski predmeti. Program jednako tako promiče i razvija duh međuljudskoga, međureligijskoga i međukulturnoga susreta, tolerancije, dijaloga i ekumenizma. Taj se duh očituje kako u programskom sadržaju tako i u odgojnim ciljevima i ponuđenim prijedlozima za metodičko oblikovanje vjeronaučne nastave. Pritom se ne naglašava samo kognitivna i fenomenološka razina upoznavanja religijskih činjenica, nego se istovremeno potiče i promiče usvajanje dijaloških stavova poštovanja, kritička prosudba, promjena perspektive te različiti pristupi religijskim činjenicama radi stjecanja odgojnih učinaka. Takvi pristupi također potiču nastavnikovo vrjednovanje i učenikovo samovrjednovanje vlastitog napretka i zalaganja koje treba biti što obuhvatnije, a samim time i objektivnije i svrsishodnije.

U ovom *Programu katoličkoga vjeronauka za četverogodišnje srednje škole* nisu izravno navedene posebnosti pojedinih srednjoškolskih smjerova i okolnosti učenika. Stoga je razvidno da se Program ne može jednako ostvarivati u raznim vrstama srednje škole, poglavito gimnazije ili srednje strukovne škole. Kako je u stvaranju izvedbenoga i operativnoga Programa nezaobilazna uloga nastavnika, neophodno je sve sastavnice ovoga programa prilagoditi učenicima, vrsti škole i broju godišnjih sati. U tom radu trebat će imati u vidu sadržaj i doprinos drugih nastavnih predmeta da bi se što bolje strukturirali sadržaji i odredili odgojno-obrazovni ciljevi.

Katolički vjeronauk kao nastavni predmet u gimnazijama i četverogodišnjim strukovnim srednjim školama omogućuje učenicima stjecanje religioznih sposobnosti koje obuhvaćaju:

- razumijevanje čovjeka kao religioznoga bića i otvorenost za religiozno tumačenje stvarnosti;
- sposobnost cjelovita pristupa religioznoj, religijskoj i vjerskoj stvarnosti;
- posvješćivanje vlastite religioznosti i vjere i sposobnost njezina izražavanja na osobnoj i zajedničkoj razini;
- upoznavanje kršćanstva, osobito katoličke vjere, nositeljice povijesti i kulture hrvatskoga naroda te drugih naroda na ovim prostorima, te njezinu nezamjenjivu ulogu u suvremenom društvu;
- poznavanje sadržaja kršćanske vjere kao orijentacije u vlastitome tumačenju svijeta i spremnost na sučeljavanje s tim sadržajima;
- prepoznavanje kršćanske vjere kao autentičnoga odgovora na pitanje životnoga smisla, usmjeravanja i oblikovanja života;
- poznavanje religioznoga govora i sposobnost komunikacije vjere;
- sposobnost kritičkoga propitivanja i prosudbe različitih oblika religioznoga i vjerskoga mišljenja i ponašanja;
- upoznavanje s drugim religijama, konfesijama i svjetonazorima, promicanje ekumenskog zajedništva, te usvajanja stava tolerancije, dijaloga i suradnje s drugima i drugačijima;

Imajući u vidu bitne kompetencije, očito je da vjeronauk gradi mostove prema drugim nastavnim predmetima i njihovim sadržajima, te da tematizira izazove suvremenoga svijeta i kulture u kojoj mladi žive, kako bi im pomogao u vlastitome promišljanju, pozicioniranju i zauzimanju kršćanskih stavova.

Program za svako godišće donosi pet ili više *tematskih cjelina*, a svaka od njih podijeljena je na nekoliko *tema*. Nastavni sadržaj svake teme kratko je opisan i može se obrađivati u više nastavnih jedinica ili nastavnih sati. U svakoj temi posebno su istaknuti *ključni pojmovi* koji pobliže određuju sadržajnu strukturu teme i njezine *bitne sadržaje* radi vertikalnog i horizontalnog usklađivanja tih sadržaja kako se ne bi nepotrebno ponavljali ili preširoko obrađivali. Bitan dio Programa su *odgojno-obrazovna postignuća* koja omeđuju temu, određuju njezine ciljane i sadržajne naglaske i usmjeruju tijek nastave prema njezinim obrazovnim i odgojnim ishodima. Budući da su nastavni ciljevi formulirani u obliku postignuća koja se očekuju od učenika na kraju odgojno-obrazovnoga procesa, oni ujedno služe kao *smjernice za vrjednovanje*. Zato ih se ovaj puta ne donosi kao zasebni element programa. Treba imati na umu da se vrjednovanje učenja i nastave te praćenje i ocjenjivanje učenika događa kroz čitav nastavni proces te se ne smije svesti na tradicionalno zaključno ispitivanje i ocjenjivanje. Praćenje, vrjednovanje i ocjenjivanje obuhvaća sva područja ciljeva odnosno odgojno-obrazovnih postignuća: kognitivno, afektivno i operativno. Ključni pojmovi u isto vrijeme nastavnicima pružaju osnovne smjernice za metodičko oblikovanje teme i konkretizaciju okvirnih sadržaja. Tomu pridonose i *prijedlozi za metodičku obradu* teme koji se ovdje donose egzemplarno kao mogući poticaji, a nastavnici će u dobroj pripravi i praktičnoj izvedbi primijeniti različite suvremene didaktičko-metodičke pristupe, oblike, metode i sredstva vjeronaučne nastave. Za ostvarivanje vjeronaučnih ciljeva u procesima učenja i poučavanja nije dostatno nastojanje oko sustavna izlaganja i usvajanja jasnih i temeljenih sadržaja katoličke vjere. Važno je nadasve omogućiti sposobnost razvijanja i primjene mnogostrukih didaktičkih procesa i metoda aktivnog učenja, problemske, heurističke, stvaralačke i suradničke nastave, promicanja kritičkog prosuđivanja i zauzimanja stajališta, usvajanja stavova, propitivanja i usvajanja vrjednота i uvjerenja. Takvoj sveobuhvatnoj didaktičkoj obradi nastavnih sadržaja pomaže predložen didaktički instrumentarij s mnogim biblijskim, doktrinarnim, literarnim, dokumentarnim, slikovnim i

drugim poticajima te osnovna literatura navedena na kraju ovog Programa. Dok će nastavnici jednom prilikom koristiti razne biblijske, crkvene, povijesno-kulturne ili druge prikladne dokumente, drugi će put rabiti priloge iz dnevnog, tjednog ili mjesečnog tiska, kao i one koji su plod pojedinačnog ili grupnog istraživanja unutar samog predmeta vjeronauka ili su nastali u multidisciplinarnom odnosno interdisciplinarnom procesu povezivanja sadržaja i perspektiva različitih nastavnih predmeta. U tako koncipiranom i skladnom nadopunjavanju različitih predmeta i sadržaja, želi se uz kršćansku i katoličku dimenziju, promicati cjelovit odgoj učenika.

U odnosu na dosadašnji *Program nastave katoličkoga vjeronauka za četverogodišnje srednje škole*, neke su promjene u pojedinim godištima u ovome Programu minimalne, u nekima su više prilagođene sadašnjim potrebama mladih, imajući osobito u vidu smjernice novijih katehetskih dokumenata i suvremene religijskopedagoške literature. Neke važnije promjene odnose se osobito na četvrti razred srednje škole. U tom završnome razredu učenici se već nalaze u završnoj fazi mladenaštva i zaokružuju vlastiti pogled na svijet. Zato je važno da vjeronauk još jednom dublje, potpunije i kritičnije nego ranije, tematizira pitanje Boga i kršćanske vjere u suvremenome svijetu, da naglasi specifičnost biblijske slike i iskustva Boga, da govori o kršćanskoj vjeri u čovjekove posljednje stvar(nost)i, ali i da istakne kršćanski stav prema području ljudskoga rada i stvaralaštva te izazovima znanstveno-tehničkoga i tehnološkoga napretka. Govor o sakramentima Crkve koji se do sada, zbog nekih praktičnih i dijelom pastoralnih razloga, obrađivao u četvrtome razredu, raspoređen je kroz tri vjeronaučna godišta (drugo, treće i četvrto). Taj govor skladno je ugrađen u odgovarajuće teme i tematske cjeline: sakramenti kršćanske inicijacije i sakrament svetoga reda u tematsku cjelinu "Život s Crkvom i u Crkvi" (2. razred), sakrament ženidbe u tematsku cjelinu "Muško i žensko stvori ih" (3. razred), sakrament bolesničkoga pomazanja u tematsku cjelinu "Dostojanstvo ljudskoga života" (3. razred), a sakrament pokore u tematsku cjelinu "Biblijska slika Boga i iskustvo Boga" (4. razred). Učenici na taj način mogu, budući da već poznaju temeljne činjenice o pojedinim sakramentima, na nov i posve životan način upoznati duhovnu i životnu snagu i vrijednost sakramenata u konkretnome kršćanskom životu.

Govor o savjesti obrađuje se temeljito i premješta iz drugoga razreda u treći, jer se tada programski obrađuju teme kršćanskoga morala. Novi religiozni pokreti i sljedbe obrađeni su unutar tematske cjeline "Suvremeni čovjek pred pitanjem Boga" u četvrtome razredu. Zato se umjesto tih sadržaja u zadnjoj tematskoj cjelini drugoga razreda govori o kršćanskoj molitvi i liturgiji (posebno o mladima i liturgiji) te o dobrovoljnome služenju koje proširuje obzorja života. U prvome je razredu tematska cjelina "Tajna stvaranja - govor znanosti i govor vjere" premještena na kraj, kako bi se tematska cjelina "Kršćanska objava i Sveto Pismo" obrađivala ranije zbog korelacije s drugim predmetima na koju su upozoravali vjeroučiteljice i vjeroučitelji. Treći je razred ponešto rasterećen, jer je tematska cjelina o socijalnome nauku Crkve premještena u četvrto godišće i ugrađena u govor o "Ljudskome radu i stvaralaštvu". Ta tematska cjelina daje učenicima potrebne spoznaje i odgovore na području ljudskoga rada i stvaralaštva, kao i za nastavak školovanja i usavršavanja na različitim područjima života.

Program se, kao i dosadašnji, vodi načelom korelacije teoloških i antropoloških zahtjeva, nastojeći u izboru i obradi tema pojedinih godišta i srednje škole kao cjeline, uvažavati teološke zahtjeve i egzistencijalnu važnost sadržaja za učenike, prateći i promičući proces njihova općeljudskoga i vjerničkoga razvoja i sazrijevanja. Program u sebi već sadrži sve potrebne elemente i načela na kojima se temelji aktualna reforma srednjoškolskoga obrazovanja: otvorenost za suradnju i korelaciju s drugim predmetima, stjecanje ključnih

kompetencija i usmjerenost na odgojno-obrazovne ishode važne i za unutarnje i za vanjsko vrjednovanje obrazovanja, te temeljna usmjerenja mogućih projektnih i drugih inovacijskih modela nastave.

Na reviziji dosadašnjega i izradi ovoga *Plana i programa katoličkoga vjeronauka za četverogodišnje srednje škole* uz stručnjakinje i stručnjake iz religijske pedagogije i katehetike radili su i brojni srednjoškolski vjeroučitelji i vjeroučiteljice. Na različitim seminarima za vjeroučitelje i katehetskim školama zadnjih je godina u mišljenjima i argumentiranim diskusijama vjeroučiteljica i vjeroučitelja više puta očitovana potreba i zahtjev za revizijom dosadašnjega vjeronaučnog programa za četverogodišnje srednje škole, osobito s obzirom na četvrto godišće. O tom je pitanju vođena sustavna rasprava na posljednje dvije katehetske ljetne škole za srednjoškolske vjeroučitelje, čiji su rezultati - osobito mišljenja istaknutih crkvenih teologa i profesora, kao i sinteze rada vjeroučitelja - u ovome Programu našli svoje mjesto. Prijedlog tematsko-sadržajnoga dijela novoga Programa bio je kroz više mjeseci postavljen na mrežnoj stranici Nacionalnoga katehetskog ureda Hrvatske biskupske konferencije s pozivom vjeroučiteljima i vjeroučiteljicama kao i svim zainteresiranim stručnjacima i stručnjakinjama da očituju svoja mišljenja, zapažanja i prijedloge, što su neki od njih i učinili. Prihvaćena su ona pristigla promišljanja i sugestije za koje se smatralo da kvalitetno pridonose boljem ciljno-sadržajnom, odgojno-obrazovnom i didaktičkom strukturiranju Programa. Treba imati u vidu da se vjeronauk, u skladu s postojećim dokumentima, načelno izvodi po dva školska sata tjedno od prvog do četvrtog razreda. Kako preduvjeti provedbe dva sata vjeronauka tjedno nisu ostvareni u svim školama, Program je nužno prilagoditi postojećoj satnici. Zato se u Programu donosi i nastavni plan kojim se predlaže okvirna satnica tematskih cjelina za njegovu cjelovitu provedbu, a vjeroučitelji će, u skladu s time, satnicu prilagoditi godišnjem programu svoje škole. Osim predviđena vremena za obradu pojedinih tematskih cjelina, treba imati u vidu da se navedena satnica odnosi i na elemente vrjednovanja, što uključuje vježbanje i ponavljanje kako bitnih sadržaja pojedine nastavne teme tako onda i cijele tematske cjeline.

Sada ovaj Plan i program predajemo vjeroučiteljima u školi s nadom da će pridonijeti kvalitetnijem ostvarenju smjernica Crkve o vjerskom odgoju mladeži u sustavu javnih škola, pomoći još boljoj didaktičko-metodičkoj organizaciji i provedbi vjeronaučnih ciljeva te pridonijeti osuvremenjenju škole i ispunjenju njenih zadaća u današnjem društvu. Nadamo se da će pridonijeti i kvalitetnoj realizaciji vjeronaučnih udžbenika i drugih didaktičkih sredstava za vjeronauk u srednjoj školi.

NASTAVNI PLAN

**PREGLED
TEMATSKIH CJELINA I TEMA
PO RAZREDIMA**

PRVO GODIŠTE SREDNJE ŠKOLE

I. tematska cjelina U POTRAZI ZA SMISLOM ŽIVOTA

Teme (14 sati)

1. U vrtlogu svijeta i života
2. Upoznaj samoga sebe – Vlastitosti ljudske osobe
3. Smisao i besmisao života
4. Kršćanska vjera kao odgovor smisla
5. Živjeti kao protagonist – životna uporišta

II. tematska cjelina ČOVJEK - RELIGIOZNO BIĆE

Teme (18 sati)

1. Vjera - iskonska ljudska potreba
2. Čovjek je po naravi religiozan
3. Razvoj religije
4. Politeističke religije i religije koje ne poznaju pojam osobnoga Boga ili božanstva
5. Monoteističke religije
6. Posebnost kršćanstva u odnosu na druge religije

III. tematska cjelina KRŠĆANSKA OBJAVA I SVETO PISMO

Teme (12 sati)

1. Kršćanska objava i njezino prenošenje
2. Biblija kao pisana Božja riječ i pristup Bibliji
3. Biblijski govor o Bogu
4. Biblija u životu kršćana

IV. tematska cjelina ISUS KRIST - VRHUNAC OBJAVE

Teme (18 sati)

1. Isus - povijesna osoba
2. Isusov lik
3. Navještaj kraljevstva Božjega
4. Isusovo otkupiteljsko djelo
5. Isus Krist - pravi Bog i pravi čovjek
6. Zajedništvo s Kristom

V. tematska cjelina
TAJNA STVARANJA - GOVOR ZNANOSTI I GOVOR VJERE

Teme (10 sati)

1. Prirodnoznanstvena tumačenja nastanka svijeta
2. Biblijsko-vjernički pristup stvaranju
3. Odnos vjere i prirodnih znanosti

DRUGO GODIŠTE SREDNJE ŠKOLE

I. tematska cjelina
SLOBODA – IZBOR I ODGOVORNOST

Teme (14 sati)

1. Mladi čovjek u hodu prema slobodi i zrelosti
2. Ususret drugome
3. U potrazi za vrjednotama

II. tematska cjelina
ŽIVOT S CRKVOM I U CRKVI

Teme (18 sati)

1. Ustanovljenje Crkve i pripadnost Crkvi
2. Sakramenti kršćanske inicijacije – darovi milosnoga života i zajedništva
3. Službe i karizme u Crkvi – slobodno i radosno življenje Evanđelja
4. Jedna Crkva u mnoštvu Crkava – prema punom zajedništvu
5. Marija – uzor vjere i majka Crkve

III. tematska cjelina
ZAJEDNICA KOJA OSLOBAĐA I SLUŽI – POVIJEST CRKVE

Teme (28 sati)

1. Susret s antičkim svijetom – evanđeoska sloboda i mučeništvo
2. Kršćanstvo na hrvatskome jezičnom prostoru u srednjem vijeku
3. Crkva u srednjem vijeku – od duhovnog i kulturnog procvata do ratova i raskola
4. Crkva kršćanskoga služenja siromašnima - dominikanci i franjevci (13.-14. st.)
5. Crkva u doba humanizma – promicanje vjere, tradicije i kulture
6. Vrijeme dubokih podjela – reformacijska kriza i obnova Crkve
7. Crkva i moderno doba – duhovni, prosvjetni i kulturni preporod
8. Crkva u suvremenom svijetu – služiteljica čovjeka i čovječanstva

IV. tematska cjelina
S CRKVOM NA PUTU VJERE I SLOBODE - MOLITVA, SLAVLJE,
SVJEDOČENJE

Teme (12 sati)

1. Molitva Crkve, osobna i zajednička molitva
2. Slaviti život u crkvenom zajedništvu i slavljima
3. Dobrovoljstvo kao oblik općeljudskog i kršćanskog služenja

TREĆE GODIŠTE SREDNJE ŠKOLE

I. tematska cjelina
KRŠĆANSKO POIMANJE ČOVJEKA

Teme (6 sati)

1. Čovjek kao stvorenje i slika Božja
2. Isusov put kao paradigma kršćaninova puta

II. tematska cjelina
ČOVJEK - MORALNO BIĆE

Teme (16 sati)

1. Čovjek - polazište etičkog razmišljanja
2. Kriteriji dobra i zla
3. Odnos vjere i morala
4. Savjest - norma etičkog djelovanja
5. Savjest pred zakonom i suvremenim etičkim pitanjima

III. tematska cjelina
LJUBAV PREMA BOGU I BLIŽNJEMU - TEMELJI KRŠĆANSKE MORALNOSTI

Teme (16 sati)

1. Bog – temelj kršćanske moralnosti
2. Objavljeni moralni zakon – temeljni zakon
3. Znakovi ljubavi prema Bogu
4. Zlo i grijeh – prijestup istinske ljubavi prema Bogu i bližnjemu
5. Evanđeoski zakon ljubavi

IV. tematska cjelina
"MUŠKO I ŽENSKO STVORI IH"

Teme (14 sati)

1. Čovjek - žena i muškarac
2. Obitelj u Božjem naumu
3. Ženidba - sakrament bračne ljubavi i zajedništva
4. Roditelji i obitelj - odgovorno roditeljstvo

V. tematska cjelina
DOSTOJANSTVO LJUDSKOGA ŽIVOTA

Teme (14 sati)

1. Svetost i dostojanstvo ljudskoga života
2. Životom obdareni i u život pozvani
3. Čuvanje cjelovitosti i dostojanstva ljudske osobe – izazovi znanosti
4. Dostojanstvo osobe pred stvarnošću patnje, bolesti i smrti

VI. tematska cjelina
ŽIVJETI U ISTINI

Teme (6 sati)

1. Hoditi u istini
2. „Istina će vas osloboditi“

ČETVRTO GODIŠTE SREDNJE ŠKOLE

I. tematska cjelina
SUVREMENI ČOVJEK PRED PITANJEM BOGA

Teme (16 sati)

1. Poteškoće suvremenoga čovjeka s Bogom - izazov nevjere
2. Suvremena religioznost i njezina pitanja
3. Traganje za iskustvom svetoga i "nova religioznost"
4. Pitanje Boga pred iskustvom patnje i zla u svijetu
5. Dokazi o Božjoj opstojnosti

II. tematska cjelina
BIBLIJSKA SLIKA BOGA I ISKUSTVO BOGA

Teme (14 sati)

1. Bog u svjedočanstvu vjere Staroga zavjeta

2. Bog u svjedočanstvu vjere Novoga zavjeta
3. Kršćansko iskustvo Božje prisutnosti u skrivenosti
4. Sakramentalno iskustvo milosrdnoga Boga
5. Bog u iskustvu kršćanskih svetaca i svjedoka vjere

III. tematska cjelina
LJUDSKI RAD I STVARALAŠTVO

Teme (15 sati)

1. Čovjek sustvaratelj
2. Kršćanski pogled na rad
3. Opće dobro, pravda i solidarnost
4. Etika poslovanja
5. Kršćansko zauzimanje za mir

IV. tematska cjelina
IZAZOVI ZNANSTVENO-TEHNIČKOG NAPRETKA

Teme (14 sati)

1. Budućnost i moć znanja
2. Informatizacija i globalizacija
3. Znanost u službi poboljšanja života
4. Briga za okoliš
5. Zajedništvom do napretka

V. tematska cjelina
KRŠĆANSKA NADA U BUDUĆNOST

Teme (13 sati)

1. Svjetovna očekivanja budućnosti
2. Eshatološki i apokaliptički tekstovi u Bibliji
3. Čovjek pred pitanjem svršetka
4. Kršćanska nada u dovršenje: novo stvorenje, uskrsnuće i život vječni

NASTAVNI PROGRAM

PRVO GODIŠTE SREDNJE ŠKOLE

I. tematska cjelina U POTRAZI ZA SMISLOM ŽIVOTA

TEME

1. U vrtlogu svijeta i života

- Pitanja mladih u vrijeme odrastanja.
- Zašto uopće nešto postoji?
- Odakle dolazimo?
- Kamo idemo?
- Koja je budućnost svemira, svijeta, čovjeka?

Ključni pojmovi: tajna postojanja, misterij čovjeka, temeljna pitanja, budućnost čovjeka, budućnost svijeta.

Odgojno-obrazovna postignuća: poznavati neka bitna životna pitanja i njihovu životnu važnost; razumjeti temeljne odgovore na pitanja: odakle smo, kamo idemo i koja je budućnost svemira, svijeta i čovjeka?; spremnost prihvaćanja vlastitog mjesta u svijetu i otvorenost trajnom traženju odgovora i uporišta na temeljna pitanja smisla života.

Prijedlozi za metodičku obradu: tko smo, odakle dolazimo, kamo idemo? (usp. U. De Vanna, *S adolescentima*, str. 128-129.); kritički analizirati i interpretirati književne tekstove životno-problemske tematike i voditi razgovor o dobivenim rezultatima; odgovoriti na pitanje: imam li ja budućnost? pismeno izreći iskustva vezana uz pitanje smisla, odnosno uz granične situacije ljudskog života.

2. Upoznaj samoga sebe – Vlastitosti ljudske osobe

- Ja sam jedinstvena osoba.
- Moju originalnost Netko je projektirao.
- Upoznati i prihvatiti samoga sebe.
- Znati da sam ljubljen/a kao osnova povjerenja u život.
- Trebamo ljubav i priznanje.
- Samopoštovanje i zahvalnost.

Ključni pojmovi: osobnost, ljudska osoba, jedinstvenost ljudske osobe, samopoštovanje, ljubiti i biti ljubljen.

Odgojno-obrazovna postignuća: navesti bitna obilježja ljudske osobnosti; otkriti jedinstvenost i originalnost svake ljudske osobe; razumjeti vlastite sposobnosti razmišljanja, doživljavanja i odlučivanja; prihvatiti sebe kao jedinstvenu osobu pozvanu na zajedništvo i suradnju s drugim osobama.

Prijedlozi za metodičku obradu: glazbeno-egzistencijalna igra upoznavanja; intervju partnera; napisati vlastiti portret na temu: Čovjek je jedino biće koje može reći "ja"; fotogovorom pospješiti upoznavanje sebe i drugih (simbolička fotografija) te voditi razgovor na temu prepoznavanja različitih karakternih osobina; pisanje kratkih razmišljanja na temelju aforizama ili nekih epiteta koja mi se najčešće pridjevaju; izrada kataloga poželjnih karakternih i ljudskih osobina i opredjeljenja koji mi mogu pomoći u prihvaćanja sebe sama kao i uzajamnog poštovanja, zahvalnosti i priznanja drugih ljudi.

3. Smisao i besmisao života

- Iskustvo životnog smisla (iskustvo radosti, sreće, uspjeha, ispunjenog života).

- Iskustvo besmisla života - čovjekova potreba za smislom i ugroženost smisla u iskustvima čovjekovih granica (bolest, nesreća, nepravda, trpljenje, smrt...).
- Što ljudskom životu daje smisao, a što ga čini besmislenim.

Ključni pojmovi: smisao i besmisao života, iskustvo patnje i sreće, granična pitanja smisla, svjetonazor.

Odgojno-obrazovna postignuća: razumjeti povezanost svagdanjeg života s pitanjem smisla života; prepoznati kriterije na temelju kojih život izgleda smislenim ili besmislenim; opisati tumačenja različitih znanosti (filozofije, psihologije, medicine) i svjetonazora o patnji i smislu života; otkriti važnost osobnog napora u traženju životnog smisla, nade i optimizma.

Prijedlozi za metodičku obradu: prikazati kratki filmski isječak ili dijapozitive (npr. "Zašto umrijeti u dvadesetj?" ili "Smisao postojanja - odnos s drugima") s vođenim razgovorom i prosudbom uočenih mogućnosti primjene na život; stvaranje problemske situacije i diskusija na temu smisla i besmisla života s pitanjima bolesti i trpljenja, zdravlja i sreće; kritičko čitanje tekstova, razmišljanja i poruka o smislu života; oblikovati ljestvicu vrjednota.

4. Kršćanska vjera kao odgovor smisla

- Razlikovanje između trenutačnog smisla (ugodno iskustvo u svakodnevicu), djelomičnog smisla (prijateljstvo, angažman) i općeg smisla.
- Bog kao pretpostavka sveopćeg smisla: smisao i za "besmisleni" život.
- Zajednica kao put do iskustva smisla.
- Povezanost pitanja smisla života i smrti (različite interpretacije: smrt kao kraj života; reinkarnacija; uskrsnuće i život vječni; kršćanska nada onkraj smrti).

Ključni pojmovi: trenutačni i opći smisao, Bog – smisao života, smrt, reinkarnacija, kršćanska nada, uskrsnuće i život vječni.

Odgojno-obrazovna postignuća: razlikovati trenutačni, partikularni i univerzalni smisao; prepoznati povezanost između pitanja o smislu i pitanja o Bogu; poznavati različite poglede i odgovore na pitanje smrti radi ispravne spoznaje o čovjekovoj besmrtnosti.

Prijedlozi za metodičku obradu: pribiranje životnih iskustava i vođeni razgovor na temelju konkretnih životnih primjera o razlici između trenutačnog i općeg smisla; pripremljena rasprava na temu: Što znači umrijeti? (usp. U. De Vanna, *S adolescentima*, str. 88.), str. 69-72.; analiza i interpretacija biblijskih, kršćanskih i nekršćanskih pristupa problemu smrti i života nakon smrti; pismeno izraziti iskustva vezana uz pitanje smisla, odnosno uz granične situacije ljudskoga života; voditi razgovor o suprotnostima između kršćanskog shvaćanja života nakon smrti, vjeri u uskrsnuće mrtvih i kršćanskoj nadi u odnosu na govor o reinkarnaciji; napraviti plakat na temu uskrsnuća i vječnog života (Kristova obećanja i vjera kršćana u uskrsnuće i vječni život).

5. Živjeti kao protagonist – Životna uporišta

- Život satkan od mnoštva izbora.
- Ne zadovoljiti se životom od danas do sutra.
- Stvarati nacrt vlastitog života (Prispodoba o talentima Mt 25, 14-30).
- Životni ciljevi u skladu sa životnim smislom.
- Živjeti kao protagonist - život kao dar i zadatak.

Ključni pojmovi: životna uporišta, talenti, protagonist, nacrt života, život – dar i zadatak.

Odgojno-obrazovna postignuća: razumjeti važnost kritičke prosudbe različitih ponuda koje donosi život i zauzimanja vlastitog stava i izbora; poznavati vlastite talente i sposobnosti; spremnost na izgradnju osobnog života, vlastitog životnog projekta i boljeg svijeta.

Prijedlozi za metodičku obradu: analizirati, interpretirati i dramatizirati prispodobu o talentima; napraviti kratki sastav na misao I. Andrića, "Ja moram noću da se dižem..." (usp. T. Ivančić, *Susret sa živim Bogom*, str. 37); vođenim razgovorom tražiti uporišne točke u

stvaranju nacrtu vlastitog životnog puta i ostvarenja; oblikovati hijerarhiju životnih izbora i ciljeva i odrediti zadatke za njihovo postignuće; opisati obilježja mlade osobe kao protagonista u izvršenju vlastitog dara i zadatka.

II. tematska cjelina ČOVJEK - RELIGIOZNO BIĆE

TEME

1. Vjera - iskonska ljudska potreba

- Čovjek ima različite potrebe, od naravnih do stečenih i nametnutih.
- Mnoge životne stvarnosti prihvaćamo na temelju povjerenja (nije moguće sve iskusiti i provjeriti).
- Međuljudski odnosi temelje se na povjerenju – vjera kao temeljno iskustvo.
- Vjera i povjerenje naspram sumnje i nevjere.

Ključni pojmovi: naravne potrebe, povjerenje, sumnja, vjera, nevjera, iskustvo vjere.

Odgojno-obrazovna postignuća: uočiti da se sav ljudski život temelji na vjerovanju i povjerenju; poznavati glavna obilježja vjere u Boga; otvorenost izgradnji vlastitog odnosa prema Bogu, prema vjeri, prema religioznom fenomenu uopće.

Prijedlozi za metodičku obradu: pronaći što više riječi koje u sebi imaju korijen "vjera"; problemsko sučeljavanje i diskusija na temu: je li moguće živjeti bez povjerenja u ljude, od roditelja i prijatelja do nepoznatih ljudi?; kritičko prosuđivanje pripadnih tekstova i vođeni razgovor s temom: mladima se ponekad čini da su slobodniji bez "tereta" vjere. Je li doista tako?

2. Čovjek je po naravi religiozan

- Pokušaj definiranja religije (pojam, sastavnice, oznake u bitnim crtama).
- Čovjekov pogled ne zaustavlja se kod vidljiva i opipljiva svijeta (čovjek postavlja religiozna pitanja i otvara se otajstvu Nevidljivoga).
- Misterij života – religioznost kao sveopća pojava.
- Kakav je odnos čovjeka prema Bogu (religija, magija, ateizam kao svjetonazor).

Ključni pojmovi: ljudska narav, misterij Boga, religioznost, religija, magija, ateizam, vjera u Boga.

Odgojno-obrazovna postignuća: objasniti pojam religije; navesti ključne odrednice religije; navesti osnovne pojavne oblike religioznosti; otkriti religiozno obilježje ljudske naravi; zaključiti koja su temeljna pitanja na koja religija nastoji dati odgovor; spremnost na izgradnju zrele religioznosti otvorene Božjim poticajima i pozivu na život pun smisla.

Prijedlozi za metodičku obradu: pronaći primjere religioznosti suvremenog čovjeka. Uočiti razliku između prave i krive religioznosti; analizirati čovjekovu religioznu žeđ u Iv 4, 1-42 (Isus i Samarijanka); analizirati i kritički prosuđivati mogućnost spoznaje Boga posredstvom vidljiva svijeta prema Rim 1, 18-32; rad u grupi ili u paru na temu "Moj odnos prema Bogu"; napisati pojedinačni odgovor na navedenu temu: Bog ili svjetlo idola?

3. Razvoj religije

- Pojavni oblici religioznosti (vjerovanje, obred, molitva, žrtva, moral...).
- Pretpovijesno i povijesno razdoblje te izvorni monoteizam.
- Naravna i nadnaravna objava.
- Objava Boga u povijesti – Posebnosti biblijske i kršćanske objave.

Ključni pojmovi: naravna objava, nadnaravna objava, kršćanska objava, izvorni monoteizam, vjerovanje, obred, moralni život.

Odgojno-obrazovna postignuća: zaključiti koja su temeljna pitanja na koja religija nastoji dati odgovor; uočiti razvojni put religije kroz povijest; protumačiti razliku između naravne i

nadnaravne Objave; odrediti koje su to Objavljene religije; nabrojiti velike svjetske religije; otkriti važnost i smisao religijskih obreda, molitve, žrtve...

Prijedlozi za metodičku obradu: asocijacijska vježba, proučavanje povijesnih zemljovida s podacima o razvoju ljudske povijesti, religioznosti i civilizacije; navođenje i tumačenje riječi vezanih uz svijet religije (npr. obred, molitva, žrtva, vjerovanja...); čitanje i interpretacija tekstova; izrada plakata; fotogovor.

4. Politeističke religije i religije bez božanstva i osobnoga Boga

- Hinduizam – drevna indijska religija (povijest, utemeljitelj, sv. spisi, nauk, kult, moral).

- Istočnjačka duhovnost i filozofija: budizam, konfucijanizam i taoizam (povijest, utemeljitelj, sv. spisi, nauk, kult, moral).

Ključni pojmovi: monoteistička religija, politeistička religija, vjerovanja bez pojma osobnog Boga ili božanstva, hinduizam, budizam, konfucijanizam, taoizam.

Odgojno-obrazovna postignuća: objasniti razliku između monoteističkih i politeističkih religija; navesti vjerovanja i svjetonazore dalekog Istoka koji ne poznaju pojam osobnoga Boga ili božanstva; poznavati neke temeljne značajke istočnjačkih religija; razumjeti odnos pojedinih velikih religija prema socijalnoj, kulturnoj i političkoj stvarnosti.

Prijedlozi za metodičku obradu: napraviti usporednu liniju razvoja svjetskih religija i civilizacija; izraditi tabelu sličnosti i razlika politeističkih religija; vođeni razgovor o povezanosti religijskih tradicija s kulturom velikih naroda koje su kolijevka velikim religijama; istraživanje nekih bitnih obilježja tih religija; pripovijedanje i izlaganje; izrada plakata ili mentalne mape.

5. Monoteističke religije

- Židovstvo (povijest, utemeljitelj, sv. spisi, nauk, kult, moral).

- Kršćanstvo (povijest, Kristovo poslanje i nauk, sv. spisi, nauk, kult, moral).

- Islam (povijest, utemeljitelj, sv. spisi, nauk, kult, moral).

Ključni pojmovi: monoteističke religije, religije Knjige, židovstvo, kršćanstvo, islam.

Odgojno-obrazovna postignuća: imenovati tko je zajednički praotac triju velikih monoteističkih religija; nabrojiti i objasniti temeljne odrednice Židovstva: sv. spisi, vjerovanje, kult i moral; navesti sličnosti i razlike između Pashe i Uskrsa; navesti temeljna razdoblja židovske povijesti; nabrojiti i objasniti temeljne odrednice Islama: utemeljitelj, sv. spisi, vjerovanje, kult i moral; navesti i objasniti pet stupova islama; poznavati bitna obilježja Kršćanstva, od Krista objavitelja i njegova nauka, do drugih monoteističkih obilježja kršćanske religije; izgrađivati stav poštovanja duhovnih vrijednosti različitih religija, kultura i civilizacija.

Prijedlozi za metodičku obradu: pronaći primjere i mjesta susreta s vjernicima židovima i muslimanima; izraditi tabelu sličnosti i razlika monoteističkih religija; pripremiti i organizirati posjet zajednici neke od objavljenih religija. Istraživanje; izlaganje; razgovor; proučavanje zemljovida; čitanje i interpretacija tekstova; izrada plakata; upoznavanje i interpretacija molitava i pjesama iz židovstva i islama; dijamontaže; fotogovor.

6. Posebnost kršćanstva u odnosu na druge religije

- religijski pluralizam i kršćanstvo (sveopće Božje oćinstvo).

- Kristova posebnost (Kristovo božanstvo, utjelovljenje, otkupljenje).

- Odnos Crkve prema nekršćanskim religijama (međureligijski dijalog, poštovanje i tolerancija).

Ključni pojmovi: jedincatost kršćanstva, Kristovo božanstvo, Krist jedini Posrednik, „Nostra aetate“, religijski pluralizam, međureligijski dijalog.

Odgajno-obrazovna postignuća: izdvojiti temeljne činjenice kršćanske vjere objavljene u Isus Kristu i razumjeti koja je posebnost kršćanstva u odnosu na druge monoteističke religije; nabrojiti četiri osnovna oblika dijaloga s nekršćanskim religijama; usvojiti stav poštovanja prema drugim religijama; razvijati sposobnosti međureligijskoga dijaloga te uvažavanja tuđih stajališta i mišljenja na području vjere i života.

Prijedlozi za metodičku obradu: analizirati i kritički prosuđivati pojedine ulomke dokumenta "Nostra aetate" odgovarajući na pitanje: Što Crkva kaže o drugim religijama?; shematski prikazati temeljne spoznaje o religioznosti i obrađenim religijama; vođeni razgovor o stožernim činjenicama kršćanstva i njihovu značenju za konkretan život kršćana; usporedno čitanje i vrjednovanje biblijskih i drugih književnoumjetničkih tekstova; filmovi; fotogovor.

III. tematska cjelina KRŠĆANSKA OBJAVA I SVETO PISMO

TEME

1. Kršćanska objava i njezino prenošenje

- Kršćanska objava – dijalog Boga i čovjeka, Božji govor i čovjekov odgovor, Božji odgovor na temeljna čovjekova pitanja.
- Javna i privatna objava, nadahnuće, prosvjetljenje, mistična viđenja.
- Usmena predaja prethodi Pismu.
- Starozavjetna objava i njezine vlastitosti.
- Novozavjetna objava - Isus Krist, punina i vrhunac Objave.
- Cjelovito prenošenje i tumačenje Objave (Crkveno učiteljstvo i objava).

Ključni pojmovi: Božja objava, javna i privatna objava, prenošenje objave, nadahnuće, mistično viđenje, Krist – punina objave.

Odgajno-obrazovna postignuća: razumjeti pojam Objave; navesti primjere nadnaravne Objave iz Staroga i Novoga zavjeta; prepoznati načine prenošenja Objave; uočiti i objasniti različite vrste i obilježja Objave; razumjeti Božju Objavu kao zahtjev koji traži čovjekov slobodni odgovor; shvatiti ulogu crkvenog Učiteljstva u tumačenju Objave i s povjerenjem osluškiivati njegove poticaje.

Prijedlozi za metodičku obradu: Izraditi povijesnu liniju najvažnijih događaja biblijske objave; u skupnom radu analizirati tekst *Dei Verbum* 7 i izdvojiti bitne oznake kršćanske objave; biblijskim primjerima pokazati da je usmena predaja živa stvarnost koja prethodi Svetom pismu i potom pisanoj predaji; radom u skupinama analizirati i prosuditi razlike između javne i privatne objave, prosvjetljenja i mističnih viđenja stavljajući ih u kontekst današnjih fenomena ukazanja i mističnih iskustava.

2. Biblija kao pisana Božja riječ i pristup Bibliji

- Biblija - nadahnuta Božja riječ ljudima.
- Knjiga vjerničkog iskustva i istina vjere.
- Pristup Bibliji:
  - utjelovljenje u jezik i kulturu (povijesni, zemljopisni i kulturni okvir);
  - slojevitost nastanka biblijskih knjiga (razvoj religiozne misli i vjere);
  - različitost književnih vrsta i oblika.
- Struktura i kanon Biblije.
- Biblija je ključ za razumijevanje povijesti, umjetnosti, uljudbe.

Ključni pojmovi: Biblija – pisana Božja riječ, Biblija – nadahnuta knjiga, biblijski jezik, književne vrste i oblici.

Odgajno-obrazovna postignuća: protumačiti tvrdnju *Biblija je riječ Božja*; prepoznati Bibliju kao temelj kršćanske vjere; objasniti pojam, nastanak, strukturu, povijesni i zemljopisni okvir

Biblije; navesti autora Biblije, jezike kojima su pisane biblijske knjige (u izvorniku) i neke najvažnije prijevode (LXX, Vg.); navesti podjelu biblijskih knjiga prema nekim glavnim književnim vrstama; prepoznati i primijeniti način citiranja biblijskih knjiga, poglavlja i redaka.

Prijedlozi za metodičku obradu: asocijacije, vođeni razgovor i tumačenje pojma nadahnuća Svetoga Pisma; pronalaženje tipičnih oznaka hebrejskog jezika i stila u knjizi Postanka; analiza i interpretacija različitih biblijskih književnih vrsta i oblika; suoblikovanje biblijskog teksta i višedimenzionalno tumačenje Biblije; analiza i kritička prosudba biblijskih mjesta koja neke sekte krivo tumače; izraditi zemljopisnu kartu nekih važnijih biblijskih mjesta i krajeva; skupna analiza nekih poznatijih umjetničkih djela nadahnutih Biblijom (u književnosti, likovnoj i glazbenoj umjetnosti, arhitekturi)

3. Biblijski govor o Bogu

- Obraditi nekoliko važnih pojmova i slika: istina, mudrost, pravednost, milosrđe, ljubav i vjernost.

Ključni pojmovi: Bog je istina, mudrost, pravednost, milosrđe, ljubav i vjernost.

Odgovno-obrazovna postignuća: razumjeti i naznačiti biblijsku poruku kroz odnos čovjeka i Boga te međuljudske odnose u nekoliko tema: istina, pravednost, milosrđe, ljubav i vjernost.

Prijedlozi za metodičku obradu: analiza, interpretacija i aktualizacija izabranih biblijskih tema i tekstova te oblikovati pitanja za biblijski kviz; pronaći biblijske tekstove koji govore o Božjim vlastitostima i Božjem pozivu čovjeku na istinu, pravednost, milosrđe, ljubav i vjernost te analizirati njihove poruke s primjenom na život prikladnim biblijskim metodama.

4. Biblija u životu kršćana

- Bog i danas govori po Pismima. Aktualnost biblijske poruke.

- Čitanje Svetog Pisma u liturgiji i svakodnevnom životu kršćana.

- Različiti oblici osobnog i zajedničkog čitanja i razmatranja Božje riječi.

Ključni pojmovi: Biblija – knjiga vjere i života, Biblija u osobnom životu i liturgiji, čitanje i meditiranje Svetog Pisma, Biblija u književnosti i umjetnosti.

Odgovno-obrazovna postignuća: prepoznati Bibliju kao istinu vjere u kojoj čovjek traži i pronalazi odgovore na najvažnija egzistencijalna pitanja; poznavati vrijednost čitanja Svetog Pisma u liturgiji i svakodnevici; razumjeti prožetost suvremene kulture biblijskim motivima i navesti primjere iz književnosti, umjetnosti, arhitekture; otvoriti se poticajima Duha koji dolaze čitanjem i razmatranjem Božje riječi sadržane u Bibliji.

Prijedlozi za metodičku obradu: praktični rad s Biblijom: kako pronalaziti biblijska mjesta i kako čitati Bibliju, osobno i u zajednici; radom u skupinama prikazati konkretnu mogućnost organiziranja i rada biblijskih skupina i kružoka; meditacija odabranog biblijskog teksta uz prikladnu glazbu; usporedna analiza i interpretacija tematski bliskih biblijskih i književno-umjetničkih tekstova.

IV. tematska cjelina

ISUS KRIST - VRHUNAC OBJAVE

TEME

1. Isus - povijesna osoba

- Kršćanski izvori.

- Nekršćanski izvori.

- Osnovne povijesne činjenice o životu Isusa iz Nazareta.

Ključni pojmovi: Isus - povijesna osoba, nekršćanski izvori, kršćanski izvori, povijesni izvori i podaci o Isusu.

Odgojno-obrazovna postignuća: razlikovati nekršćanske i kršćanske izvore koji govore o Isusu kao povijesnoj osobi; uočiti važnost i podudarnost nekršćanskih i kršćanskih izvora o Isusu; prepoznati koji izvori prikazuju Isusa Krista kao pravog Boga i pravog čovjeka; navesti osnovne povijesne činjenice o Isusu iz Nazareta

Prijedlozi za metodičku obradu: radom u skupinama analizirati i izdvojiti poruku teksta Lk 2, 1 i Lk 3, 1-3. (što doznajemo o Isusovoj povijesnosti?); usporedno analizirati neke važnije nekršćanske i kršćanske izvore o Isusu i izdvojiti bitne povijesne činjenice; potražiti u dodatku Novog zavjeta kronološku tablicu i pronaći osobe koje su navedene u Lukinu tekstu, kritički ih smještajući u povijesni okvir; napraviti povijesnu kronologiju događaja Isusova života; pogledati i razgovarati o kratkoj video-projkciji o Isusovu životu; napraviti otuđivanje motiva iz Isusova života, odnosno uklapanje tradicionalnog likovnog prikaza Isusova života u suvremeni likovni ambijent ili obrnuto.

2. Isusov lik i tajna njegove osobe

- Isusovo ime.
- Stil i program djelovanja.
- Tajna Isusove osobe

Ključni pojmovi: Isus, Mesija, Isus Krist, Gospodin, Sin Čovječji, Spasitelj.

Odgojno-obrazovna postignuća: Objasniti značenje Isusova imena (najčešće nazive) i prepoznati Isusov stil i program djelovanja; uočiti ljudske crte Isusove osobe, način pristupa i postupanja prema ljudima čime je neodoljivo privlačio; otkriti posebnost Isusova lika koji ostaje trajni izazov i nadahnuće za vlastiti život.

Prijedlozi za metodičku obradu: - vođeni razgovor na temu: kako u mojoj okolini ljudi gledaju na Isusa i je li on možda posljednji "tabu" o kojem se ne govori?; napraviti vlastitu "sliku o Isusu"?; ostvariti perspektivno biblijsko pripovijedanje o Isusu s aspekta nekog lika koji je Isusa dobro poznao (npr. apostoli Petar i Ivan); u skupnom radu interpretirati riječi poznatog književnika: "Zapad je izgubio Krista i zbog toga umire, jedino zbog toga". (Dostojevski); pogledati kod kuće film o Isusu i nakon toga o njemu razgovarati (npr. F. Zeffirelli, *Isus iz Nazareta*).

3. Navještaj kraljevstva Božjega

- Izrael očekuje Kraljevstvo Božje.
- Poruka o Kraljevstvu Božjem ispunjenje je iskonskih čovjekovih težnji za mirom, slobodom, pravednošću i životom.
- Kraljevstvo Božje označava novi svijet koji čovjek ne može načiniti sam, nego ga samo Bog može dati.
- Kraljevstvo Božje nije neko mjesto stanovanja nego novi odnos. To je svijet pravednosti, istine, radosti, mira, blagostanja.
- Isusovo navještanje i djelotvorno uprisutnjenje Kraljevstva Božjega (prisposobe, čudesna)
- Blaženstva kao program kraljevstva Božjega.

Ključni pojmovi: Kraljevstvo Božje (milost, istina, pravda, ljubav i mir), Govor na Gori – Manifest Božje vladavine, „već“ i „još ne“ Kraljevstva Božjega, prisposobe o Kraljevstvu, čudesna.

Odgojno-obrazovna postignuća: protumačiti pojam *Kraljevstva Božjeg*; uočiti Kristovu poruku (Kraljevstvo Božje) kao ispunjenje temeljnih čovjekovih težnji; povezati Isusov govor o Kraljevstvu s njegovim čudesima (djelovanjem u korist čovjeka), poznavati temeljne poruke Isusova Govora na Gori; pobuditi stav otvorenosti i prihvaćanja Isusove poruke s Gore u osobnom i društvenom životu.

Prijedlozi za metodičku obradu: - u skupnom radu analizirati neke suvremene poruke i glasove na različitim područjima života koji čovjeku nude uspjeh, sreću i blagostanje te načiniti kriterije pristupa tim glasnicima i porukama i s obzirom na njihovu vjerodostojnost, snagu i ostvarenje; kritički prosuditi kriterije razlikovanja i prihvaćanja Božje riječi i Božje poruke među tolikim riječima i ponudama; pisanje vlastite prisposode o Kraljevstvu Božjem ili eseja na temu: Kako zamišljam Božje kraljevstvo istine, pravde, ljubavi i mira?; kreativni rad: mladi u ostvarenju Kraljevstva Božjeg u obitelji, školi i gradu; analiza i prosudba izabranih poruka na Gori i njihova aktualnost za naše vrijeme; grafičko oblikovanje poziva Govora na gori; pisanje kratkog sastava na neku od poruka Govora na Gori

4. Isusovo otkupiteljsko djelo

- Razlozi Isusove smrti (židovski razlozi i razlozi rimske vlasti).
- Isusova muka i smrt.
- Smisao Isusove smrti (otkupiteljska smrt).
- Uskrsnuće i ukazanja Uskrsloga.
- Isusovo uskrsnuće - početak sveopćeg uskrsnuća.
- Isus Krist, Spasitelj i otkupitelj čovjeka i svijeta.

Ključni pojmovi: Isusova smrt i uskrsnuće, ukazanje Uskrsnuloga, Krist Otkupitelj, Krist Spasitelj; otkupiteljska žrtva (djelo), sveopće uskrsnuće.

Odgojno-obrazovna postignuća: razumjeti razlog i smisao Isusove smrti; objasniti Isusov stav bezuvjetnog prihvaćanja svakog čovjeka; razumjeti što znači *živjeti u skladu s vjerom u Isusa Krista*; razumjeti Kristovo uskrsnuće kao početak i zalog sveopćeg uskrsnuća; osjetiti radost Uskrsa i graditi vlastiti život u vjeri i nadi Kristova uskrsnuća.

Prijedlozi za metodičku obradu: usporedba biblijskih tekstova o Kristovoj smrti i uskrsnuću i izdvajanje razloga njegove smrti; prosuditi okolnosti i smisao Kristove muke i smrti u svjetlu tadašnjih društvenih, političkih i vjerskih okolnosti; problemski diskutirati na temu: što bi bilo da nije Kristova uskrsnuća?; usporediti neke spoznaje o Torinskom platnu i evanđeoske izvještaje o Isusovoj smrti;

5. Isus Krist - pravi Bog i pravi čovjek

- Isus Krist, ispunjenje mesijanskih očekivanja.
- Božji sin i jedini posrednik između Boga i ljudi (Dj 4,12).
- Utjelovljenjem se Isus sjedinio sa svakim čovjekom i ponudio mu spasenje.
- Nicejsko-carigradsko vjerovanje (Isus Krist u vjerovanju Crkve).

Ključni pojmovi: Sin Božji, jedini Posrednik, pravi Bog, pravi čovjek, Nicejsko-carigradsko vjerovanje.

Odgojno-obrazovna postignuća: spoznati najdublju istinu o Isusu Kristu: on je pravi Bog i pravi čovjek; razumjeti da je Isus Krist jedini posrednik između Boga i ljudi - jedini Spasitelj i otkupitelj; razumjeti vrijednost spasenja čovjeka, stvorenja i svijeta, ostvarenog u Isusu Kristu.

Prijedlozi za metodičku obradu: izdvojiti i analizirati biblijske mesijanske tekstove i pronaći mesijanska obećanja; izdvajanje, analiza i tumačenje temeljnih istina vjere u Kristovo čovječstvo i božanstvo prema Nicejsko-carigradskom vjerovanju; problemski analizirati i kritički prosuditi vjeru Crkve: Krist je jedini Spasitelj svih ljudi; napisati pismo Kristu kojim se izriče vlastito povjerenje u Njega te vjera u Njegovo božanstvo i čovječstvo.

6. Zajedništvo s Kristom

- Isusova prisutnost danas: u Crkvi, sakramentima, Božjoj Riječi, blišnjemu.
- Pripadnost Kristu i nasljedovanje Krista.
- Isus Krist u životu kršćanina.

- Isus oslobađa od idola (vlast, imetak, užitak, slava...).
- Isus poziva na život u punini.

Ključni pojmovi: stvarna Kristova prisutnost, otajstvena prisutnost, sakramentalna prisutnost, Kristova riječ, Kristova osloboditeljska prisutnost, nasljedovanje Krista.

Odgojno-obrazovna postignuća: poznavati načine Kristove otajstvene prisutnosti u sakramentima, Crkvi i svijetu, osobno se suočiti s Isusom Kristom i njegovom porukom; graditi put, stavove i krjeposti vlastitog nasljedovanja Krista.

Prijedlozi za metodičku obradu: razgovor o mogućnostima svakodnevnog susreta s Kristom i analizirati mogućnosti susreta s njim u sakramentalnoj stvarnosti, u molitvi, u obitelji i školi, u susretima s ljudima, osobito potrebnima; analizom dokumentarnih i simboličkih fotografija prosuđivati razne životne situacije i oblike ovisnosti, ropstva i idola; navesti mogućnosti i putove izlaska iz krize i ropstva ovisnosti; oblikovati nacrt vrjednota koje oslobađaju, vode istinskom životu, pripadnosti Kristu i nasljedovanju njegova puta; prikladnom pjesmom izraziti spremnost hoda Kristovim putem.

V. tematska cjelina

TAJNA STVARANJA - GOVOR ZNANOSTI I GOVOR VJERE

TEME

1. Prirodnoznanstvena tumačenja nastanka svijeta

- Čudesnost, veličina i ljepota stvorene zbilje.
- Veliki prasak, teorija evolucije.
- Prag hominizacije (nastanak čovjeka).
- Znanstvene teorije o postanku svemira i čovjeka nisu konačne, one se mijenjaju i dopunjuju.

Ključni pojmovi: nastanak svijeta, prirodnoznanstvene teorije, Veliki prasak, evolucija, hominizacija.

Odgojno-obrazovna postignuća: razlikovati prirodnoznanstveni i biblijski pristup stvarnosti i stvaranju svijeta i čovjeka; poznavati znanstvene teorije o postanku svemira; uočiti i razumjeti različite pristupe o nastanku čovjeka; otkriti kozmičku i duhovnu jedinstvenost i neponovljivost svakog pojedinog čovjeka kao ljudske osobe.

Prijedlozi za metodičku obradu: analizirati i kritički prosuditi različite pristupe i teorije o nastanku svijeta i čovjeka; skicirati teorijsku liniju evolucije i točno u njoj odrediti čovjekovo mjesto; proučiti otkrića fizičara S. W. Hawkinga i izdvojiti bitne spoznaje; skicirati na plakatu razne teorije o nastanku svijeta i svemira.

2. Biblijsko-vjernički pristup stvaranju

- Metaforički i simbolički govor Biblije.
- Poruka Prvog biblijskog izvješća o stvaranju (Post 1, 1-2, 4a).
- Poruka Drugog biblijskog izvješća o stvaranju (Post 2, 4b-25).
- Stvaranje je neprestano Božje djelovanje: sav je svemir trajno ovisan o Bogu.
- Čovjek – slika Božja, čovjek sustvaratelj.
- Pierre Teilhard de Chardin: evolucija i dovršenje svega u Kristu.

Ključni pojmovi: metaforički i simbolički govor, Božje stvaranje, čovjek – slika Božja, čovjek sustvaratelj.

Odgojno-obrazovna postignuća: razumjeti i objasniti biblijski govor o postanku svijeta i čovjeka prema Post 1,1-2,4 b; protumačiti značenje pojma *čovjek – slika Božja*; razumjeti trajnost procesa stvaranja i ulogu čovjeka kao sustvaratelja; razumjeti Božju nakanu da je svijet povjeren čovjeku na odgovorno upravljanje; navesti primjer poznatih znanstvenika koji su bili osvjedočeni vjernici.

Prijedlozi za metodičku obradu: - iznositi asocijacije na pojam "stvaranje"; odgovoriti na pitanje: stvara li čovjek?; "Vruća stolica" - interioriziranje i produbljivanje teme (usp. F. W. Niehl 212 metoda, 185); pronaći određene "nelogičnosti" i nejasnoće u biblijskim tekstovima o stvaranju (npr. redosljed stvaranja i sl.) i kritički odgovoriti mogu li se najnovija znanstvena dostignuća o postanku i razvoju svemira pomiriti s Biblijom; vođeni razgovor o čovjeku - slici Božjoj, njegovoj vrijednosti i pronaći primjere nijekanja i ugrožavanja slike Božje u čovjeku; u pismenom radu razmišljati o sebi kao tražitelju na temelju teksta: "Eh, da mi je razumjeti svijet oko nas, kako i zašto postoji, valjda bih tada dokučio i smisao vlastita postojanja, odnosno pronašao čvrstu točku svoje egzistencije"? (Arhimed)

3. Odnos vjere i prirodnih znanosti

- Odnos vjere i znanosti kroz povijest.
- Znanosti imaju svoja područja, ciljeve i dosege.
- Vjera ima svoje područje, ciljeve i dosege.
- Vjera i razum – misaona odgovornost vjere.
- Velikani vjere i znanosti.

Ključni pojmovi: prirodne znanosti, humanističke znanosti, vjera, razum, znanje, mudrost.

Odgojno-obrazovna postignuća: uočiti područje prirodnih znanosti i područje vjere; poznavati pojam, načine i metode znanstvenih spoznaja i njihove granice; otkriti dodirne točke znanosti i vjere; razumjeti nepostojeću dvojbu "vjera ili znanost" i uočiti važnost njihova uzajamnog prihvaćanja i nadopune u otkrivanju cjelovite slike svijeta i čovjeka.

Prijedlozi za metodičku obradu: stvaranje problemske situacije i diskusija na temu: mogu li prirodne znanosti odgovoriti na pitanja iz duhovnog područja; vođeni razgovor na temu odnosa prirodnih i humanističkih znanosti – dosezi i granice; analizirati i protumačiti odnos vjere i razuma, vere i znanosti; napraviti plakat s katalogom velikih prirodoznanstvenika i teologa i njihovim mislima o odnosu vjere i prirodnih znanosti.

DRUGO GODIŠTE SREDNJE ŠKOLE

I. tematska cjelina

SLOBODA – IZBOR I ODGOVORNOST

TEME

1. Mladi čovjek u hodu prema slobodi i zrelosti

- Adolescencija – vrijeme odrastanja (fizički, psihički, emocionalni, socijalni i duhovni razvoj)
  - Težnja za zrelošću, samostalnošću i slobodom: želim biti netko.
  - Nepostojani osjećaji – Sve me pogađa (u obitelji, društvu vršnjaka...).
  - Ne mogu vjerovati tako kao do sada.
- Sloboda i odgovornost.
- Moć Isusove slobode.

Ključni pojmovi: ljudska zrelost, adolescencija (odrastanje), sloboda, samostalnost, odgovornost, Isusova sloboda.

Odgojno-obrazovna postignuća: navesti čimbenike koji utječu na razvoj osobnosti; objasniti razliku između zrele i nezrele osobnosti; navesti najčešće poteškoće adolescentne dobi (u odnosu prema prijateljima, vršnjacima, odraslima, školskim obvezama, suprotnom spolu...);

razumjeti obitelj kao temelj za razvoj osobnosti; razlikovati načine shvaćanja slobode; otkriti biološku, psihološku i društvenu uvjetovanost slobode; razlikovati slobodu "od" i slobodu "za"; razumjeti povezanost slobode i tolerancije; objasniti razliku između vanjske i unutarnje slobode; shvatiti slobodu kao čovjekov poziv i vrhunsko ostvarenje; otkriti i prihvatiti Isusa kao istinskog osloboditelja.

Prijedlozi za metodičku obradu: vezani učenički razgovor i prosudba različitih modela zrelosti i uspjeha u životu s pitanjima: Tko je, kada i kako odrastao?; analizirati nekoliko medijskih promidžbenih poruka s prosudbom o tome li moguće ostati slobodan i biti vezan za osobe i stvari; napraviti program sretne i uspješne obitelji; vođeni razgovor o mogućnostima i granicama naše slobode; analizirati slobodu "od" i slobodu "za" prema Gal 5, 13-26; analizirati tekstove o ponudi Isusove slobode (rad u grupama): Mt 4, 1-11; Mt 12, 9-14; Iv 10, 14-18; Mk 7, 1-22.; napraviti pisani tekst ili likovnu ilustraciju o tome što mi omogućuje, a što onemogućuje punu slobodu.

2. Ususret drugome

- Vrijednota prijateljstva;
  - zapreke prijateljstvu;
  - kako ga ostvariti?
- Otkriće ljubavi;
  - privlačnost, flert, zaljubljenost i zrela ljubav;
  - kako izgraditi svoj odnos prema drugom spolu;
  - ljudska spolnost u službi ljubavi i života.

Ključni pojmovi: prijateljstvo, ljubav, flert, zaljubljenost, ljudska spolnost, život u ljubavi.

Odgojno-obrazovna postignuća: otkriti važnost prijateljstva za osobno dozrijevanje; objasniti ulogu prijateljstva u procesu razvoja osobnosti; razumjeti što pomaže ostvarenju prijateljstva, a što ga onemogućuje; navesti obilježja i razlike između zaljubljenosti i zrele ljubavi; protumačiti važnost zrele ljubavi kao norme ljudske spolnosti i odnosa među spolovima; otkriti duboku povezanost ljudske spolnosti, zrele ljubavi i odgovornosti u intimnom zajedništvu i stvaranju novog života.

Prijedlozi za metodičku obradu: programirano konfliktno igranje uloga među prijateljima; napraviti test prijateljstva i igru povjerenja; vođeni razgovor o potrebi pravog prijatelja i zaprekama prijateljstvu; provesti asocijaciju na riječ ljubav i problemski voditi diskusiju o razlici između ljubavi, flerta i zaljubljenosti; prikupiti materijale iz novina i časopisa za mlade i izraditi plakat s porukama koje im oni nude na području ljubavi, spolnosti i osjetilnosti; prosuditi tekstove nekih zabavnih pjesama s porukom ljubavi; analizirati shvaćanje spolnosti i ljubavi u Bibliji prema Post 1, 27 i Post 2, 21-25; analizirati i kritički produbiti oznake ljubavi prema 1 Kor 13, 4-8.; izraditi skicu stupnjeva u sazrijevanja u ljubavi, od privlačnosti i flerta do prave ljubavi koja je u službi radosti i života.

3. U potrazi za vrijednotama

- Tradicionalne vrijednote na ispitu.
- Utjecaj skupine vršnjaka.
- Što nam sve nude mediji?
- Opasnost bijega: put prema ovisnostima (droga, duhan, alkohol...).
- Izbor trajnih vrijednota.
- Obilježja ljudske i kršćanske zrelosti.

Ključni pojmovi: vrijednota, trajne vrijednote, bijeg u ovisnosti (droga, duhan, alkohol), ljudska zrelost, kršćanska zrelost.

Odgojno-obrazovna postignuća: usporediti i kritički prosuđivati vladajuće vrijednote u obitelji i izvan nje; razumjeti povezanosti između adolescentne krize i različitih oblika bijega

od stvarnosti (droga, alkohol...); prepoznati trajne životne vrijednosti i znati napraviti izbor i ljestvicu vrijednosti, ljudskih i kršćanskih.

Prijedlozi za metodičku obradu: asocijacija na pojmove „tradicionalno“ i „moderno“ i rasprava na temu: može li mladi čovjek čuvati i obdržavati tradicionalne vrijednosti i biti moderan; prikupljanje i analiza tekstova iz časopisa i novina s nakanom prosudbe o tome jesmo li ovisni o medijima, manipuliraju li nama i kakav utjecaj na nas imaju različite poruke, idoli i modni trendovi; vođeni razgovor o tradicionalnim vrijednostima koje se gaje u obiteljima i u našem narodu; otkriti dobre i loše strane medija i suvremenih ponuda, osobito onih koje vode različitim ovisnostima (droga, alkohol...); istražiti najteže vrste ovisnosti u svome gradu (statistički podaci, analiza, uzroci); napraviti ljestvicu vrijednosti koje vode ljudskoj i kršćanskoj zrelosti.

II. tematska cjelina ŽIVOT S CRKVOM I U CRKVI

TEME

1. Ustanovljenje Crkve i pripadnost Crkvi

- Apostolsko iskustvo zajedništva s Isusom kao znak okupljanja zajednice spasenja (npr. Mk 2,13-17).
- Čini kojima je Isus ustanovio Crkvu.
- Događaj Pedesetnice.
- Novozavjetne slike Crkve i njihovo značenje za razumijevanje Crkve (Zajedništvo svetih, Narod Božji, Tijelo Kristovo, Hram Duha Svetoga).
- Crkva u ispovijesti vjere: jedna, sveta, katolička i apostolska.
- Znakovi vjerničke pripadnosti Crkvi (dar, poziv i poslanje)

Ključni pojmovi: ustanovljenje Crkve, Crkva – jedna, sveta, katolička i apostolska, slike Crkve – Narod Božji, Tijelo Kristovo, Zajedništvo svetih.

Odgojno-obrazovna postignuća: - razumjeti kako Crkva shvaća samu sebe; navesti čine kojima je Isus ustanovio Crkvu; prepoznati značenje susreta s Uskrsim i događaja Pedesetnice za nastajanje prve Crkve; razumjeti bitna obilježja Crkve: jedna, sveta, katolička i apostolska; razlikovati 4 bitne oznake Crkve: služenje, zajedništvo, slavljenje i naviještanje (svjedočenje) vjere.

Prijedlozi za metodičku obradu: asocijacije i vođeni razgovor o pojmu „Crkva“; analizirati ponuđene tekstove Evanđelja i iz Djela apostolskih te pronaći mjesta ustanovljenja Crkve i rekonstruirati život prve Crkve; u pripremljenoj diskusiji otkriti sličnosti, razlike i poteškoće života prve Crkve i Crkvu u današnjem vremenu; asocijacije na novozavjetne slike Crkve i pojašnjenje nekih važnih obilježja (kuća Božja, zajedništvo svetih, Narod Božji, Tijelo Kristovo...); protumačiti kršćanske istine o Crkvi da je jedna, sveta, katolička i apostolska.

2. Sakramenti kršćanske inicijacije – darovi milosnoga života i zajedništva

- Krštenje kao sakrament pritjelovljenja Crkvi (značenje, znakovi, novo rođenje u Kristu, vrste krštenja, udioništvo u Mističnom Tijelu – Crkvi, svjedočenje krštenja)
- Sakrament potvrde (darovi Duha Svetoga, znakovi kršćanske zrelosti; značenje potvrde u životu vjernika – rast i hod u vjeri, izgradnja crkvenoga zajedništva, kršćansko svjedočenje vjere)
- Euharistija (utemeljenje euharistije - pashalna večera i "lomljenje kruha", euharistija kao Žrtva: spomen čin i predanje, obred Svete Mise i Misa kao slavlje zajedništva s Bogom i braćom; euharistija kao izvor i vrhunac svega kršćanskoga života i kao zalag budućega života.

Ključni pojmovi: kršćanska inicijacija, krštenje, potvrda, euharistija, sakramentalni znakovi, sakramentalni život, kumovi kod primanja sakramenata krštenja i potvrde.

Odgojno-obrazovna postignuća: poznavati biblijske temelje sakramenata inicijacije; shvatiti otajstveno milosno obilježje sakramenata inicijacije i njihovih obrednih znakova u liturgiji Crkve; razumjeti doktrinarni izričaj otajstvenog značenja pojedinih sakramenata kršćanske inicijacije (krštenje, potvrda, euharistija) za život kršćana u osobnom, crkvenom i društvenom životu; uočiti unutrašnju povezanost sakramenata, sakramenta krštenja, potvrde i euharistije u izgradnji kršćanskoga života i svjedočenja; razumjeti važnost euharistije za život Crkve i svoj vlastiti život; otkriti i prihvatiti svoje mjesto u Crkvi i svoju odgovornost za Crkvu.

Prijedlozi za metodičku obradu: obraditi biblijsku podlogu sakramenata kršćanske inicijacije krštenje, potvrdu i euharistiju, te na produbljen način otkriti sakramentalne znakove i potrebu sakramentalnog života vjernika; podijeliti učenicima zadatak (rad u grupama) da pronađu tekstove iz "obrednika" sakramenata inicijacije: analiza i razgovor; istraživati doktrinarne sadržaje pojedinih sakramenata i otkrivati otajstva vjere koja oni u sebi sadrže; projicirati dijafilm i potom razgovarati o značenju i upotrebi vode, ulja, kruha i vina u ljudskom životu te ih povezati sa simbolikom tih stvari u sakramentima; u tablicu s tri stupca ispuniti rubrike za svaki od sakramenata inicijacije: predvoditelj slavlja, načini slavlja, mjesta slavlja te rješenja uspoređivati, nadopunjavati i ispravljati; pronaći tekstove iz "obrednika" sakramenata inicijacije: analiza na satu; izrada osobne "mape" primanja sakramenata inicijacije (fotografije, i dr.); razgovor o važnosti kumstva kod sakramenta krštenja i potvrde; anketa, iznošenje vlastitih mišljenja i vođeni razgovor o pohađanju svete mise i primanju svete pričesti: učestalost, glavna motivacija (ne)pričešćivanja;

3. Službe i karizme u Crkvi – slobodno i radosno življenje evanđelja

- Život Prve Crkve kao primjer Crkvi za sva vremena.
- Uloga apostola u prvoj Crkvi - svjedoci i poslanici Uskrsloga.
- Crkva kao zajedništvo: kolegij (zbor) biskupa i Petrova služba, nove službe, strukture župnih, biskupijskih i papinskih vijeća, vjerničke zajednice i crkveni pokreti.
- Sakrament svetog reda i hijerarhijski ustroj Crkve.
- Odnos karizmatičnosti i institucionalnosti u Crkvi.
- Radikalno življenje Evanđelja - evanđeoski savjeti kao dar Duha Svetoga Crkvi.
- Vjernici laici u Crkvi – poziv i poslanje (područja laičkog djelovanja u Crkvi i društvu).

Ključni pojmovi: služenje, karizma, institucionalna Crkva, zajedništvo u Crkvi, crkveni pokreti, vjernici laici u Crkvi, sakrament svetog reda.

Odgojno-obrazovna postignuća: objasniti univerzalnost Crkve i razlikovati veze jedinstva Crkve; razlikovati službe i karizme u Crkvi i navesti primjere jednog i drugog; uočiti krsno i služiteljsko dostojanstvo, mjesto i zadaću muškarca i žene u životu Crkve; poznavati mjesto i ulogu laika u životu Crkve; nabrojiti i poznavati osnovna obilježja 3 stupnja svetoga reda; uočiti važnost i potrebu vjerničke molitve i zalaganja za duhovna zvanja.

Prijedlozi za metodičku obradu: prikazivanje filma i razgovor o važnim događajima nastanka Crkve (video-projekcija iz serije "Anno Domini"); analiza i interpretacija biblijskih tekstova o ulozi apostola Petra i drugih apostola u prvoj Crkvi; prikupljanje materijala i izrada plakata s prikazom evangelizacijskog ustroja i poslanja Crkve, od Pape i crkvenog Učiteljstva do svećenika i laika u župnim zajednicama; prikazati strukture župnih vijeća i bazičnih zajednica; protumačiti značenje pojmova karizmatičnost i institucionalnost Crkve i prikazati crkveni ustroj i strukture; izlaganje s tumačenjem službe, jedinstva i razlika između pape, biskupa, svećenika i vjernika laika u Crkvi; pobliže upoznati i objasniti narav i značenje sakramenta svetog reda i hijerarhijski ustroj Crkve; - podijeliti referate (anketa: razgovor sa

svećenikom; izlaganje prema Dekretu o odgoju i obrazovanju svećenika, ...); voditi diskusiju o mjestu i ulozi vjernika laika u životu Crkve i društva i odrediti područja laičkoga djelovanja.

4. Jedna Crkva u mnoštvu Crkava – prema punom zajedništvu

- Univerzalnost Crkve - Crkva otvorena svim narodima i kulturama.
- Misije i evangelizacija.
- Veze jedinstva Crkve: jedna vjera, slavljenje svih sakramenata, hijerarhijsko ustrojstvo Crkve predvođene Petrovim nasljednikom.
- Ranjeno zajedništvo i poziv na njegovu obnovu.
- Ekumensko nastojanje oko jedinstva Kristove Crkve.

Ključni pojmovi: misije, evangelizacija, univerzalnost i jedinstvo Crkve, zajedništvo, ekumenizam.

Odgojno-obrazovna postignuća: uočiti prisutnost Crkve u svim kulturama i narodima i shvatiti njezinu univerzalnost s obzirom na njezino spasenjsko poslanje; uočiti znakove i poznavati područja misijskog i evangelizacijskog djelovanja Crkve; objasniti pojam *Crkve kao zajedništva* prema Drugom vatikanskom saboru; objasniti pojam, važnost i ciljeve ekumenizma; osjetiti potrebu vlastitog angažiranja na polju ekumenizma i moliti za jedinstvo svih kršćana.

Prijedlozi za metodičku obradu: analizirati biblijske tekstove i crkvene dokumente o poslanju i zadaći Crkve u svijetu, među različitim kulturama i narodima; upoznati različite kršćanske Crkve koje su prisutne u našem mjestu i/ili bližoj okolini; odrediti bitna obilježja i veze jedinstva Kristove Crkve; analizirati dekret o ekumenizmu "Unitatis redintegratio" Drugoga vatikanskog sabora; naznačiti bitne korake u ekumenskom nastojanju oko jedinstva Kristove Crkve.

5. Marija – uzor vjere i majka Crkve

- Marija u Božjem planu spasenja.
- Marija – uzor vjere.
- Marija – majka Crkve i suradnica u djelu otkupljenja.
- Štovanje Blažene Djevice Marije u liturgiji i u Crkvi (u Hrvata).

Ključni pojmovi: Marija – uzor vjere, Marija - Majka Crkve, liturgijsko štovanje Marije.

Odgojno-obrazovna postignuća: otkriti Marijinu ulogu i mjesto u povijesti spasenja; poznavati odlike Marijine vjere po kojima je uzor vjeri Crkvi i svim vjernicima; razumjeti Marijinu ulogu u Kristovu životu i djelu Kristova otkupljenja; navesti neke oblike štovanja Marije u liturgiji i u Crkvi, osobito u hrvatskome narodu; otkriti Marijino mjesto u svom vlastitom životu i slijediti primjer njezine vjere i povjerenja u Boga.

Prijedlozi za metodičku obradu: navesti i interpretirati neke biblijske i otačke tekstove te tekstove crkvenih dokumenata o Marijinoj ulozi u povijesti spasenja; pravljenje plakata s važnijim imenima koje Crkva pridaje Mariji; promatranje i interpretacija slika s marijanskom i mariološkom tematikom, uz katalog pitanja i vođeni razgovor o prikupljenim podacima; pisanje kratkog eseja o Mariji; izrada zemljovidne karte Crkve u Hrvata s nekim važnijim marijanskim svetištima i titulama koje joj se u njima pridaju.

III. tematska cjelina

ZAJEDNICA KOJA OSLOBADA I SLUŽI – POVIJEST CRKVE

TEME

1. Susret s antičkim svijetom – evandeoska sloboda i mučeništvo

- Širenje kršćanstva.
- Moralno-religiozni život.

- Vrijeme progona i vrijeme slobode.
- Monaštvo.

Ključni pojmovi: širenje kršćanstva, progon i sloboda Crkve, vjerski i moralni život prvih kršćana, monaštvo.

Odgojno-obrazovna postignuća: prepoznati obilježja i strukturu prve kršćanske zajednice; prepoznati ulogu i značenje života i djelovanja sv. Pavla; prepoznati poteškoće s kojima se susretala prva Crkva u svom okruženju (među Židovima, u susretu s antičkim svijetom i u Rimskom carstvu); razumjeti uzroke, posljedice i značenje progona Crkve u Rimskom carstvu; objasniti pojam mučeništva i nabrojiti najpoznatije ranokršćanske mučenike na našim prostorima; objasniti značenje cara Konstantina i cara Teodozija za povijest Crkve.

Prijedlozi za metodičku obradu: analizirati biblijske tekstove o širenju prve Crkve i Pavlovu misionarenju; vođeni razgovor o prilikama u kojima se događalo širenje kršćanstva; promatranje zemljovida i skiciranje mentalne mape Pavlovih putovanja u nastojanju oko širenja kršćanstva; pripovijedanje i izlaganje o ranokršćanskim mučenicima na hrvatskom prostoru; film o povijesnim događanjima iz ranokršćanskog vremena na hrvatskim prostorima; izrada plakata; izrada umne mape.

2. Kršćanstvo na hrvatskom jezičnom području u srednjem vijeku

- Seoba naroda i njihov ulazak u Crkvu.
- Korijeni kršćanstva na današnjem hrvatskom jezičnom prostoru prije dolaska Hrvata.
- Vjerovanja starih Hrvata.
- Dolazak i pokršćavanje Hrvata – pokršćavanje iz tri središta: Rima, Bizanta i Akvileje.
- Nastajanje hrvatske države i veze s papom (641, 679, 879, 1075. g.).
- Glagoljaštvo i ćirilometodska baština.

Ključni pojmovi: seoba i pokršćavanje poganskih naroda, vjera starih Hrvata, pokršćavanje Hrvata, veze hrvatske države s Papom, glagoljaštvo, ćirilometodska baština.

Odgojno-obrazovna postignuća: navesti glavna vjerovanja starih Hrvata prije pokrštenja (staroslavenska vjerovanja); objasniti proces pokršćavanja Hrvata i razvoj kršćanstva na našem prostoru; razumjeti značenje veza s papom za nastajanje hrvatske države; prepoznati povezanost početaka pismenosti u Hrvata s Crkvom (glagoljica);

Prijedlozi za metodičku obradu: proučiti sudski zapisnik o Kvirinu Sisačkom koji je pogubljen za vrijeme cara Dioklecijana (usp. Ž. Kustić, *Mali ključ povijesti Crkve u Hrvata*, str. 235-236); pronaći i analizirati narodne pripovijetke koje govore o vjerovanju starih Hrvata; posjetiti po mogućnosti neke ranokršćanske spomenike na našim prostorima; napraviti pano sa fotografijama i crtežima starohrvatskih crkvice; gledanje isječka povijesno-dokumentarnog filma HTV-a, *Kršćanstvo i Hrvati*.

3. Crkva u srednjem vijeku – od duhovnog i kulturnog procvata do ratova i raskola

- Benediktinski samostani - rasadišta znanja i kulture.
- Udaljavanje Istoka i Zapada.
- Prodor Islama i križarski ratovi.
- Inkvizicija.
- Crkva i država.

Ključni pojmovi: sv. Benedikt i benediktinci, redovništvo, Istočni raskol, prodor Islama, križarski ratovi, inkvizicija.

Odgojno-obrazovna postignuća: prepoznati pojavu i razvoj redovništva, osnivanje škola i sveučilišta, promicanje pismenosti i kulture, ukidanje ropstva, laičku investituru i Grgurovsku obnovu kao najvažnije doprinose Crkve u srednjem vijeku; upoznati vjerodostojne činjenice i razumjeti problematiku križarskih ratova i inkvizicije kao tamne strane Crkve srednjega

vijeka; kritički i objektivno protumačiti pozitivne i negativne strane Crkve u srednjem vijeku; navesti uzroke i razumjeti posljedice Istočnog raskola 1054. godine; navesti temeljna obilježja Pravoslavlja i razlike u odnosu na Katoličku Crkvu; razvijati sposobnost uvažavanja tuđih stajališta i mišljenja; uočiti odgovornost sviju za zajednički život u društvu i Crkvi

Prijedlozi za metodičku obradu: Istraživanje tekstova i dokumenata; vođeni razgovor o razlozima udaljavanja Istoka i Zapada te raskola među kršćanima; pripovijedanje i izlaganje; diskusija (parlaonica); film; izrada plakata; izrada umne mape.

4. Crkva kršćanskoga služenja siromašnima - dominikanci i franjevci (13.-14. st.)

- Ustanove kršćanske solidarnosti.
- Siromaštvo kao evanđeoski ideal.
- Dominikanci i franjevci.
- Biskup Kažotić - organizator visokog školstva u Hrvatskoj.

Ključni pojmovi: evanđeosko siromaštvo – evanđeoski ideal, prosjački redovi, sv. Dominik i dominikanci, sv. Franjo i franjevci, visoko školstvo u Hrvatskoj, biskup Kažotić.

Odgojno-obrazovna postignuća: poznavati neke načine i oblike organiziranja po kojima se Katolička Crkva brinula za siromašne, bolesne, odbačene; otkriti ulogu prosjačkih redova u navještanju i svjedočenju evanđelja u doba krize Crkve; poznavati ulogu dominikanaca i franjevaca u životu Crkve u hrvatskome narodu; poznavati ulogu Crkve u organiziranju visokog školstva u Hrvatskoj, osobito biskupa Kažotića.

Prijedlozi za metodičku obradu: vođeni razgovor o ulozi Crkve u pomaganju ljudima, osobito siromašnima i brigu Crkve i države za njih; na temelju dokumenata analizirati razloge krize Crkve i života kršćana navedenog razdoblja, pripovijedanje i izlaganje povijesnih događaja i činjenica o djelovanju dominikanaca i franjevaca u našim krajevima; diskusija (parlaonica); izrada plakata; izrada umne mape; gledanje isječka povijesno-dokumentarnog filma HTV-a, *Kršćanstvo i Hrvati*.

5. Crkva u doba humanizma – promicanje vjere, tradicije i kulture

- Zanimanje za knjigu.
- Marko Marulić i njegov utjecaj na europsku duhovnost.
- Islamizacija na našim prostorima.
- Uloga Crkve, osobito franjevaca u očuvanju vjere na hrvatskom jezičnom prostoru

Ključni pojmovi: humanizam, Marko Marulić, islamizacija, dominikanci, franjevci i svjetovni svećenici u vremenu Otomanske okupacije.

Odgojno-obrazovna postignuća: otkriti važnost opismenjavanja i knjige za duhovni i kulturni život naroda, upoznati ulogu Marka Marulića u stvaranju hrvatskoga i europskoga humanizma; poznavati osnovne činjenice iz razdoblja islamizacije hrvatskih i katoličkih prostora, navesti neke podatke o ulozi Crkve, svećenika i redovnika u očuvanju vjere i kulture hrvatskoga naroda u doba Otomanske okupacije; uočiti važnost poznavanja vlastitih korijena (obiteljskih, nacionalnih, vjerskih, povijesno-kulturoloških) te poznavanja i poštovanja drugih vjera i kultura.

Prijedlozi za metodičku obradu: istraživanje povijesnih dokumenata i činjenica; upoznavanje s djelom Marka Marulića za vjerski i kulturni život naroda; analiza nekih dokumenata, pripovijedanje i izlaganje povijesnih događaja i činjenica oko islamizacije naših prostora; analiza i interpretacija povijesnih i književno-umjetničkih tekstova; diskusija (parlaonica); film; izrada plakata; izrada umne mape; osobna istraživanja učenika i pisanje kratkih referata o pojedinim temama.

6. Vrijeme dubokih podjela – reformacijska kriza i obnova Crkve

- Znakovi promjena.

- Religiozna kriza.
- Protestantska reformacija.
- Tridentiski sabor i obnova Crkve.

Ključni pojmovi: kriza Crkve na Zapadu, Protestantska reformacija, Martin Luther, Zapadni raskol, Tridentinski sabor, obnova Crkve.

Odgojno-obrazovna postignuća: navesti uzroke te objasniti tijek i ishode Zapadnog raskola; nabrojiti reformatore i objasniti glavne crte njihova nauka (Martin Luther, Jean Calvin, Ulrich Zwingli); opisati nastanak i specifičnosti anglikanske Crkve; razumjeti značenje Tridentuskog sabora u obnovi Crkve nakon reformacije; upoznati značajnu ulogu isusovaca u sveopćoj obnovi Crkve i opisati misijski pokret u obnovi Crkve.

Prijedlozi za metodičku obradu: predstavljanje i istraživanje važnijih činjenica i dokumenata; vođeni razgovor o uzrocima i posljedicama protestantske reformacije; pripovijedanje i izlaganje; analiza i interpretacija tekstova; diskusija (parlaonica); izrada plakata; izrada umne mape; gledanje isječka povijesno-dokumentarnog filma HTV-a, *Kršćanstvo i Hrvati*.

7. Crkva i moderno doba – duhovni, prosvjetni i kulturni preporod

- Novi odnosi države i Crkve.
- U vrtlogu prosvjetiteljstva.
- Proces sekularizacije.
- Prosvjetiteljska uloga Crkve u hrvatskom narodu:
  - Prva hrvatska gramatika isusovca Bartola Kašića;
  - Literarno stvaralaštvo i znanost (Andrija Kačić Miošić, Juraj Habdelić, Ivan Lukačić, Ruđer Bošković);
  - Organizacija visokog školstva (Zadar - dominikanci, Zagreb - isusovci, Lepoglava - pavlini);
- Crkva u narodnom preporodu (Maksimilijan Vrhovac, kard. Juraj Haulik, Juraj Dobrila i dr.).
- Zbivanja u Crkvi na hrvatskome govornom području u 19. stoljeću.

Ključni pojmovi: prosvjetiteljstvo, sekularizacija, prosvjetiteljska uloga Crkve u Hrvata; Crkva u narodnom preporodu, Crkva u 19. stoljeću, crkveni velikani duha i uma.

Odgojno-obrazovna postignuća: razumjeti situaciju Crkve u vrijeme Francuske revolucije; poznavati djelovanje i poteškoće Crkve u doba prosvjetiteljstva, humanizma i renesanse (Deizam, racionalizam, sekularizacija, liberalizam, ateizam); prepoznati neke zasluge pojedinaca iz redova Crkve u našem narodu na različitim područjima društvenog života (Augustin Kažotić, Andrija Kačić-Miošić, Josip Juraj Strossmayer, Bartol Kašić, Ruđer Bošković, Stjepan Glavač, Juraj Haulik)

Prijedlozi za metodičku obradu: istraživanje, analiza i interpretacija izabranih povijesnih tekstova i dokumenata; izrada plakata i mentalne mape o važnijim povijesnim događajima i činjenicama; proučiti statut katedralne škole u Zagrebu čiji je utemeljitelj bio bl. Augustin Kažotić (usp. F. Šanjek, *Kršćanstvo na hrvatskom prostoru*, str. 174-177.); pripremiti referate o doprinosu dominikanaca, isusovaca i pavlina u razvoju visokog školstva u Hrvatskoj; gledanje isječka povijesno-dokumentarnog filma HTV-a, *Kršćanstvo i Hrvati*.

8. Crkva u suvremenom svijetu – služiteljica čovjeka i čovječanstva

- Nova misaona strujanja (liberalizam, marksizam, ateizam...).
- Zaniijekani čovjek i progonjena Crkva (u totalitarnim režimima u 20. stoljeću).
- Hrvatski katolički pokret u 20. stoljeću (A. Mahnić).
- Progonjena Crkva u Hrvata (Kardinal Stepinac: simbol mučeničke Crkve).
- Briga Crkve za raseljenu Hrvatsku i očuvanje nacionalne opstojnosti.
- Crkva u slobodnoj državi: novo proljeće i odgovornost Crkve.

Ključni pojmovi: liberalizam, marksizam, totalitarni režimi, progonjena Crkva u Hrvata, raseljena Hrvatska, Crkva u slobodnoj državi.

Odgojno-obrazovna postignuća: prepoznati doprinos Crkve u razvoju znanosti i demokracije te njezino zalaganje za socijalnu pravdu; nabrojiti novine koje u Crkvu donosi II. vatikanski sabor; razumjeti razloge stradanja Crkve u vrijeme totalitarnih sustava (nacizam, komunizam) i tijekom Domovinskog rata; nabrojiti hrvatske svece i blaženike.

Prijedlozi za metodičku obradu: analiza videoprojeksije: "Katolička crkva u Hrvata", Kršćanska sadašnjost, Zagreb; upoznavanje bitnih činjenica Hrvatskog katoličkog pokreta i vođeni razgovor o ulozi Crkve u duhovnom, kulturno i moralnom životu naroda; analizirati neke govore kardinala Stepinca u vrijeme Drugoga svjetskog rata; proučiti propovijed pape Ivana Pavla II. prigodom proglašenja blaženim kardinala Alojzija Stepinca u Mariji Bistrici 3. 10. 1998.; izrada mape s prikazom Katoličke Crkve u hrvatskom narodu i Katoličke Crkve u Hrvatskoj; analiza uloge Svete Stolice u priznanju hrvatske neovisnosti; gledanje isječka povijesno-dokumentarnog filma HTV-a, *Kršćanstvo i Hrvati*.

IV. tematska cjelina

S CRKVOM NA PUTU VJERE I SLOBODE – MOLITVA, SLAVLJE, SVJEDOČENJE

TEME

1. Molitva Crkve, osobna i zajednička molitva

- molitva kao izraz vjere i štovanja Boga (zajedničko obilježje religija)
- molitva u Starome zavjetu
  - molitva psalama i vrste molitve (prozbena, zahvalna, hvalbena)
- Isus molitelj uči svoje učenike moliti (Oče naš)
- molitva u životu prve Crkve i Crkve kroz povijest (odabrani primjeri)
- molitva Crkve danas
  - liturgijska i privatna molitva, osobna i zajednička molitva
  - osnovne kršćanske molitve
  - kršćanska tradicija meditacije i razmatranja
  - molitva u iskustvima duhovnih pokreta
  - molitva osvjetljava život.

Ključni pojmovi: molitve Bogu, molitva u religijama, vrste molitve, Isus molitelj, Oče naš, liturgijska molitva, privatna molitva, osobna i zajednička molitva, Časoslov naroda Božjega, meditacija i razmatranje.

Odgojno-obrazovna postignuća: navesti definiciju molitve i razumjeti molitvu kao temeljni ljudski stav pred Bogom; na primjerima psalama raspoznati vrste molitve; otkriti važnost molitve u Isusovu životu; razlikovati liturgijsku i privatnu molitvu; navesti osnovne kršćanske molitve; razumjeti povezanost molitve i života; razumjeti i doživjeti kršćansku meditaciju kao dublji oblik molitve; obrazložiti važnost osobne molitve tijekom dana, tjedna i u kršćanskoj zajednici; opisati neke molitvene izričaje i geste; razvijati osjećaj za duhovnu dimenziju postojanja i razvijati sposobnosti gledanja, doživljavanja i kontemplacije (naglasiti važnost mira i samoće u ljudskom životu).

Prijedlozi za metodičku obradu: na primjerima otkrivati zajedničke i razlikovne elemente molitve u religijama; pronalaženje i analiza psalama; pronalaženje tekstova o Isusu kao molitelju; čitanje i analiza molitava i molitvenih obrazaca; vođeni razgovor o potrebi, važnosti i praksi molitve u kršćanskom životu; analiza i interpretacija tekstova o molitvi i molitvenih tekstova; pantomima i scensko prikazivanje molitvenih gesta; pisanje i izgovaranje molitve;

meditacija uz promatranje reprodukcija i glazbenu pratnju; izrada mentalne mape; slušanje meditativne crkvene glazbe.

2. Slaviti život u crkvenom zajedništvu i slavljima

- Čovjekova potreba za zajedništvom i slavljem
- Druženja i slavlja mladih.
- Iskustvo zajedništva u kršćanskim zajednicama mladih.
  - hodočašća, križni put i put svjetla, glazbeni festivali, športska okupljanja
- Liturgija mladih i liturgija župne zajednice.

Ključni pojmovi: crkvena slavlja, liturgija, liturgijska slavlja mladih, liturgija župne zajednice.

Odgojno-obrazovna postignuća: uvidjeti i objasniti zašto je čovjeku za život i vjeru potrebna zajednica; otkriti povezanost slavlja i druženja; poznavati načine crkvenog organiziranja, druženja i slavlja mladih vjernika; otkriti crkveno zajedništvo kao put mladenačkog vjerničkog života; prepoznati važnost doprinosa mladih u crkvenim i liturgijskim slavljima Crkve.

Prijedlozi za metodičku obradu: izmjena iskustava, analiza novinskih tekstova i poruka mladima te vođeni razgovor o potrebi druženja među mladima; čitanje s analizom i interpretacijom odabranih tekstova; promatranje i interpretacija fotografija; likovno i pismeno izražavanje; izrada plakata, razgovor o preprekama i poteškoćama u međusobnim susretima; scensko izražavanje; rješavanje problemskih situacija; istraživanje mogućnosti druženja među mladim kršćanima i izrada zidnih novina.

3. Dobrovoljstvo kao oblik općeljudskog i kršćanskog služenja

- Sve važno u svijetu događa se zato što netko čini više nego što mora.
- Isusov primjer služenja nadahnjivao je brojne kršćane kroz povijest.
- Dobrovoljno kršćansko služenje danas - primjeri i svjedočanstva.
  - Dobrovoljstvo kao put ljubavi i stvaranja boljega svijeta.
  - Zajedno sa svim ljudima dobre volje.
- Mogućnosti dobrovoljnog služenja mladih.
  - U socijalnim ustanovama, u kampovima, u siromašnijim zemljama.

Ključni pojmovi: kršćansko služenje, dobrovoljstvo (volontarijat), mladenačka društva dobrovoljstva (volontera).

Odgojno-obrazovna postignuća: prepoznati biblijsko utemeljenje i mogućnosti dobrovoljnog kršćanskog služenja; razumjeti i opisati Isusov primjer služenja i radikalnost toga služenja; otkriti i poznavati različite oblike kršćanskog služenja kroz povijest, osobito brigu Crkve za mlade, napuštene, siromašne i potrebite; poznavati oblike dobrovoljnog služenja mladih u različitim socijalnim ustanovama; prihvatiti dobrovoljnost i dobrovoljno služenje drugima kao izraz vlastitog životnog i vjerničkog opredjeljenja; razvijati sposobnost za društveni angažman, tj. za aktivno i odgovorno sudjelovanje u životu društva (osuda nepravde, borba za pravdu) te spremnost izgradnje čovječnijeg društva.

Prijedlozi za metodičku obradu: problemsko pitanje i diskusija o spremnosti današnjih ljudi na služenje drugima: služenje ili briga samo za sebe (sebičnost); analiza i tumačenje biblijskih tekstova koji govore o Kristovu i kršćanskom primjeru služenja potrebnima; promatranje i analiza sadržaja dokumentarnih i simboličkih fotografija o problemima socijalnog siromaštva i mogućnostima pomaganja; igra uloga, promjena perspektive u interpretaciji sadržaja dokumentarne i simboličke fotografije; napraviti skicu o tome kako postati član dobrovoljnih udruga mladih i što se može činiti; izrada plakata na temu dobrovoljstva.

TREĆE GODIŠTE SREDNJE ŠKOLE

I. tematska cjelina KRŠĆANSKO POIMANJE ČOVJEKA

TEME

1. Čovjek kao stvorenje i slika Božja

- Biblijsko poimanje čovjeka i njegova aktualnost.
- Čovjek kao osoba i subjekt:
  - čovjek kao jedinstvo tijela, duše i duha;
  - dostojanstvo ljudske osobe i njezina prava.
- Čovjek kao biće odnosa:
  - čovjek kao povijesno biće i biće komunikacije;
  - čovjek kao spolno biće (cjelovito gledanje na spolnost)
  - čovjek kao društveno biće (obitelj, zajednica, društvo);
  - čovjek kao kulturno i političko biće.
- Čovjek usmjeren prema transcenciji.
- U traganju za "domovinom" (u napetosti između grijeha, otkupljenja i dovršenja).

Ključni pojmovi: čovjek osoba i subjekt, slika Božja, dostojanstvo ljudske osobe, čovjek - jedinstvo duha, duše i tijela, ranjeni i spašeni čovjek, besmrtnost.

Odgojno-obrazovna postignuća: - shvatiti da iza shvaćanja čovjeka postoje prijeporna pitanja koja imaju ideološka, politička, društvena i kulturna obilježja; uočiti neke različite i raširene poglede na čovjeka u odnosu na kršćansku sliku čovjeka; objasniti značenje čovjeka kao osobe i subjekta na temelju biblijskog teksta (Post 1, 26); prepoznati u biblijskoj slici čovjeka uporište za međuljudske odnose; objasniti razliku između biblijskog i suvremenog poimanja čovjeka; razumjeti teološko-antropologijsko poimanje čovjeka kao *stvorenog, ranjenog, spašenog, etičkog i besmrtnog* bića.

Prijedlozi za metodičku obradu: identifikacijski razgovor i prikupljanje informacija; vođeni razgovor i diskusija o različitim obilježjima ljudske osobe; kritičko čitanje i interpretacija biblijskih i drugih tekstova s usporednim promatranjem i analizom dokumentarne i simboličke fotografije i ilustracija; pribiranje i vrjednovanje novinskih isječaka, iskustava i primjera iz života koji tematiziraju čovjeka kao osobu, njegovo dostojanstvo i poslanje i zajednički kritički odabir bitnih potreba i obilježja čovjeka; igra uživljavanja u različite životne situacije s traženjem odgovora na važna životna pitanja; pisanje kratkog eseja.

2. Isusov put kao paradigma kršćaninova puta

- Obraditi neke važnije biblijske teme kao poticaje za nasljedovanje Krista
- Označiti neka bitna obilježja kršćaninova puta: strahopoštovanje, milosrđe, pomirenje, ljubav, pravednost.

Ključni pojmovi: volja Božja, milosrđe, opraštanje, pomirenje, pravednost, kršćanska ljubav.

Odgojno-obrazovna postignuća: otkriti važnost izgradnje kršćanskoga života u stavu povjerenja u Boga koji ljubi čovjeka i želi mu postignuće punine života; spoznati da naša volja nije uvijek u suglasnosti s Božjom voljom; upoznati Kristov način vršenja volje Očeve i otkriti vlastiti put vršenja volje Božje; izdvojiti i opisati neka važna obilježja kršćanskog života po kojima čovjek u vlastitom životu i u svijetu može ostvariti Božju volju promičući milosrđe, pomirenje, ljubav i pravednost.

Prijedlozi za metodičku obradu: evokacijski razgovor i igra asocijacija; istraživanje; izlaganje s tumačenjem glavnih pojmova; analiza, kritička prosudba i interpretacija biblijskih tekstova; identifikacijski razgovor i stvaranje kataloga pitanja s problemskom situacijom o vršenju volje Božje u osobnom životu i životu zajednice; promjena perspektive i pisanje suprotnoga teksta: volja Božja – moja volja; vođeni razgovor s tumačenjima pojmova

milosrđe, opraštanje, pomirenje, pravednost, ljubav; pravljenje nacrtu vlastitog života suobličena volji Božjoj; izrada mentalne mape ili izrada plakata.

II. tematska cjelina ČOVJEK - MORALNO BIĆE

TEME

1. Čovjek - polazište etičkog razmišljanja

- Različita poimanja, slike i definicije čovjeka, te povezanost svjetonazora s antropološkim pristupom čovjeku: biologija, filozofija, psihologija, sociologija, teologija, literatura i umjetnost.
- Čovjek kao etičko biće, svjesno svoga djelovanja (actus hominis, actus humanus).
- Čovjek kao moralni subjekt i kao moralni objekt.

Ključni pojmovi: čovjek - etičko biće, čovjek - moralno biće, moralni subjekt, moralni objekt, moralna načela, moralna odgovornost.

Odgojno-obrazovna postignuća: prepoznati različite definicije čovjeka u specifičnom poimanju pojedinih znanosti o čovjeku; razumjeti pojmove etika, moral i kršćanski moral.

Prijedlozi za metodičku obradu: prosudba različitih pristupa i slika o čovjeku koje stvaraju različite znanosti; postavljanje problema i rasprava o svijetu mladih: imati ili ne imati etičke i moralne norme, prihvaćati ili odbacivati moral; odabir dokumentarnih i simboličkih fotografija s moralnom tematikom i rasprava o njihovim porukama u poveznici s etičkim i moralnim normama i životom; intervju učenika ili druge osobe o unaprijed pripremljenoj temi s moralnom problematikom; vođenim razgovorom i tumačenjem usvojiti osnovne etičke pojmove.

2. Kriteriji dobra i zla

- Biološka etika (selekcija, mutacija, preživljavanje).
- Filozofska etika (ljudska narav kao polazište i kriterij etičkog djelovanja).
- Senzualizam (dobro je što odgovara osjetilima).
- Pragmatizam (normativna moć činjeničnog stanja).
- Diktatura većine.
- Utilitarizam.
- Ideološka etika (dobro je što odgovara sustavu).
- Pravni pozitivizam (dobro je što propisuje zakon).

Ključni pojmovi: dobro, zlo, ljudska narav, univerzalna načela; senzualizam, pragmatizam, utilitarizam.

Odgojno-obrazovna postignuća: navesti uvjete o kojima ovisi moralnost čovjekovih čina (shvaćanje dobra i zla te njihove razlike, sloboda, spoznaja i prirodni zakon kao univerzalna norma); prepoznati društvene utjecaje na oblikovanje kriterija određivanja dobra i zla.

Prijedlozi za metodičku obradu: problemsko razmatranje različitih etičkih pristupa i etičkih teorije o čovjeku, ljudskoj naravi i djelovanju, kriterijima dobra i zla; usporedno čitanje i analiza tekstova s porukama koje nude neke etičke teorije i pristupi; sučeliti ljestvicu općeprihvaćenih vrjednota s nekim etičkim ponudama (pragmatizam, utilitarizam...); napraviti pojedinačne, a potom zajedničke kriterije za vrjednovanje dobra i zla i učiniti usporednu prosudbu.

3. Odnos vjere i morala

- Obilježja moralnosti:
  - moralnost - izvanjska i unutarnja;
  - načela djelovanja: autonomno, heteronomno, teonomno;
  - moralnost kao društvena stvarnost.

- Odnos naravi i milosti (prirodni i objavljeni moralni zakon).
- Odnos vjere i morala.

Ključni pojmovi: narav i milost, prirodni i objavljeni moral, izvanjska i unutarnja moralnost, autonomna moralnost, vjera i moral.

Odgojno-obrazovna postignuća: razumjeti razliku između prirodnog i objavljenog moralnog zakona; uočiti postojanje objektivnih moralnih normi; objasniti povezanost vjere i morala; poznavati obilježja ljudske moralnosti, izvanjska i unutarnja, te načela moralnog djelovanja; razumjeti i usvojiti načela moralnog djelovanja; uočiti bitnu poveznicu između vjere i morala i upoznati njihovo značenje za istinski kršćanski život.

Prijedlozi za metodičku obradu: analizirati u skupnom radu neke zapovijedi, naredbe, pravila i norme iz svakodnevnog života: uočiti koje su od njih moralne norme, a koje nekoga drugoga tipa; analizom biblijskih i drugih tekstova upoznati i izdvojiti obilježja ljudske moralnosti i načela moralnog djelovanja koja imaju obilježja objektivnih moralnih normi; voditi razgovor o poveznici vjere i morala u kršćanskom moralnom ponašanju i svakodnevnom životu; problemski otvoriti pitanje odnosa vjere i morala u kršćanskom životu, i odgovoriti na pitanje: je li moralno ponašanje današnje mladeži i odraslih u skladu s kršćanskim moralom?

4. Savjest - norma etičkog djelovanja

- Pojam "dobra" i pojam "vrjednote":
  - ljestvica vrjednota; odnos vrjednota i dobra u sebi
- Pojam i značenje krjeposti, temeljne krjeposti.
- Pojam i značenje savjesti:
  - savjest u civilizacijama i kulturama antike;
  - savjest u Svetom pismu Staroga zavjeta i Novoga zavjeta;
  - savjest u starokršćanskih pisaca;
  - savjest u nauku Drugog vatikanskog koncila.
- Vrste savjesti i odgoj savjesti - savjest usklađena s moralnim vrjednotama.

Ključni pojmovi: dobro i vrjednota, savjest, glas savjesti, sloboda savjesti, kolebljiva, popustljiva i lakša savjest, iskrena i sigurna savjest, krjepost, temeljne krjeposti.

Odgojno-obrazovna postignuća: prepoznati razliku između pojmova "dobro", "vrijednost" i „vrjednota“; razumjeti i objasniti pojam kršćanske krjeposti; objasniti pojam savjesti i razumjeti nužnost njezinog usklađivanja s moralnim vrjednotama; navesti oblike (vrste) savjesti i njihovo shvaćanje u biblijskim tekstovima, kršćanskim spisima i Učiteljstvu Crkve.

Prijedlozi za metodičku obradu: u vođenom razgovor analizirati svakodnevne pojave iskrivljavanja vrjednota i pridavanja "dobrima" drugačijih "vrijednosti" nego što to njihova "prirodna svrha" zahtijeva; izraditi tabelu različitih vrjednota prema kategorijama: materijalne vrijednosti, duhovne i moralne vrjednote, estetske, psihičke stvarnosti; u biblijskim i otačkim tekstovima te dokumentima Učiteljstva pronaći i analizirati vrste savjesti te tražiti načine njihova usklađivanja s „dobrom“ i moralnim vrjednotama; u vođenom razgovoru odrediti pojam i vrste savjesti te mogućnost djelovanja u skladu s time u svakodnevnom životu.

5. Savjest pred zakonom i suvremenim etičkim pitanjima

- Savjest i zakon.
- Pitanje temeljnog etičkog konsenzusa u pluralnom i sekularnom društvu.
- Zlatno pravilo kao vrhunac humanističke etike.
- Univerzalna etika i svjetske religije.

Ključni pojmovi: savjest i zakon, humanistička etika, univerzalna etika, etički konsenzus, moralne vrjednote, moralne norme, Zlatno pravilo.

Odgajno-obrazovna postignuća: prepoznati izvore moralnosti ljudskih čina (sloboda, objekt, nakana, okolnosti); navesti Zlatno pravilo moralnosti i prepoznati ga kao vrhunac humanističke etike; prepoznati sličnosti temeljnih moralnih zahtjeva u svjetskim religijama.

Prijedlozi za metodičku obradu: problemski stvoriti dvojbu o potrebi poštivanja i slušanja glasa vlastite savjesti pri donošenju odluka u važnim životnim zgodama ili se ponašati prema trenutačnoj koristi, probitku ili situaciji; analizirati Zlatno pravilo kao vrhunac humanističke etike i odrediti njegove granice; grupni rad na temu: "Moralne norme velikih svjetskih religija" u svrhu otkrića shvaćanja moralnosti u različitim kulturnim i religioznim sredinama, uočavajući različitosti i sličnosti moralnih normi i dileme oko stvaranja „univerzalne etike“ koju danas neki zastupaju i promiču.

III. tematska cjelina

LJUBAV PREMA BOGU I BLIŽNJEMU - TEMELJI KRŠĆANSKE MORALNOSTI

TEME

1. Bog – temelj kršćanske moralnosti

- Bog - Najviše Dobro.
- Bog kao savršeno "dobro" u sebi, izvor i svrha postojanja svakoga "dobra".
- Moralnost i plan spasenja: volja Božja i put osobne sreće.
- Moralnost i odgovornost: dati Bogu odgovor, otvorenost Duhu Božjemu.
- Krist - mjera kršćanske moralnosti.

Ključni pojmovi: Bog – najviše Dobro, Bog – temelj kršćanske moralnosti, starozavjetni moral, novozavjetni moral, Kristov moral, kršćanski moral.

Odgajno-obrazovna postignuća: razumjeti tvrdnju da je čovjeku Bog najviše Dobro; shvatiti da se na Bogu koji je najviše Dobro temelji kršćanski moral; otkriti i shvatiti odnos između kršćanskog morala i čovjekove moralne odgovornosti u vršenju ljudskih čina; upoznati obilježja pojma „vršiti volju Božju“ i njegovo značenje za kršćanski život; objasniti tvrdnju da je *Isus Krist mjera kršćanske moralnosti*.

Prijedlozi za metodičku obradu: prikazivanje različitih vrsta ljudskog zla i grijeha pomoću novinskih izvješća i dokumentarne fotografije; pripremljena diskusija o Bogu kao najvišem Dobru i ljudskoj slobodi pred pitanjem izbora između dobra i zla s temom: je li čovjek odgovoran za dobro i zlo koje čini?; čitanje, analiza i interpretacija biblijskih tekstova u kojima se pokazuje Božji plan s čovjekom u vršenju i dobra postignuću osobne sreće; skupni rad i vođeni razgovor na temu čovjekove sposobnosti izbora i moralne odgovornosti u biranju između dobra i zla, dobrih postupaka i loših postupaka, pravednih i nepravednih čina; analiza biblijskih tekstova s katalogom pitanja te skupno prikupljanje podataka o Kristovim moralnim načelima kao temelju kršćanskoga morala; pravljenje plakata o temeljnim načelima kršćanskoga morala.

2. Objavljeni moralni zakon – temeljni zakon

- Potreba zakona u ljudskom životu (vrste zakona).
- Dekalog - objavljeni Božji zakon - potreba ranjenog čovjeka.
- Dekalog i prirodni moralni zakon (uloga razuma i slobode).
- Božji zakon: unosi red i sklad u odnosu prema Bogu i čovjeku.
(istaknuti neke: štovanje pravoga Boga, promicati istinu i ljudski život, poštovati roditelje, poštovati tuđe vlasništvo).

Ključni pojmovi: Dekalog – objavljeni Božji zakon, prirodni moralni zakon, štovanje Boga, poštovanje čovjeka, ljudska prava.

Odgajno-obrazovna postignuća: otkriti postojanje objektivnih moralnih normi u osobnom životu i društvu; razumjeti važnost osvarenja reda, pravila i pravednih zakona u međuljudskim

odnosima i u društvu; otkriti i poznavati Dekalog, objavljeni Božji zakon, kao naravni temelj ljudskog moralnog postupanja i života; uočiti i objasniti ulogu razuma i slobode u vršenju Dekaloga i prirodnog moralnog zakona;

Prijedlozi za metodičku obradu: asocijacije na riječ moral i zakon; vođenje pripremljene rasprave o važnosti poštivanja moralnih normi i zakona u svakodnevnom životu s temom: Zakon je za ljude – Zakon je protiv ljudi; rad u skupinama s temom i poticajnim pitanjima o različitim normama i zakonima u svakodnevnom životu da se uoči njihova životna važnost i nužnost; usporediti Dekalog s poveljama o pravima čovjeka i nekim sustavnim normama o čovjeku i njegovim pravima; analizirati i interpretirati izabrane biblijske tekstove koji pokazuju put promicanja kršćanskih moralnih načela, sklada i sreće u ljudskoj zajednici: štovanje pravoga Boga, promicanje istine i ljudskog života, poštovanje roditelja, poštivanje tuđeg vlasništva.

3. Znakovi ljubavi prema Bogu

- Vjera u pravoga Boga i štovanje imena Božjega (svetost).
  - Povrede vjere (praznovjerje, idolopoklonstvo, gatanje, magija).
  - Sumnje, krize i kušnje vjere - mogućnost nove, čvršće i postojanije vjere.
  - Povrede ljubavi prema Bogu: bogohula, psovka, kriva zakletva.
  - Izrazi ljubavi prema Bogu (klanjanje, molitva, žrtva, obećanja/zavjeti).
- Štovanje dana Gospodnjeg (nedjelja liturgijskog zajedništva, neradni dan, slobodno vrijeme).

Ključni pojmovi: vjera u Boga, čvrsta i postojana vjera, praznovjerje, idolopoklonstvo, gatanje, magija, bogohula, psovka, ljubav prema Bogu, klanjanje Bogu, Dan Gospodnji.

Odgojno-obrazovna postignuća: razumjeti vjeru kao nadnaravni Božji dar i čovjekov odgovor koji uključuje svjesno i slobodno predanje Bogu; prepoznati sadržaj i važnost prve Božje zapovijedi; razumjeti klanjanje, molitvu, žrtvu i zavjete kao izraze ljubavi prema Bogu; razumjeti značenje i navesti oblike povrede vjere; navesti neke povrede ljubavi prema Bogu; razumjeti značenje i oblike slavljenja dana Gospodnjeg u kršćanskom životu.

Prijedlozi za metodičku obradu: postaviti problemsko pitanje o vjeri i praznovjerju među mladima i o tome voditi diskusiju; ne temelju konkretnih primjera voditi razgovor o povredama vjere u Boga (praznovjerje, gatanje, magija...) i o povredama ljubavi prema Bogu, osobito psovkom, bogohulom i zaklinjanjem; pronaći biblijske tekstove o pravovjernom štovanju Boga i odnosu prema svetinjama; meditativno promišljanje nad tajnom imena dragih osoba, svojih bližnjih i nad Božjim imenom; napraviti mentalnu mapu o načinima iskazivanja ljubavi i zahvalnosti Bogu (klanjanje, molitva, euharistijsko slavlje...); provesti anketa: "za" ili "protiv" nedjeljne euharistije i voditi razgovor o dobivenim porukama; radionica: "Vikend"; pričaonica: "Mladi i slobodno vrijeme. "

4. Zlo i grijeh – prijestup istinske ljubavi prema Bogu i bližnjemu

- Prisutnost zla i grijeha u čovjeku i svijetu.
- Zlo, grijeh i Božje milosrđe.
- Težine grijeha: smrtni i laki grijeh.
- Osobni grijesi i „strukture grijeha“.
- Od grijeha do obraćenja i pomirenja.

Ključni pojmovi: zlo, grijeh, smrtni grijeh, laki grijeh, osobni grijeh, strukture grijeha, obraćenje, Božje milosrđe, pomirenje.

Odgojno-obrazovna postignuća: Kritičko uočavanje prisutnosti dobra i zla, stvarnosti grijeha u svijetu te raznih pokušaja negiranja grijeha; poznavanje razlike o težini grijeha, između smrtnoga i lakoga grijeha te razliku između osobnoga grijeha i „strukture grijeha“; otkriti grijeh kao prijestup ljubavi prema Bogu i bližnjemu; spoznati da Božje milosrđe i praštanje

nadilazi ljudsko zlo i grijeh i da je Bog pravedni Sudac i milosrdni Otac; usvojiti svijesti o potrebi za priznanjem vlastite krivnje kod počinjenog grijeha i o potrebi trajnog obraćenja; otkriti da put obraćenja traži opredjeljenje za dobro i dobrog Boga te međusobno praštanje i pomirenje s ljudima;

Prijedlozi za metodičku obradu: slikovito predočiti učinak grijeha na čovjekovu osobnost (razlomljena ličnost: slagalica koja se ne da složiti); potražiti primjere pokušaja prebacivanja krivnje na drugoga ili na društvo; izabranim (dija)filmovima predočiti utjecaj zla i širenje zla u svijetu (nasilje, nebriga, korupcija...); analiza biblijskih tekstova o grijehu i obraćenju, interpretacija likova (podjela uloga); vođeni razgovor i tumačenje pojmova smrtni i laki grijeh, osobni grijeh i strukture grijeha; improvizirati predstavu o Kristu koji liječi, ozdravlja i pomiruje s Bogom; analiza novozavjetnih tekstova: Isusova moć nad zlom (grijeh, bolest) i nad Zlim; napraviti nacrt potrebnih koraka na putu pomirenja, od obraćenja do pomirenja s Bogom i bližnjima.

5. Evandeoski zakon ljubavi

- Kristove zapovijedi ljubavi - temelj kršćanskog morala i put sreće.
- Novost i snaga kršćanske ljubavi (philia, eros, agape).
- Govor na Gori (Blaženstva) - etika Božjega kraljevstva.
- Novost govora o ljubavi prema neprijatelju.
- Ljudska suradnja u ostvarenju Kraljevstva Božjega.

Ključni pojmovi: Kristov Zakon ljubavi, kršćanska ljubav, philia, eros, agape, ljubav prema neprijatelju.

Odgojno-obrazovna postignuća: opisati temeljno značenje evandeoskog pojma ljubavi, osobito Zapovijed ljubavi; shvatiti da je kršćanska moralnost "višeg reda" - suobličiti se Isusu Kristu, a ne tek "red ljudske naravi"; otkriti novost, razine i obilježja kršćanskog shvaćanja ljubavi u pojmovima philia, eros i agape; usvojiti potrebu nasljedovanja Krista i izgradnje vlastitoga kršćanskog moralnog djelovanja po evandeoskom zakonu ljubavi.

Prijedlozi za metodičku obradu: asocijacije i iznošenje vlastitog mišljenja o ljubavi; usporedni rad s biblijskim tekstovima o Kristovu govoru o ljubavi prema bližnjima i prema neprijatelju: Mt 5, 43-48 i 22, 36-40 te Iv 15, 16-19; komentirati tvrdnju: "Ljubi i radi što hoćeš" (sv. Augustin) i zlatno pravilo života: "Sve dakle, što želite da ljudi vama čine, činite i vi njima" (Mt 7,12); meditativno razmatranje nad otajstvom kršćanske ljubavi; pisanje eseja o Razinama kršćanskog shvaćanja ljubavi s osvrtom na konkretan mladenački izazov i životni projekt; pisanje dijaloga ili novinskog izvješća o potrebi cjelovita i ispravna shvaćanja pojma ljubavi među mladima.

IV. tematska cjelina "MUŠKO I ŽENSKO STVORI IH"

TEME

1. Čovjek - žena i muškarac

- Spol, spolnost, seksualnost.
- Razvoj shvaćanja spolnosti kroz povijest.
- Kršćansko utemeljenje pravednog odnosa prema spolovima.
- Isto dostojanstvo u različitosti osoba i spolova.

Ključni pojmovi: muškarac, žena, spolnost, seksualnost, kršćansko shvaćanje spolnosti.

Odgojno-obrazovna postignuća: razumjeti poruku Drugog biblijskog izvješća o stvaranju čovjeka kao temelj kršćanskog poimanja čovjeka kao muškarca i žene; prepoznati razliku

između spola i spolnosti (seksualnosti); razumjeti povezanost pojmova dostojanstvo, odgovornost i spolnost; razumjeti kršćansko shvaćanje spolnosti.

Prijedlozi za metodičku obradu: pribiranje i analiza poruka i tekstova iz dnevnog tiska (novine i časopisi osobito za mlade), posebno rubrika "o ljubavi" te "pitanja i savjeti"; identifikacijski i vođeni razgovor, izdvajanje i tumačenje bitnih pojmova; muškarac, žena, spol, spolnost, seksualnost; kritičko čitanje i interpretacija biblijskih i drugih tekstova o kršćanskom utemeljenju i cjelovitu pristupu ljudskoj spolnosti u povezanosti s promatranjem i interpretacijom fotografija (reprodukcija); pisanje eseja o dostojanstvu muškarce i žene, njihovoj spolnoj razlici i njihovu uzajamnom nadopunjavanju; izraditi kolaž na temu: "tipičan muškarac i tipična žena"; u skupnom radu istražiti i na plakatu izložiti aspekte dostojanstva muškarca i žene i temeljna obilježja kršćanskog pristupa spolnosti i seksualnosti između muškarca i žene.

2. Obitelj u Božjem naumu

- Narav i smisao braka i obitelji.
- Povrede dostojanstva braka i obitelji: preljub, rastava, mnogoženstvo, slobodna veza, rodoskvrnuće.
- Suvremeni modeli obitelji i kršćanski model
- Dužnosti i prava članova obitelji.

Ključni pojmovi: brak, obitelj, preljub, rastava, slobodna veza, model kršćanske obitelji, dužnosti i prava u obitelji.

Odgojno-obrazovna postignuća: razumjeti narav i smisao braka i obitelji;

Prijedlozi za metodičku obradu: stvaranje problemskog pitanja o važnosti braka i obitelji danas s pripremljenom diskusijom na tu temu; razgovor o životu u braku i obitelji na temelju dokumentarne fotografije, isječaka iz novina i prikladnih tekstova koji tematiziraju svakodnevni obiteljski život; analizirati i interpretirati biblijske tekstove: Post 1,76-29; 2,18-25; 1 Kor 6,12-20; analizirati posljedice preljuba, rastave, slobodnih veza i dr. te utvrditi kriterije kršćanskog moralnog pristupa tim povredama braka i obitelji; orisati neke modele današnjih obitelji i usredotočiti se na izgradnju modela kršćanske obitelji; napraviti plakat s pravima i dužnostima članova obitelji.

3. Ženidba - sakrament bračne ljubavi i zajedništva

- Poziv na ljubav i sebedarje.
- Ženidba kao sakrament.
- Ženidba u Božjem planu spasenja.
- Uvjeti za valjano sklopljen bračni savez.
- Pavlova i Petrova povlastica.
- Bračna ljubav i zahtjevi bračnoga života.
- Priprava za brak - vrijeme zaručništva.
- Nerazrješivost ženidbe u braku vjernosti i ljubavi.
- Otvorenost životu kao sudjelovanje u stvoriteljskom Božjem činu.

Ključni pojmovi: ženidba, sakrament ženidbe, valjana ženidba, bračni savez, nerazrješivost ženidbe, Pavlova i Petrova povlastica, zaručništvo, priprava za brak.

Odgojno-obrazovna postignuća: navesti i objasniti biblijsko utemeljenje sakramenta ženidbe; razumjeti sakrament ženidbe kao otvorenost životu i sudjelovanje u Božjem stvarateljskom činu; navesti preduvjete za valjano sklapanje sakramenta ženidbe i put priprave za sakramentalni brak.

Prijedlozi za metodičku obradu: - razgovarati o naravi ljudske spolnosti i odnosu spolova na antropološkoj razini (kritički analizirati tekstove i članke iz nekih časopisa); čitati i analizirati biblijski tekst (Knjiga Postanka) te odrediti narav i dostojanstvo ženidbu u Božji naum s

čovjekom; upoznati i definirati bitne činjenice ustanovljenja sakramenta ženidbe (Kana, Mt 19) i protumačiti uvjete za valjano sklopljenu ženidbu; analizirati tekstove i razgovarati o nauku sv. Pavla o ženidbi i protumačiti Pavlovu i Petrovu povlasticu; ostvariti problemsku diskusiju i vođeni razgovor o "modi" razvoda braka: argumenti "za" i "protiv" te o modi življenja bez braka ili o "braku na pokus"; posvijestiti narav istinske ljubavi i nužnost rješavanja problema uz pomoć Boga i molitve; analizirati *Pismo biskupa Hrvatske* o obliku sklapanja ženidbe, vremenu zaručništva i potrebi prikladne priprave za sakramentalni brak; izabrati i komentirati odabrane poruke i aforizme o veličini i tajni braka i ljubavi uz glazbu; pogledati video-film o sakramentu ženidbe (izdavač: Kršćanska sadašnjost, Zagreb) i razgovarati o njegovoj poruci.

4. Roditelji i obitelj - odgovorno roditeljstvo

- Rađanje djece – poziv i dobro supružnika.
- Planiranje obitelji.
- Briga roditelja za cjelovit odgoj djece.
- Djeca i obitelj - dobro Crkve i društva.

Ključni pojmovi: roditelji, rađanje djece, planiranje obitelji, odgovorno roditeljstvo, cjelovit odgoj djece.

Odgojno-obrazovna postignuća: prepoznati i objasniti odrednice odgovornog roditeljstva; navesti i razumjeti povrede protiv dostojanstva spolnosti, braka i obitelji; upoznati crkveni nauk o odgovornom planiranju i rađanju djece; otkriti važnost cjelovita odgoja djece čemu pripada i vjerski odgoj; upoznati važnost brige za djecu i obitelj kao temelj osobnog i društvenoga dobra i napretka.

Prijedlozi za metodičku obradu: stvaranje problemske situacije i pripremljena diskusija na temu: dijete je dar - dijete je teret; pribrati razne novinske isječke s porukama o rađanju djece i napraviti zemljovid svoje zemlje s brojem umrlih i rođenih te godine; voditi razgovor na temelju dobivenih rezultata; analizirati tekstove koji govore o odgovornom roditeljstvu i planiranju obitelji te izdvojiti poruke i o njima razgovarati; izraditi male seminarske radnje prema: *Humanae vitae*, *Pismo pape obiteljima*, *Familiaris Consortio*, *Mulieris dignitatem*;

V. tematska cjelina DOSTOJANSTVO LJUDSKOGA ŽIVOTA

TEME

1. Svetost i dostojanstvo ljudskoga života

- Vrijednost, svetost i nepovrjedivost ljudskoga života - Biblijsko utemeljenje (SZ i NZ).
- Život je najveće dobro. Ljudski život je svet. Bog je jedini gospodar života. Čovjek je čuvar života.

Ključni pojmovi: život – najveće dobro, svetost i dostojanstvo ljudskoga života; Bog - gospodar života, bioetička načela, Hipokratova prisega.

Odgojno-obrazovna postignuća: poznavati biblijske temelje o vrijednosti i svetosti ljudskoga života; objasniti temeljni kršćanski stav prema ljudskom životu (nepovredivost i svetost); upoznati i razumjeti bitna bioetička načela; poznavati značenje Hipokratove prisega.

Prijedlozi za metodičku obradu: produbljeno kritičko čitanje, analiza i razgovor o biblijskim temeljima svetosti ljudskoga života; stvaranje problemske situacije i diskusija na temu: tko je gospodar ljudskog života – Bog ili čovjek?; analiza članka 5 i 25 Opće deklaracije o pravima čovjeka OUN; analiza Ustava i državnih zakona koji govore o pravu na život i dostojanstvu osobe; u skupnim radovima upoznati i analizirati neka bioetička načela u poveznici s konkretnim pitanjima; čitanje i analiza Hipokratove prisega.

2. Životom obdareni i u život pozvani

- Ljudski život kao dar - početak ljudskoga života.
- Čovjek kao osoba od trenutka začeća do prirodne smrti.
- Povrede ljudskoga života: pobačaj, eutanazija, ubojstvo, samoubojstvo.
- Transplantacija i doniranje ljudskih organa.
- Promicanje ljudskoga života.

Ključni pojmovi: začeće ljudskoga života, dar i nepovredivost života, pobačaj, eutanazija, ubojstvo, samoubojstvo, transplantacija ljudskih organa, bolesti ovisnosti.

Odgojno-obrazovna postignuća: poznavati bitna obilježja ljudske osobe po kojima je čovjek jedinstveno i nepovredivo biće; razumjeti i usvojiti stav zaštite čovjeka kao osobe od začeća do prirodne smrti, navesti i objasniti povrede ljudskoga života (ubojstvo, pobačaj, samoubojstvo, eutanazija); navesti stav Katoličke crkve o pobačaju i razloge zbog kojih odobrava transplantaciju organa; prepoznati opasnosti manipulacije u transplantaciji organa; navesti i objasniti uzroke i posljedice najučestalijih autodestruktivnih ponašanja mladih: bolesti ovisnosti.

Prijedlozi za metodičku obradu: stvaranje problemske situacije i diskusija o ljudskom životu s temom: Život kao slobodan izbor i dar ili slučajnost; analiza teksta i vođeni razgovor: "Fetus je osoba" (A. Kurjak); u skupnom radu obraditi neke temeljne biblijske tekstove i tekstove iz dokumenata Katoličke Crkve o nepovredivosti ljudskog života; skupni rad s temom: Sadašnje prijetnje ljudskom životu (EV 7-22); gledanje prikladnog filma za ovu mladenačku dob i vođeni razgovor na temu: *Abortus* - Video-kaseta: *Halo ja sam tu* (izdavač: Kršćanska sadašnjost, Zagreb); vođeni razgovor o dostojanstvu ljudskoga života i Božjoj zapovijedi "Ne ubij"; diskusija o transplantaciji i doniranju ljudskih organa; analiza i interpretacija teksta *Evangelium vitae* br. 53-77.

3. Čuvanje cjelovitosti i dostojanstva ljudske osobe – izazovi znanosti

- Cjelovitost ljudske osobe (jedinstvo tijela, duše i duha).
- Izazovi suvremene znanosti i znanstvenih istraživanja na čovjeku.
- Bioetika. Kloniranje, teorija genoma, umjetna oplodnja.
- Poštivanje tjelesne cjelovitosti.

Ključni pojmovi: znanstvena istraživanja, ljudsko zdravlje, bioetika, biogenetika, kloniranje, umjetna oplodnja, tjelesna cjelovitost.

Odgojno-obrazovna postignuća: razumjeti promicanje ljudskoga života kao kršćansku obvezu; objasniti pojam i navesti područja kojima se bavi bioetika; razumjeti i navesti razloge zbog kojih sve što je znanstveno moguće na području biogenetike (genom, kloniranje, matične stanice) nije i moralno dopustivo; navesti i objasniti razloge zbog kojih sve što je znanstveno moguće na području reproduktivne biologije (umjetna oplodnja) nije i moralno dopustivo; navesti načine na koje treba čuvati i promicati vlastito i tuđe zdravlje (ishrana, odijevanje, higijena, kretanje...).

Prijedlozi za metodičku obradu: prikupljanje podataka i analiza različitih tekstova i informacija o ljudskom zdravlju i problematici kloniranja, umjetne oplodnje, poštovanja tjelesne cjelovitosti i ljudskoga života; stvaranje problemske situacije i rasprava diskusija s temom: Je li kloniranje moralno dopustivo?; tumačenje osnovnih pojmova, kritičko tumačenje prikupljenih činjenica o bioetici, kloniranju i umjetnoj oplodnji; istraživanje i kritička analiza biblijskih, doktrinarnih i drugih tekstova u kojima Crkva izlaže svoj nauk o navedenim pitanjima; pisanje kratkog eseja o dostojanstvu, neponovljivosti i poštovanju ljudske osobe.

4. Dostojanstvo osobe pred stvarnošću patnje, bolesti i smrti

- Skrb za ljudsko zdravlje – briga za bolesne i nemoćne.

- Isusova briga za bolesne. Apostoli nastavljaju Isusovo djelo.
- Sakrament bolesničkog pomazanja.
- Spasenjsko djelovanje pomazanja bolesnih.
- Slavlje sakramenta pomazanja.
- Sakrament života, a ne "sakrament smrti".

Ključni pojmovi: bolest i nemoć, kršćanska skrb za bolesne i nemoćne, bolesničko pomazanje, sakrament bolesničkog pomazanja, „sakrament života“.

Odgojno-obrazovna postignuća: uočiti probleme suvremenoga svijeta koji donose siromaštvo, bolesti i umiranje djece; upoznati biblijske tekstove o Isusovoj posebnoj brizi i skrbi za siromašne i potrebne; poznavati načine na koje Crkva danas promiče brigu za bolesne i nemoćne; otkriti donekle zaboravljeno značenje sakramenta bolesničkog pomazanja u životu kršćana; razumjeti povezanost sakramenta bolesničkog pomazanja i skrbi za zdravlje i život čovjeka; poznavati biblijsko utemeljenje, značenje i učinke sakramenta bolesničkog pomazanja; opredjeljenje za siromašne i ugrožene i spremnost pomaganja potrebitima.

Prijedlozi za metodičku obradu: empatičko uživljavanje u drugoga i njegove potrebe: prepoznavanje osjećaja, potreba, očekivanja, problema i sl.; navesti primjere doprinosa poznatih kršćana u skrbi za bolesne i potrebite (majka Tereza, Albert Schweitzer i dr.); vođenje dijaloga: Tko je moj bližnji?; analizirati tekst: B. Z. Šagi, "Preferencijalna opcija za siromašne"; aktualizacija (posadašnjenje) biblijskih tekstova koji govore o brizi za siromašne, nemoćne i potrebne.

VI. tematska cjelina ŽIVJETI U ISTINI

TEME

1. Hoditi u istini

- Istina – temelj povjerenja i života među ljudima.
- Bog – izvor svake istine.
- Povrede istine: laž, lažno svjedočenje i krivokletstvo.
- Odnos prema istini u društvu i medijima.

Ključni pojmovi: istina, Bog – izvor istine, istinoljubivost, laž, lažno svjedočenje, krivokletstvo, istina u medijima, istina u društvu.

Odgojno-obrazovna postignuća: shvatiti važnost iskrenosti i istinoljubivosti među ljudima; razumjeti negativne posljedice lažnog svjedočenja, laži i krivokletstva za osobu i društvo, individualnu i društvenu težinu razumjeti; spremnost zauzimanja za istinu na osobnoj i društvenoj razini; upoznati opasnost prikriivanja istine, lažnog prikazivanja činjenica i zlorabe istine koja se događa preko masovnih medija.

Prijedlozi za metodičku obradu: igra asocijacija na riječ „istina“ i „hoditi u istini“; prikupljanje različitih novinskih tekstova i poruka o svakodnevnim životnim pitanjima i temama i kritička analiza o istinitosti i cjelovitosti informacija koje nam prenose; stvaranje problemske situacije i diskusija o suprotnostima: istina i laž u osobnom i društvenom životu?; skupni rad i kritička analiza i interpretacija biblijskih i drugih tekstova o cjelovitu pristupu istini i kriterijima razlučivanja istine od laži; analiza i tumačenje bitnih pojmova u poveznici s njihovim značenjem u svakodnevnom ljudskom i kršćanskom životu: laž, lažno svjedočenje, krivokletstvo, istinitost, istinoljubivost, igra uloga; pisanje kratkog eseja.

2. „Istina će vas osloboditi“

- Kršćanski pristup istini.
- Isus Krist – punina Istine!
- Isusov put istine – svakodnevno svjedočenje i snaga mučeništva za istinu.

Ključni pojmovi: Krist – punina Istine, Isusov put istine.

Odgojno-obrazovna postignuća: poznavanje temeljnih obilježja istine; razumjeti kršćanski moralni pristup istini; upoznati Krista kao potpunu Istinu koja oslobađa; prihvatiti Isusov primjer i put življenja i promicanja istine.

Prijedlozi za metodičku obradu: kritički istražiti i analizirati Kristov pristup istini i izraditi nacrt kršćanskoga puta u Kristovoj istini i slobodi.

ČETVRTO GODIŠTE

I. tematska cjelina SUVREMENI ČOVJEK PRED PITANJEM BOGA

TEME

1. Poteškoće suvremenoga čovjeka s Bogom - izazov nevjere

- Od sekularizacije do sekularizma.
- Suvremeni oblici ateizma.
- Ateistička interpretacija religije.
- Relativiziranje vrjednota.

Ključni pojmovi: sekularizacija, ateizam, relativizam, religiozna ravnodušnost.

Odgojno-obrazovna postignuća: propitati uzroke poteškoća s vjerom u Boga kod suvremenoga čovjeka; navesti i protumačiti uzroke religioznog indiferentizma (utilitarizam, hedonizam, konzumerizam, relativizam); razlikovati i objasniti pojmove sekularizacija i sekularizam; prepoznati i razlikovati suvremene oblike ateizma; prepoznati utjecaje ateističke interpretacije religije u svom okruženju.

Prijedlozi za metodičku obradu: razgovarati o značenju Boga u konkretnim životima ljudi iz vlastitog okruženja; scenski ili pantomimom prikazati značenja pojmova *utilitarizam, hedonizam, konzumerizam, relativizam, religiozni indiferentizam*; navesti primjere za svaki oblik ateizma; analizirati tekstove klasičara kritike religije (Feuerbach, Marx, Nietzsche, Freud); napisati vlastiti osvrt na njihovu kritiku religije.

2. Suvremena religioznost i njezina pitanja

- Rezultati empirijskih istraživanja.
- Deklarativna i funkcionalna religioznost.
- Religioznost u ozračju subjektivizma.
- Tipični oblici iskrivljenih predodžbâ o Bogu: funkcionalni Bog, moralistički Bog, bezazleni Bog, patrijarhalni Bog itd.
- Sloboda i problem vjere.
- Povratak religioznog pitanja i traganje za religioznim iskustvom.
- Posebnost i autentičnost kršćanskog duhovnog iskustva.

Ključni pojmovi: religiozni subjektivizam, slike o Bogu, kršćansko duhovno iskustvo.

Odgojno-obrazovna postignuća: upoznati i kritički propitati rezultate socioloških istraživanja religioznosti u Europi i na hrvatskom govornom području; razlikovati deklarativnu i funkcionalnu od istinske religioznosti; prepoznati utjecaje postmoderne kulture (subjektivizam, fragmentarnost, trenutačnost) na čovjekovu religioznost; raščlaniti odnos vjere i slobode te slobode i ovisnosti kod suvremenoga čovjeka; prepoznati nove oblike pojavljivanja religioznih pitanja; objasniti posebnost i autentičnost kršćanskoga duhovnog iskustva; promišljati vlastiti odnos prema Bogu i prepoznati različite utjecaje na njega

(pozitivne i negativne); navesti i objasniti oblike i uzroke iskrivljenih predodžbâ o Bogu; pojasniti vlastitu predodžbu o Bogu kroz sučeljavanje s kršćanskim i nekršćanskim iskustvima i interpretacijama Boga.

Prijedlozi za metodičku obradu: analizirati rezultate empirijskih istraživanja o religioznosti u Europi i u Hrvatskoj; usporediti obilježja religioznosti i crkvenosti u Hrvata u različitim sredinama te istaknuti prednosti i nedostatke; pronaći primjere današnjih načina očitovanja potrebe za religioznim i pseudoreligioznim; pronaći na internetu kontekste u kojima se pojavljuje pojam *duhovno/duhovnost*; sažeto prikazati odrednice kršćanskog duhovnog iskustva; pronaći različite predodžbe o Bogu na primjerima iz književnosti te ih usporediti s biblijskom objavom i iskustvom Boga; pokušati opisati vlastitu sliku o Bogu.

3. Traganje za iskustvom svetoga i "nova religioznost"

- Novo religiozno traganje kao stvarnost i pitanje.
  - New Age, novi religiozni pokreti i sljedbe.
- Sveto u novoj religioznosti i ambivalentnost religioznog iskustva.
- Izokretanje religije u ideologiju, religiozni fanatizam i fundamentalizam.
- Sektaštvo i kriva svijest o izabranju.
- Religioznost kao puki osjećaj (feeling).

Ključni pojmovi: novi religiozni pokreti, sljedbe, religiozni fanatizam, religiozni fundamentalizam.

Odgojno-obrazovna postignuća: navesti bitna obilježja novih religioznih pokreta i sljedbâ te ih vrjednovati iz kršćanske perspektive; razlikovati autentičnu religioznost od religioznog fanatizma i fundamentalizma; razumjeti da se religija odnosi na čitava čovjeka (spoznajna, doživljajna i djelatna dimenzija) te uočiti opasnost isključivosti bilo koje dimenzije; uočiti opasnost relativiziranja vlastitog religioznog opredjeljenja pod pritiskom pluralizma religioznih praksa.

Prijedlozi za metodičku obradu: prikupiti iskustva osoba koje su bile u nekoj sljedbi i koje su je napustile; sažeti glavna obilježja novih religioznih pokreta i sljedba; tabelarno prikazati razliku upotrebe Biblije i meditacije u kršćanstvu i u nekim religioznim sljedbama i pokretima;

4. Pitanje Boga pred iskustvom patnje i zla u svijetu

- Bog i zlo u svijetu.
- Podrijetlo zla u svjetlu kršćanske vjere.
- Božji odgovor na problem zla i patnje - spasenje u Kristu.

Ključni pojmovi: podrijetlo zla, teodiceja, spasenje, otkupljenje, pashalno otajstvo.

Odgojno-obrazovna postignuća: prepoznati problem zla i patnje u svijetu kao klasično pitanje koje izaziva sumnju u Božju svemoć, dobrotu i pravednost; suočiti se s kritikom religije i propitati vlastite stavove; prepoznati povezanost čovjekove slobode i Božjeg dopuštenja zla i patnje prema Post 2; objasniti Kristov put kroz muku i smrt do uskrsnuća kao Božji odgovor na problem patnje; razumjeti da je pridruživanje Kristovu pashalnom otajstvu kršćanski način sučeljavanja sa zlom i patnjom.

Prijedlozi za metodičku obradu: pogledati isječke dokumentarnih filmova o svjedočanstvima ljudi koji su prošli teške patnje u životu (rat, glad, bolest, neimaština) i razabrali slučajeve u kojima je patnja oslabjela i u kojima je ojačala vjeru; meditativno promišljati o vlastitom suočavanju sa zlom i s patnjom; pronaći sliku koja izražava prevladavanje zla i patnje; pronaći biblijske tekstove o Jobovu prihvaćanju patnje i o Kristovu prihvaćanju muke i smrti za spas čovječanstva; načiniti prezentaciju koja izražava kršćanski pristup problemu zla i patnje.

5. Dokazi o Božjoj opstojnosti

- Teleološki, kozmološki, antropološki dokazi.
- Bog - uvijek drukčiji.

Ključni pojmovi: racionalna spoznatljivost Boga, dokazi o Božjoj opstojnosti, kozmološki dokaz, antropološki dokaz.

Odgojno-obrazovna postignuća: promišljati o odnosu vjere i razuma; uvidjeti racionalno i emocionalno značenje razumskog utemeljenja vjere za vlastiti život; navesti i objasniti dokaze o Božjoj opstojnosti; uočiti da Bog nadilazi sve ljudske predodžbe.

Prijedlozi za metodičku obradu: pronaći sličnosti i razlike o odnosu vjere i razuma u kršćanstvu i drugim religijama na temelju odabranih tekstova; izložiti dokaze o Božjoj opstojnosti po skupinama; opisati razlike između vlastite religioznosti u djetinjnoj dobi i danas; pronaći pjesničke i biblijske tekstove koji govore o tome da je Bog uvijek drukčiji od naših očekivanja.

II. tematska cjelina BIBLIJSKA SLIKA BOGA I ISKUSTVO BOGA

TEME

1. Bog u svjedočanstvu vjere Staroga zavjeta

- Spoznaja Boga u Starom zavjetu - kroz povijesne i društvene mijene:
  - Abrahamov plemenski Bog;
  - Mojsijev Bog saveza;
  - Eshatološko-univerzalistička slika Boga kod proroka.
- Bitna obilježja starozavjetne slike o Bogu.
- Polarnost između Božje blizine/prisutnosti i nemogućnosti raspolaganja Bogom.
- Božja osobnost i transcendentnost - objava Božjeg imena u Izl 3,13 sl.
- Božje savezništvo i vjernost kao dar i obveza.

Ključni pojmovi: povijesnost objave Boga, povijesnost spoznaje Boga, Abraham, Mojsije, proroci, starozavjetno poimanje Boga, Savez s Bogom, ime Božje.

Odgojno-obrazovna postignuća: uočiti procesualnost i povijesnost objave i spoznaje Boga u Bibliji; razumjeti i objasniti proces spoznaje Boga u Starome zavjetu kroz povijesne i društvene mijene, od Abrahamova plemenskog Boga do univerzalnog Boga kojega navješćuju proroci; navesti i objasniti bitna obilježja starozavjetne slike o Bogu, osobito na temelju objave Božjeg imena (Izl 3,13-15); razumjeti Izraelovo iskustvo savezničkog odnosa Boga i naroda te Boga i pojedinca kao trajni model povezanosti čovjeka s Bogom.

Prijedlozi za metodičku obradu: u natuknicama sažeti svoja dosadašnja znanja o Abrahamu, Mojsiju i prorocima (u skupinama); shematski prikazati širenje obzorja u procesu spoznaje Boga u Starom zavjetu; usporediti značenje imena u našoj i u semitskoj kulturi; usporediti različita čitanja tetragrama JHVH; meditativno ponirati u značenje objave Boga i Božjeg imena u Starom zavjetu za vlastiti život; potražiti književna svjedočanstva suvremenog židovskog iskustva Boga.

2. Bog u svjedočanstvu vjere Novoga zavjeta

- Novost Isusove slike Boga u njegovu naviještanju i djelovanju:
  - Isusovo apsolutno povjerenje u Oca (Abba);
  - Svojim djelovanjem u prilog čovjeku Isus uprisutnjuje Boga.
- Novozavjetna vjera u Isusa kao Sina Božjega:
  - Isus - središte same poruke i objava Boga;
  - Isusova univerzalnost spasenja i međureligijski dijalog.
- Objava Trojednoga Boga.

Ključni pojmovi: Isusova objava Boga, Abba, Isusovo božansko sinovstvo, Bog Isusa Krista i druge religije, pluralistička teologija religija, Presveto Trojstvo.

Odgojno-obrazovna postignuća: uočiti i objasniti novost i jedinstvenost slike Boga kojega objavljuje Isus kroz svoje propovijedanje i djelovanje; uočiti i objasniti novozavjetno svjedočanstvo Isusova posebnog sinovstva u odnosu prema Bogu; navesti i protumačiti novozavjetna svjedočanstva vjere u Isusa kao Sina Božjega; razumjeti značenje pojmova ontološko i funkcionalno sinovstvo; otvoriti se Božjem univerzalnom očinstvu po Isusu i bratsko-sestrinskoj povezanosti među ljudima; navesti i objasniti različita gledanja na značenje Isusa Krista u odnosu na druge religije (ekskluzivizam, inkluzivizam, pluralistička teologija religija) te razumjeti središnjost Isusa Krista za kršćane; prepoznati ključne momente objave trojedinoga Boga u Novome zavjetu.

Prijedlozi za metodičku obradu: na temelju umjetničke slike Isusa koji propovijeda na gori napisati najvažnije poruke kojima on objavljuje Boga ljudima; izabrati i potpisati tekst pod slike na kojima Isus objavljuje Boga svojim djelovanjem u korist čovjeka; pronaći novozavjetne tekstove koji očituju Isusov poseban sinovski odnos prema Bogu; pogledati isječak iz filma "Pasija" u kojemu Isus na aramejskom jeziku zaziva Boga s Abba; napraviti prezentaciju u kojoj se navode posljedice Božjeg univerzalnog očinstva za tvoj odnos prema drugima; na internetu pronaći u kojim se sve kontekstima govori o međureligijskom dijalogu i kako se pritom govori o Isusu; pogledati sliku freske na kojoj se Duh Sveti prikazuje kao ženski lik i razgovarati o opravdanosti takovoga prikazivanja.

3. Kršćansko iskustvo Božje prisutnosti u skrivenosti

- Božja skrivenost i susretljivost
- Putovi kršćanskog iskustva Boga:
  - Riječ Božja;
  - Molitva;
  - Sakramenti;
  - Crkva - zajednica vjere;
  - Bližnji;
  - Događaji vlastitoga života.

Ključni pojmovi: kršćanski putovi susreta s Bogom, Riječ Božja, čitanje Biblije, molitva, sakramenti, crkveno zajedništvo, ljubav prema bližnjemu, propitivanje života u svjetlu vjere.

Odgojno-obrazovna postignuća: uočiti i navesti mogućnosti i načine kršćaninova susreta s Bogom danas; razumjeti Riječ Božju kao povlašteno mjesto susreta s Bogom; razumjeti molitvu kao vrijeme osobnog i zajedničkog susreta s Bogom; razumjeti sakramente kao djelotvorne znakove susreta s Bogom; razumjeti Crkvu kao nezaobilazno mjesto kršćanskoga susreta s Bogom; razumjeti da kršćanin u bližnjemu prepoznaje i susreće Boga; učiti prepoznavati Boga po događajima vlastitoga života.

Prijedlozi za metodičku obradu: na temelju evanđeoske perikope o događaju Emausa izvesti zaključke o Božjoj skrivenoj prisutnosti među nama danas; izložiti svoja dosadašnja iskustva osobnog i zajedničkog čitanja Biblije; analizirati podatke religijskog istraživanja o poznavanju i čitanju Biblije kod kršćanskih vjernika; razgovarati o ideji organiziranja Biblijske večeri ili Biblijske noći (cjelovečernje ili cjelonoćno čitanje Svetoga pisma); prikupiti molitve koje za te imaju posebno značenje; shematski prikazati značenje sakramenata za kršćanski život; odgovoriti na pitanje zašto bez Crkve nema pune vjere u Krista; pronaći novozavjetne tekstove u kojima se Isus poistovjećuje s bližnjim; napisati vlastitu biografiju kao povijest Božjeg djelovanja u tvom životu.

4. Sakramentalno iskustvo milosrdnoga Boga

- Iskustvo grijeha i spasenja u Bibliji.

- Sakramentalna praksa pomirenja kroz povijest.
- Pomirenje danas.
- Nazivi i bitni elementi sakramenta pomirenja.
- Učinci sakramenta pomirenja.

Ključni pojmovi: Božje milosrđe, iskustvo i posredništvo Božjeg milosrđa, sakrament pomirenja, nazivi sakramenta pomirenja, obraćenje, ispovijed, oprostjenje, pokora.

Odgojno-obrazovna postignuća: uočiti važnost Božjega milosrđa u biblijskoj objavi i shvaćanju Boga; objasniti narav i važnost sakramenata kao znakova susreta s Bogom i ljudima za kršćanski život; protumačiti posredništvo Božje milosti po sakramentu pomirenja; doživjeti Boga kao onoga koji praštanjem spašava i daje mogućnost novoga početka; upoznati važnost sakramenta pomirenja u Crkvi kroz povijest i danas; navesti i protumačiti značenje različitih naziva sakramenta pomirenja (obraćenje, ispovijed, oprostjenje, pokora, pomirenje); navesti bitne elemente i učinke sakramenta pomirenja.

Prijedlozi za metodičku obradu: provesti anketu o tome što ljudi danas smatraju grijehom; analizirati biblijske tekstove koji svjedoče o Božjem milosrđu i praštanju; potražiti umjetnički prikaz nekog prizora Božjeg praštanja i analizirati ga; razgovarati o iskustvu ljudske potrebe da se ispovjedi i počne iznova; u različitim molitvenicima pronaći ispite savjesti i pomoću njih sastaviti ispit savjesti za mlade.

5. Bog u iskustvu kršćanskih svetaca i svjedoka vjere

- Iskustvo Boga u životu sv. Augustina.
- Iskustvo Boga u životu sv. Franje Asiškoga.
- Život i djelo male Isusove sestre Magdalene.
- (fakultativno: bl. Edith Stein, bl. Ivan Merz).
- Osobitosti i zajednička obilježja u različitim iskustvima Boga.

Ključni pojmovi: sveci, svjedoci vjere, sv. Augustin, katekumenat, sv. Franjo Asiški, mala sestra Magdalena, život s Bogom.

Odgojno-obrazovna postignuća: prepoznati kršćansko iskustvo Boga na primjerima života svetaca i svjedoka vjere; upoznati glavne crte životopisa sv. Augustina i njegova puta s Bogom; navesti sličnosti Augustinova odlaženja od Boga i traženja Boga s primjerima osoba iz vlastite sredine; upoznati glavne odrednice života sv. Franje Asiškoga i njegova životnog puta s Bogom; prepoznati aktualnost Franjine duhovnosti danas; upoznati bitne crte životopisa male sestre Magdalene Hutin; prepoznati aktualnost njezina nenametljivog svjedočanstva života s Bogom u islamskom kontekstu; prepoznati zajednička obilježja iskustva Boga u kršćanskih svetaca i svjedoka vjere; vježbati se odgovarati na Božji poziv u vlastitom životu.

Prijedlozi za metodičku obradu: nacrtati kartu Sredozemlja u Augustinovo vrijeme i unijeti geografske odrednice njegova života; razgovarati o sličnosti Augustinova puta vjere s primjerima osoba iz vlastite sredine; napisati intervju sa sv. Monikom ili sa sv. Ambrozijem o sv. Augustinu; izabrati za sebe znakovite rečenice iz Augustinovih Ispovijesti; pogledati isječak iz filma o životu sv. Franje; posjetiti franjevački samostan i propitati se o životu i karizmi sv. Franje; poslušati Franjinu Pjesmu stvorova i analizirati je; razgovarati o aktualnosti svjedočanstva i pristupa male sestre Magdalene danas, osobito u islamskom okruženju; u nekoliko ključnih pojmova sažeti zajedničke crte iskustva Boga u životu svetaca i svjedoka vjere.

III. tematska cjelina LJUDSKI RAD I STVARALAŠTVO

TEME

1. Čovjek sustvaratelj

- Poziv i zanimanje - sličnosti i razlike.
- Poziv na život i životno poslanje:
  - krsni poziv;
  - posebni pozivi.
- Rad kao ostvarenje ljudskoga bića i pravo na rad.

Ključni pojmovi: poziv, životno poslanje, kršćanski poziv, bračni poziv, duhovni poziv, zanimanje, rad, pravo na rad, enciklika *Radom čovjek (Laborem exercens)*.

Odgojno-obrazovna postignuća: objasniti razliku i odnos između poziva (zvanja) i zanimanja; prepoznavati povezanost vlastitih sposobnosti i sklonosti sa životnim pozivom; posvijestiti zadatke koji proizlaze iz krsnog poziva; upoznati različite pozive u Crkvi; uočiti čovjekovu sličnost s Bogom po sposobnosti rada i stvaranja; protumačiti pravo na rad u kontekstu temeljnih ljudskih prava.

Prijedlozi za metodičku obradu: u dva stupca unositi različita zvanja (pozive) i zanimanja i obrazložiti kriterije svrstavanja; razgovarati o razlozima odabira škole koju učenici pohađaju; nabrojiti vlastite sposobnosti i sklonosti te ih povezati s vlastitim životnim zadatkom; na temelju obreda krštenja nabrojiti zadatke krsnoga poziva; intervjuirati bračne supružnike i osobe posvećenoga života o njihovim shvaćanjima vlastitoga poziva; grafički prikazati odnos poziva, zanimanja i rada; izabrati i prikazati ulomke enciklike *Laborem exercens* o važnosti ljudskoga rada i utemeljenju čovjekova prava na rad.

2. Kršćanski pogled na rad

- Značenje rada u Bibliji.
- Vrijednovanje rada u svjetlu društvenog nauka Crkve.
  - Radničko pitanje. Supsidijarnost.
  - Pravo na rad i problem nezaposlenosti.
  - Oblici otuđenja od pravog značenja rada.
  - Pravo na vlasništvo i opća namjena dobara Zemlje.

Ključni pojmovi: sudjelovanje u Božjem projektu, samoostvarenje, služenje, obveza, socijalni nauk Crkve, radničko pitanje, nezaposlenost, obiteljska plaća, supsidijarnost, enciklike *Nove stvari (Rerum novarum)*, *Stota godina (Centesimus annus)*.

Odgojno-obrazovna postignuća: izložiti biblijsko shvaćanje i značenje rada; navesti i objasniti ključne odrednice kršćanskoga socijalnoga nauka; protumačiti nužnu povezanost između rada, pravde i solidarnosti u kršćanskom socijalnom nauku; objasniti odnos Objave i zauzimanja Crkve za cjelovito promicanje čovjeka; upoznati temeljne socijalne dokumente Crkve; usporediti i protumačiti shvaćanje i vrijednovanje rada u socijalnom nauku Crkve i u današnjem neoliberalnom kapitalizmu; sagledati problematiku nezaposlenosti (njezine uzroke, posljedice i odnos prema pravu na rad); kritički propitivati negativne pojave u društvu koje su posljedica otuđenja od pravog značenja rada; objasniti značenje načela supsidijarnosti.

Prijedlozi za metodičku obradu: pomoću Biblijske konkordancije i Rječnika biblijske teologije potražiti biblijska mjesta na kojima se govori o ljudskome radu i izvesti iz njih označnice biblijskoga shvaćanja rada; analizirati shvaćanje rada u socijalnim enciklikama crkvenog učiteljstva; pronaći mudre izreke o ljudskome radu; sastaviti listu uvjeta pod kojima rad služi dostojanstvu ljudske osobe; navesti primjere u kojima rad umanjuje čovjekovo dostojanstvo; razgovarati o povijesnom odnosu zapovijedanih kršćanskih blagdana i zaštite dostojanstva težaka i radnika; navesti primjere ostvarivanja načela supsidijarnosti.

3. Pravda i solidarnost

- Pravda kao izraz poštovanja ljudske osobe.
- Opća, razdiobna, izjednačujuća i socijalna pravednost.

- Solidarnost.
- Ljubav prema siromašnima. Duhovna i tjelesna djela milosrđa.

Ključni pojmovi: pravednost, vrste pravednosti, socijalna pravda, izrabljivanje, strukture grijeha, solidarnost, enicklika *Sollicitudo rei socialis*, društveni nauk Crkve, povlaštena briga za siromašne.

Odgojno-obrazovna postignuća: uvidjeti nužnost pravednih odnosa u društvu i tražiti načine njihova promicanja; shvatiti pravdu kao izraz poštovanja ljudske osobe; navesti vrste pravednosti i obvezu pravednosti i solidarnosti, objasniti značenje pojma socijalna pravda; uočiti da je skrb za potrebite (djela milosrđa) i svijest solidarnosti bitna odrednica kršćanskog identiteta.

Prijedlozi za metodičku obradu: prikupiti podatke (npr. iz Ureda za zapošljavanje) o stupnju nezaposlenosti u vlastitoj sredini; razgovarati s djelatnicima socijalnih službi o uzrocima i posljedicama nezaposlenosti za pojedinca i društvo; analizirati podatke socioloških istraživanja o vlastitoj percepciji i stvarnom stanju siromaštva ili bogatstva; pogledati dokumentarni film o posljedicama nepravedne raspodjele dobara Zemlje; navesti različite primjere solidarnosti pojedinaca i društva sa slabijima i potrebitima;

4. Etika poslovanja

- Etika poslovanja i etički kodeks ponašanja.
- Neetičnost i nemoralna ponašanja u gospodarstvu i poslovanju općenito.

Ključni pojmovi: etika, poslovna etika, nepravda, korupcija, egoizam, gramzljivost, iskorištavanje.

Odgojno-obrazovna postignuća: upoznati genezu gospodarske etike; objasniti pojam i uključnice etike poslovanja; prepoznati kriterije etike poslovanja na primjeru jednog etičkog kodeksa gospodarskog ponašanja; uvidjeti dosege i posljedice neetičnog ponašanja u gospodarstvu; uvidjeti i promicati nužnost etike u gospodarstvu i politici.

Prijedlozi za metodičku obradu: analizirati uzroke i posljedice korupcije; analizirati razloge zbog kojih se uvidjela nužnost etike u gospodarstvu (i politici); pronaći na internetu jedan etički kodeks gospodarskog ponašanja; raspitati se o kršćanskim organizacijama koje promiču pravednu razmjenu robe između tzv. Trećega i Prvoga svijeta; prikupiti podatke i napraviti prezentaciju o ilegalnim radnicima iz siromašnijih krajeva našega okruženja te poželjnom kršćanskom odnosu prema njima; potražiti programe seminara u kućama susreta i propitati ih s obzirom na temu etike u gospodarstvu i politici; posjetiti Centar za socijalni nauk Crkve i raspitati se o područjima njegova djelovanja; raspitati se o ciljevima, projektima i načinu djelovanja hrvatskoga Caritasa.

5. Briga za opće dobro i kršćansko zauzimanje za mir

- Briga za opće dobro.
- Pojam i odnos osobnog (privatnog) i zajedničkog (općeg) dobra.
- Mir kao opće dobro.
- Biblijsko shvaćanje mira.
- Mir kao dar i zadatak, aktivnost i vrlina.
- Kršćansko shvaćanje mira - mir kao znak Božje prisutnosti.

Ključni pojmovi: opće dobro, osobno (privatno) dobro, mir, šalom, Kristov mir, izgradnja mira, potpornji mira.

Odgojno-obrazovna postignuća: objasniti pojmove osobnog i općeg dobra i njihov odnos; zainteresirati se za promicanje općeg dobra i shvatiti ga kao vlastitu obvezu; protumačiti značenje starozavjetnoga pojma "šalom"; objasniti kršćansko shvaćanje mira; protumačiti kršćanski nauk o pravednom miru i nužnoj obrani; prepoznati istinu, pravdu i mir kao putove ostvarivanja općeg dobra; uočiti odnos između razvoja i mira.

Prijedlozi za metodičku obradu: "oluja ideja" o pojmovima opće i privatno dobro; predstaviti lik i djelo osoba koje se osobito zalažu za opće dobro; navesti nekoliko životnih situacija u kojima se nalazi konfliktni potencijal i u skupinama pronalaziti moguća rješenja tih situacija; potražiti na internetu papinu poruku za svjetski dan mira (1. siječnja); pronaći biblijske tekstove o miru i izvesti iz njih biblijsko shvaćanje mira; raspraviti odnos između mira kao dara i zadatka te o potpunijima mira; potražiti različita tumačenja hebrejske riječi "šalom" i Kristova uskrsnog pozdrava "mir vama"; napisati "zlatna pravila" za ostvarenje mira u razrednoj zajednici, obitelji, susjedstvu; analizirati odnos mira i svjetskih religija.

IV. tematska cjelina **IZAZOVI ZNANSTVENO-TEHNIČKOG NAPRETKA**

TEME

1. Budućnost i moć znanja

- Znanje, znanost i napredak.
- Nužnost napretka i dobitci po napretku:
  - napredak i primjena znanstvenih dostignuća.
- Ambivalentnost ideje napretka:
  - znanost kao pseudoreligija;
  - relativiziranje svih etičkih normi u svrhu primjene modernih tehnologija.
- Napredak za dobro čovjeka i čovječanstva:
  - važnost etike u znanstvenim istraživanjima i primjeni znanstvenih dostignuća.
- Znanje i mudrost.

Ključni pojmovi: znanje, znanost, znanstveni pozitivizam, ideologizacija znanosti, cjeloživotno učenje, napredak, životno znanje, integralni čovjekov razvoj, životna mudrost.

Odgojno-obrazovna postignuća: cjelovitije shvaćati važnost znanja i znanosti za napredak i razvoj čovjeka i čovječanstva; uočiti ambivalentnost osjećaja i stavova naspram razmjera i brzine znanstveno-tehničkog razvoja; zauzimati stav suodgovornosti i sudjelovanja u traženju rješenja za pitanja koje nameće znanstveno-tehnički razvoj; navesti i obrazložiti prednosti i rizike znanstvenih spoznaja i tehnoloških dostignuća; posvijestiti relativnost i djelomičnost znanstvenih spoznaja; uočiti opasnost ideologizacije znanosti; shvatiti nužnost cjeloživotnog i životnog učenja; uočiti i objasniti razliku između znanja i mudrosti; gajiti ljubav prema mudrosti.

Prijedlozi za metodičku obradu: pronaći i analizirati različite definicije znanja i znanosti; provesti malo istraživanje u svojoj sredini o značenju znanja u ljudskom životu; zamisliti vlastiti život bez mogućnosti stjecanja znanja i cjeloživotnog učenja i odrediti što bi ti sve nedostajalo kao osobi; načiniti popis blagodati koje svakodnevno uživamo, a koje zahvaljujemo znanju, istraživačkom i znanstvenom radu mnogih ljudi; navesti primjere ideologizacije znanosti; kroz razgovor u skupini tražiti rješenja za pravedan pristup obrazovanju i znanju za sve ljude; prikupiti najdraže mudre izreke i objasniti što ih čini vrijednima; opisati obilježja mudre osobe.

2. Informatizacija i globalizacija

- Informatizacija, digitalizacija i globalizacija.
- Geneza, prednosti i rizici globalizacije.
- Kršćanstvo i globalizacija.
- Mediji i informiranje:
  - mediji u službi istine ili ideologije?
  - stav Crkve prema korištenju medija.

Ključni pojmovi: informatizacija, digitalizacija, globalni komunikacijski sustav, globalizacija, pravednost, mediji, istina, kultura života.

Odgojno-obrazovna postignuća: prepoznati suvremene društvene procese i uočiti njihovu međusobnu povezanost; razvijati potrebu praćenja društvenih pojava i aktivnog uključivanja u društvo; uočiti prednosti i opasnosti globalizacije; usvajati kršćanski stav prema upotrebi medija; učiti kritički propitivati i suoblikovati medijski prostor; protumačiti kršćansko shvaćanje istine i obveze kršćana prema istini; navesti i razlikovati povrede istine.

Prijedlozi za metodičku obradu: u razrednom odjelu provesti ispitivanje o vremenu provedenom na internetu i korištenim uslugama i sadržajima; tabelarno prikazati prednosti i opasnosti interneta; prikupiti informacije o prednostima i manama globalizacije; razgovarati o iskustvima stečenim kroz boravak u drugim zemljama i krajevima ili kroz upoznavanje i prijateljevanje s ljudima iz drugih krajeva; pronaći primjere koji razotkrivaju manipuliranje informacijama; analizirati i kritički propitati dnevne novine te odrediti odnos između informacije, načina prikaza i vrednota/stavova; napisati kritički osvrt na izvještavanje i ponude određenog medijskog sadržaja.

3. Znanost u službi poboljšanja života

- Eugenika - poboljšanje kvalitete života i ljudske vrste.
- Problem manipulacije: ideološka pozadina, mogući novi oblici rasizma.
- Svetost ljudskog života i kršćanski stav prema genetičkom inženjerstvu.

Ključni pojmovi: kvaliteta života, eugenika, individualizam, manipulacija, genetičko inženjerstvo, bioetika, ljudska prava, ljudsko dostojanstvo, Bog stvoritelj, svetost ljudskog života.

Odgojno-obrazovna postignuća: usvojiti pozitivan stav prema čovjekovoj težnji za poboljšanjem kvalitete života; uočiti pozitivne mogućnosti novih medicinskih tehnologija, ali i njihovu zlorabu; navesti i objasniti kriterije autentičnosti svakog napretka; zauzimati se za istinski napredak i etičku primjenu tehnoloških dostignuća; zauzimati se za ljudski život kao najveću vrijednost; prepoznati različite načine zauzimanja za humaniji svijet; uočiti posebnosti kršćanskoga humanizma; zauzimati se za cjelovito dobro čovjeka u perspektivi vječnog spasenja; shvatiti zahtjeve kršćanske etike kao poticaj na preuzimanje odgovornosti snagom vjere.

Prijedlozi za metodičku obradu: "oluja ideja" i razgovor na temu što je to kvaliteta života i kako je jamčiti za sve ljude; potražiti informacije o najvažnijim otkrićima zbog kojih se danas govori o biološkoj revoluciji; razgovarati o odnosu znanosti (znanstvenog istraživanja) i etike te o pitanju postoji li uopće vrijednosno neutralna znanost; analizirati ulomke crkvenih dokumenata koji govore o kršćanskom stavu prema genetičkom inženjerstvu; načiniti prezentaciju o odnosu Boga stvoritelja i čovjeka sustvaratelja, o dostojanstvu i svetosti svakoga ljudskog života; upriličiti susret sa znanstvenikom/com vjernikom/com iz svoje sredine.

4. Briga za okoliš

- Potrošačka kultura i problemi zagađivanja/uništavanja okoliša.
- Odgoj za ekološku odgovornost.
- Pitanje «održivog razvoja» i pravedna raspodjela prirodnih i stečenih dobara.
- Čuvanje, potvrđivanje i razvoj na temelju biblijskog shvaćanja stvaranja i evolucije.
- Čovjek - mjerilo ekološke etike.

Ključni pojmovi: materijalizam, egoizam, stilovi života, ekološka etika, radikalni biocentrizam, umjereni biocentrizam, odgovornost, održivi razvoj, kultura solidarnosti, odnos prema Bogu.

Odgojno-obrazovna postignuća: propitivati odnos ekološke krize i potrošačkog mentaliteta; uočiti povezanost bogatstva i siromaštva na svim razinama; zauzimati se za pravednu raspodjelu i održavanje dobara Zemlje; propitivati različite stilove života; gajiti ljubav prema svjesno izabranoj i kultiviranoj skromnosti; zauzimati se za zdrav okoliš i očuvanje prirode; razlikovati radikalni i umjereni biocentrizam; gajiti svijest odgovornosti pred Bogom za stvoreni svijet.

Prijedlozi za metodičku obradu: potražiti novinska izvješća o slučajevima zagađenja okoliša u svojoj sredini; pogledati isječak dokumentarnog filma o odnosu zagađivanja okoliša i uništavanja resursa te konzumističkog i materijalističkog mentaliteta i stila života; propitati vlastiti stil života i razgovarati o promjeni konkretnih navika i postupanja u smjeru odgovornog i razumnog ophođenja sa zalihama zemlje za sve ljude i sve generacije; potražiti i analizirati programe ekoloških udruga; sastaviti vlastitu molitvu Bogu stvoritelju i uzdržavatelju svega stvorenoga.

5. Zajedništvom do napretka

- Čovjek - biće zajedništva.
- Podrijetlo i posljedice individualizma.
- Individualizam i moralni subjektivizam.
- Odgovornost kršćana za društvo i oblikovanje humanijeg svijeta.

Ključni pojmovi: osoba, zajedništvo, individualizam, moralni subjektivizam, opće dobro, osobno dobro, civilizacija ljubavi.

Odgojno-obrazovna postignuća: uočiti temeljnu potrebu čovjeka za drugim i za Drugim; prepoznati tendencije razvijanja individualizma u društvu; uočiti kobne posljedice individualizma; razumjeti odnos individualizma i moralnog subjektivizma; zauzimati se za očuvanje i razvijanje ljudskog zajedništva; shvatiti najužu povezanost Kraljevstva Božjega i kršćanskoga zauzimanje za oblikovanje humanijega svijeta.

Prijedlozi za metodičku obradu: analizirati karikaturu "Pojedinaac i zajednica"; na temelju uzroka depresivnih stanja poznatih iz psihologije razgovarati o važnosti zajedništva u ljudskom životu; razgovarati o posljedicama individualizma; izvesti vježbu grupne dinamike; načiniti prezentaciju na temu "Ja i drugi ljudi" (o dinamici samostojnosti i odnosa prema drugima); pronaći novozavjetne tekstove o kršćanskom zajedništvu kakvo Krist želi i usporediti ga s vlastitim iskustvom crkvenog zajedništva; zajednički načiniti mali projekt u službi društva u vlastitom okruženju.

V. tematska cjelina KRŠĆANSKA NADA U BUDUĆNOST

TEME

1. Svjetovna očekivanja budućnosti

- Mladi i očekivanje budućnosti.
- Različita očekivanja budućnosti i njihov odnos prema shvaćanju vremena i povijesti.
- Sekularni modeli budućnosti.

Ključni pojmovi: planiranje, predviđanje, projekti, vizije budućnosti, očekivanja od budućnosti, nada, strah, sadašnjost i budućnost.

Odgojno-obrazovna postignuća: zapaziti značenje planiranja i predviđanja budućnosti u suvremenom društvu; posvijestiti opasnosti i strahove koje doživljava suvremeni čovjek s obzirom na budućnost; povezati čovjekovu usmjerenost ka budućnosti sa sviješću o povijesnosti, vremenitosti i prolaznosti; propitati vlastite stavove spram budućnosti i vlastita očekivanja budućnosti; upoznati različite povijesne modele očekivanja budućnosti.

Prijedlozi za metodičku obradu: analizirati tekstove koji govore o predviđanjima i planiranju budućnosti u određenim segmentima života; napisati sastav o željama i nadama koje

projiciramo u budućnost te o vlastitim strahovima spram budućnosti; prikupiti različite tekstovne materijale koji izražavaju čovjekovu želju da sazna budućnost; analizirati različite definicije vremena; izraditi pano o čovjeku kao vremenskom biću.

2. Eshatološki i apokaliptički tekstovi u Bibliji

- Apokalipsa - o moći zla i pobjedi dobra.
- Apokaliptička iskustva naših dana u zrcalu biblijsko-apokaliptičkih slika.
- Apokaliptičke šifre spasenja i smisao stvaranja u svjetlu biblijskih tekstova.
- Iz 2,4; 9,5-6; 11,1-10; 35,1-10; 42,10-17; Rim 8, 18-39; Otk 21,1-27.

Ključni pojmovi: otkrivenje, proroštvo, vidjeoci, scenariji svršetka svijeta, simbolika, metaforički govor, konačni obračun dobra i zla, biblijska apokaliptika, spasenje, pobjeda dobra.

Odgojno-obrazovna postignuća: razumjeti značenje pojma apokalipsa (otkrivenje) i navesti značajke apokaliptike kao književne vrste; propitati razloge i navesti situacije u kojima se javljaju apokaliptičke vizije i proroštva; uočiti specifičnu poruku biblijske apokaliptike; nabrojiti najvažnije slike i poruke biblijske apokaliptike; doživjeti oslobađajući učinak biblijske poruke o Božjem promislu i pobjedi dobra; integrirati vlastite želje i strahove glede budućnosti u promišljanje o kršćanskoj nadi u budućnost koja se temelji na Božjem obećanju.

Prijedlozi za metodičku obradu: "oluja ideja" na temu apokalipsa; pogledati isječke iz druge verzije filma "Apokalipsa danas" (2001.) i navesti razloge zašto je film nazvan tim imenom; čitati odlomke iz knjige Otkrivenja i druge biblijske apokaliptičke tekstove te navesti sličnosti i razlike biblijske i svjetovne apokaliptike; pogledati/poslušati i analizirati različite umjetničke prikaze i scenarije svršetka svijeta (likovne, glazbene, literarne, filmske, scenske...); napisati vlastiti psalam pohvale Božjoj providnosti i pouzdanja u Boga koji sve drži u svojoj ruci.

3. Čovjek pred pitanjem svršetka

- Pojedinačni i opći (posljednji) sud i čovjekova odgovornost pred Bogom.
- Budnost i pouzdanje kao značajke kršćanskog angažmana.
- Pogrešno razumijevanje eshatoloških i apokaliptičkih slika (npr. kod sekta).

Ključni pojmovi: posebni (pojedinačni) sud, uskrsnuće mrtvih, posljednji sud, ponovni Kristov dolazak, budnost, odgovornost, pouzdanje u Boga, dovršenje.

Odgojno-obrazovna postignuća: uočiti različitost ljudskih osjećaja i pitanja naspram očekivanja osobnog i općeg svršetka; navesti bitne oznake kršćanskoga stava prema svršetku čovjekova života i svijeta; razlikovati pojedinačni i opći (posljednji) sud; gajiti pouzdanje u Boga koji želi čovjekovo dobro; uvidjeti potrebu odgovornog života i angažmana za dobro, razumjeti značenje pojma paruzija i objasniti kršćansku nadu u Kristov ponovni dolazak; usvojiti kriterije prosudbe jednostranog i pogrešnog tumačenja apokaliptičkih slika.

Prijedlozi za metodičku obradu: intervjuirati ljude iz vlastitog okruženja o odnosu prema smrti; usporediti tekstove iz različitih religija o čovjekovoj radikalnoj odgovornosti i sudu nakon smrti; pronaći metafore za izražavanje osjećaja povezanih s posebnim i općim sudom; analizirati novozavjetne tekstove o Kristovu ponovnom dolasku i sažeto prikazati kršćansku vjeru u Kristovu paruziju; napisati sastav o odnosu Kristovih riječi o zadnjem sudu i ispunjavanju vlastitog poslanja u svijetu shvaćenog kao služenje iz ljubavi; razgovarati o odnosu predodžbe o Bogu i osjećaja vezanih uz osobni susret s Kristom na kraju ovozemnoga života.

4. Kršćanska nada u dovršenje: novo stvorenje, uskrsnuće i život vječni

- Sadržaj i smisao kršćanskog iščekivanja svršetka svijeta - temelj oblikovanja života i poticaj za razumijevanje sebe i svijeta.
- Čovjekova konačna sudbina: raj, pakao, čistilište.

- Isusovo uskrsnuće - zalag našeg uskrsnuća.
- Kršćanska nada nasuprot nihilizmu, pesimizmu, materijalizmu i strahovima pred budućnosti.
- Marija - pralik otkupljenog čovjeka i novog stvorenja.

Ključni pojmovi: vrijeme i vječnost, čovjekove konačne odluke, raj, pakao, čistilište, uskrsnuće, nada, novo stvorenje.

Odgojno-obrazovna postignuća: poznavati biblijske temelje i suvremeno poimanje kršćanske eshatologije; uočiti važnost eshatoloških tema u likovnoj, književnoj, glazbenoj, filmskoj i scenskoj umjetnosti; razlučiti kršćanski nauk o raju, paklu i čistilištu od popularnih i iskrivljenih interpretacija; prepoznati značenje Kristova uskrsnuća za naše uskrsnuće; uočiti da je nada i pouzdanje u Božju ljubav temeljni kršćanski stav u odnosu na čovjekove posljednje stvar(nost)i; razumjeti da je Marija pralik otkupljenoga čovjeka i novog stvorenja.

Prijedlozi za metodičku obradu: analizirati rezultate empirijskih istraživanja o vjeri ljudi u život vječni i različitim predodžbama o tome; analizirati umjetničke prikaze kršćanskog shvaćanja posljednjih stvari (likovne, književne, glazbene, filmske...); meditativno čitati novozavjetne tekstove u kojima Isus govori o svom odlasku k Ocu i uskrsnuću, poručujući učenicima "Idem pripremiti vam mjesto"; napisati tekst (i/ili melodiju) za jednu uskrsnu pjesmu sa snažnom kršćanskom porukom; analizirati slike Marijina uznesenja; na temelju crkvenih dokumenata sažeto prikazati što Crkva vjeruje o Mariji.

LITERATURA

Izvori, dokumenti, rječnici

- II. VATIKANSKI KONCIL, *Dokumenti*. Latinski i hrvatski, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1980.
- BENEDIKT XVI., *Deus caritas est. Bog je ljubav*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2006.
- BENEDIKT XVI., *Spe salvi. U nadi spašeni*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008.
- Biblijski leksikon*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1988.
- BISKUPI JUGOSLAVIJE, *Uzvišenost i radost života. Pastirsko pismo o zaštiti nerođene djece*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1979.
- GRABNER-HAIDER A. (ur.), *Praktični biblijski leksikon*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1997.
- HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Crkva i mediji. Pastoralne smjernice*, Glas Koncila, Zagreb, 2006.
- HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Direktorij za pastoral sakramenta u župnoj zajednici*, Glas Koncila, Zagreb, 2008.
- IVAN PAVAO II., *Laborem exercens. Radom čovjek*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1981.
- IVAN PAVAO II., *Redemptoris missio*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1991.
- IVAN PAVAO II., *Socijalna skrb. Sollicitudo rei socialis*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1998.
- IVAN PAVAO II., *Stota godina. Centesimus annus*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2001.
- IVAN PAVAO II., *Fides et ratio. Vjera i razum*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1999.
- IVAN PAVAO II., *Evangelium vitae. Evanđelje života*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1995.
- IVAN PAVAO II., *Pismo obiteljima*, Informativna katolička agencija, Zagreb, 1994.

- IVAN PAVAO II., *Apostolska pobudnica Christifideles laici*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1988.
- IVAN PAVAO II., *Bit ćete mi svjedoci. Govori za vrijeme pastoralnog pohoda Hrvatskoj od 2. do 4. listopada 1998.*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1998.
- IVAN PAVAO II., *Enciklika Crkvi u Hrvata*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1998.
- IVAN PAVAO II., *Ljudska spolnost: istina i značenje*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1997.
- IVAN PAVAO II., *Mir i mladi idu zajedno*, Glas Koncila, Zagreb, 1985.
- IVAN PAVAO II., *Mulieris dignitatem. Apostolsko pismo o dostojanstvu i pozivu žene prigodom Marijanske godine*, Dokumenti 91, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1989.
- IVAN PAVAO II., *Obiteljska zajednica Familiaris consortio. Apostolska pobudnica o zadaćama kršćanske obitelji u suvremenom svijetu*, Dokumenti 64, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1981.
- IVAN PAVAO II., *Opasnosti genetičke manipulacije*, u: "Nova tribina" 9(1998)16,12-15.
- IVAN PAVAO II., *Pomirenje i pokora*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1976.
- IVAN PAVAO II., *Prijeći prag nade*, Mozaik knjiga, Zagreb, 1994.
- IVAN PAVAO II., *Redemptor hominis*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1980.
- IVAN PAVAO II., *Redemptoris Mater*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1987.
- IVAN PAVAO II., *Tertio millennio adveniente*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1994.
- IVAN PAVAO II., *Večera Gospodnja*. Dva dokumenta o Euharistiji, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1982.
- IVAN PAVAO II., *Govor sudionicima Međunarodnog kongresa o transplantaciji* (Rim 29. 8. 2000.), hrvatski prijevod, u: Glasnik HKLD 4 (2001) 47.
- Jeruzalemska Biblija*, ur. A. Rebić J. Fućak - B. Duda, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1996.
- Katekizam katoličke Crkve*, HBK, Zagreb, 1994.
- KONGREGACIJA ZA KATOLIČKI ODGOJ, *Temeljne odredbe o svećeničkom odgoju i obrazovanju*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1975.
- LÉON-DUFOUR, X. i dr. (ur.), *Rječnik biblijske teologije*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2¹⁹⁸⁰.
- MIŠIĆ, A. (ur.), *Rječnik filozofskih pojmova*, Verbum, Split, 2000.
- PAPINSKO VIJEĆE ZA KULTURU - PAPINSKO VIJEĆE ZA MEĐURELIGIJSKI DIJALOG, *Isus Krist – donositelj vode žive. Kršćansko promišljanje o „New Ageu“*, Verbum, Split, 2003.
- PAPINSKO VIJEĆE ZA OBAVIJESNA SREDSTVA, *Etika u obavijesnim sredstvima*, Informativna katolička agencija, Zagreb, 2000.
- PAVAO VI., *Apostolska pobudnica Marialis cultus*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1975.
- PAVAO VI., *Crkva i rad danas*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1969.
- PAVAO VI., *Humanae vitae. Enciklika o ispravnoj regulaciji poroda*, Dokumenti 18, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1968.
- PAVAO VI., *Populorum progressio. Enciklika o razvitku naroda*, u: M. VALKOVIĆ (ur.), *Sto godina katoličkog društvenog nauka*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1991, str. 314-349.
- PIO XII., *Humani generis*, 1950.
- SVETA KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, *De abortu procurato*, Izjava o namjernom pobačaju, KS, Zagreb, 1987.
- SVETI ZBOR ZA KATOLIČKI ODGOJ, *Odgojne smjernice o ljudskoj ljubavi. Obrisu spolnoga odgoja*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1996.
- VIJEĆE BISKUPSKIH KONFERENCIJA EUROPE, *Evangelizirati "sekulariziranu" Europu*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1986.
- ZBOR ZA NAUK VJERE, *Donum vitae. Dar života*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1987.

Predložena literatura

- ADAM A., *Uvod u katoličku liturgiju*, Hrvatski institut za liturgijski pastoral, Zadar, 1993.
- ADNES P., - GOLUB I., *Sakrament ženidbe*, Zagreb, 1970.
- AMBROZIJE, *Otajstva i tajne*. Služba Božja, Makarska, 1986.
- ANIĆ, (s. Rebeka) J., *Više od zadanoga. Žene u Crkvi u Hrvatskoj u 20. stoljeću*, Franjevački institut za kulturu mira, Split, 2003.
- ANČIĆ N. A., - BIŽACA, N., (ur.), *Govor o Bogu jučer i danas*. Zbornik radova teološkog simpozija, Crkva u svijetu, Split, 2005.
- ARAČIĆ P., *Crkveno djelovanje i mladi brak i obitelj*, u: *Uspjeli brak – sretna obitelj*, Biskupijski ordinarijat, Đakovo, 1989.
- ARANHOEVEL D., *Mali komentar Biblije. Stari Zavjet. Prapovijest*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1988.
- AUGUSTIN, *Ispovijesti*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1973.
- BACH R., *Galeb Jonathan Livingston*, Znanje, Zagreb, 1979.
- BAJSIĆ V., *Granična pitanja teologije i prirodnih znanosti*, Zagreb, 1991.
- BALOBAN S. (ur.), *Crkva, demokracija, opće dobro u Hrvatskoj*, Glas Koncila, Zagreb, 1995.
- BALOBAN S. (ur.), *Kršćanstvo, Crkva i politika*, Centar za promicanje socijalnog nauka Crkve - Glas Koncila, Zagreb, 1999.
- BALOBAN S. (ur.), *Zbornik hrvatskih vjernika laika. Zagreb, 16.-18. listopada 1992*, Glas Koncila - Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1993.
- BALOBAN S., *Poteškoće u spolnom odgoju mladeži*, u: "Bogoslovska smotra" 68(1998)1/2, 83-97.
- BALTHASAR H. U. von, *Mysterium paschale, Sveto trodnevlje smrti, pokopa i uskrsnuća našeg Spasitelja*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1993.
- BARIČEVIĆ J. i dr., *Snagom Duha*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1979.
- BARIČEVIĆ J. (prior.), *Snaga susreta. Muško i žensko stvori ih*, KS, Zagreb, 1974.
- BARTZ W., *Sekte danas. Nauk, organizacija, rasprostranjenost*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1984.
- BASTAŠIĆ Z., *Pubertet i adolescencija*, Školska knjiga, Zagreb, 1995.
- BENIGAR A., *Alojzije Stepinac - hrvatski kardinal*, Glas Koncila - hrvatska franjevačka provincija sv. Ćirila i Metoda, Zagreb, 2¹⁹⁹³.
- BEZIĆ Ž., *Stare i nove tajne. Sakramenti danas*, Služba Božja, Makarska, 1979.
- BEZIĆ, Živan, *Etika i život*, UPT, Đakovo, 1995.
- Biblijske karte*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb.
- BILLINGS, Evelyn - WESTMORE, Ann, *Billingsova metoda*, Obiteljski centar, Zagreb, 1991.
- BISCHOFBERGER O., *Novi religiozni pokreti*, U pravi trenutak, Đakovo, 1986.
- BONHOEFFER, Dietrich, *Otpor i predanje*, KS, Zagreb, 1974.
- BOSMANS P., *Vjera svaki dan čini čuda*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1997.
- BOSNAR, D. - VNUČEC J., (ur.), *Kratke priče za bogoslužje i katehezu tijekom godine 2*, Fos-Zoe, Sesvete, 1998.
- BRATULIĆ J., *Žitja Konstantina-Ćirila i Metodija i druga vrela*, Kršćanska sadašnjost, Dokumenti 76, Zagreb, 1985.
- BROWN R.E., - CASTELOT J.J., *Biblijska teologija Staroga i Novoga zavjeta. II. izdanje*, KS, Zagreb, 1993.
- CHANG H. A., *Rasprava o globalizaciji. Odgojno gledište*, u "Kateheza" 25 (2003) 2, 106-117.
- CIAN L., *Kako do zrelosti?*, Katehetski salezijanski centar, Zagreb, 1997.

- CLINES D., *Rad i društvo u Bibliji*, Duhovna stvarnost, Zagreb, 1980.
- CORETH E., *Od temelja bitka do živoga Boga. Filozofsko pitanje o Bogu*, u "Obnovljeni život" 56 (2001) 4, 411-421.
- COURTH F., *Sakramenti*, Forum bogoslova, Đakovo, 1997.
- COUSINEAU Y., *Odgojne vježbe za rad s mladima*, PUP "Kefa", Zagreb, 1999.
- Časoslov rimskog obreda*. III. Vrijeme kroz godinu I-XVII, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1984.
- ČEHOK I. - KOPREK, I., *Etika. Priručnik jedne discipline*, Školska knjiga, Zagreb, 1996.
- DAIKER A., *Prijeđene granice. Život i duhovnost male sestre Magdalene*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2003.
- DANIELOU J., *Vjera kroz vjekove i čovjek današnjice*, HKD sv. Ćirila i Metoda, Zagreb, 1975.
- DE KRUIJF T. C., *Spolnost i brak u obitelji*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1972.
- DE MARCO D. - B. WIKER, *Arhitekti kulture smrti*, Verbum, Split, 2007.
- DE MARTINI N., *Kako i zašto sazrijevati*, Katehetski salezijanski centar, Zagreb, 2001.
- DE VANNA U. - P. DAMU, *Biti slobodan*, Katehetski salezijanski centar, Zagreb, 1987.
- DE VANNA U. - P. DAMU, *Najvažnija je ljubav*, Katehetski salezijanski centar, Zagreb, 1986.
- DE VANNA U. - P. DAMU, *Nemirne godine*, Katehetski salezijanski centar, Zagreb, 1985.
- DE VANNA U. - P. DAMU, *Prijateljstvo s Isusom*, Katehetski salezijanski centar, Zagreb,
- DE VANNA U. - P. DAMU, *Vjera - izazov mladima*, Katehetski salezijanski centar, Zagreb, 1986.
- DE VANNA U. - P. DAMU, *Želim postati netko*, Katehetski salezijanski centar, Zagreb, 1985.
- DE VANNA U., *Ususret Bogu obnovitelju*, Katehetski salezijanski centar, Zagreb, 1987.
- DETHLOFF K., i dr., *Religija, moderna, postmoderna. Filozofsko-teološka razmatranja*, Hegelovo društvo, Zadar - Hrvatski studiji, Zagreb, 2006.
- DEVČIĆ I., *Pred Bogom blizim i dalekim. Filozofija o religiji*, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb,² 2007.
- DEVETAK V., *Nedjeljno euharistijsko slavlje*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1976.
- DOWLEY T., *Školski biblijski atlas*, Katehetski salezijanski centar, Zagreb, 1996.
- DUDA B., (ur.), *Još nam uvijek govore*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1994.
- DUDA B., *U svjetlu Božje riječi*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2000.
- DUDA B., *Svjest i obraćenje u Bibliji*, KS, Zagreb, 1990.
- DUGANDŽIĆ I., *Biblijska teologija Novog zavjeta*, Zagreb, KS 2004.
- FILIPOVIĆ A. T., *Socijalno učenje u religioznom odgoju i katehezi*, Nastavni materijali, KBF, Zagreb, 2007.
- FILKIN D., *Svemir Stephana Hawkinga. Objašnjeni kozmos*, Izvori, Zagreb, 1997.
- FILIPOVIĆ, Vladimir (ur.), *Filozofski rječnik*, Nakladni zavod Matice hrvatske. Zagreb, 1984.
- FLEET S., *Uhren*, Ariel Verlag, Frankfurt am Main, s. a.
- FLOEGEL M., *Znanost i etika*, u "Filozofska istraživanja" 61 (1996), str. 423-438.
- FRANKL V., *Bog podsvijesti. Psihoterapija i religija*, Oko tri ujutro, Zagreb, 1985.
- FRANKL V., *Zašto se niste ubili? Uvod u logoterapiju*, Oko tri ujutro, Zagreb, 1978.
- FRANZEN A., *Pregled povijesti Crkve*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1983.
- FREGNI, Gianfranco, *O bračnoj ljubavi - Misli crkvenih otaca*, Verbum, Split, 2002.
- FUČEK I., *Moralno-duhovni život. Zakon. Vjera*, Verbum, Split 2004.
- FUČEK I., *Bog, život, ljubav. Traganje za istinom*, Filozofsko-teološki institut DI, Zagreb, 1995.
- FUČEK I., *Poruka prve ploče. Tri Božje zapovijedi*, Filozofsko-teološki institut Družbe

- Isusove, Zagreb, 1990.
- FUČEK I., *Susret s Bogom dobrote*, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb, 1980.
- FUČEK I., *Bogoštovlje- Molitva. Peti svezak. Moralno-duhovni život*, Verbum, Split, 2006.
- FUČEK I., *Zakon-Vjera. Drugi svezak. Moralno-duhovni život*, Verbum, Split, 2004.
- FUČEK I., *Vojevati pod Kristovom zastavom-duhovne vježbe*, Verbum, Split, 2004.
- FUČEK I., *Osoba- Savjest. Treći svezak. Moralno-duhovni život*, Verbum, Split, 2003.
- GAARDER J., *Sofijin svijet*, Znanje, Zagreb, 1995.
- GADŽA V., i dr., *Odvažni svjedoci*, Vjeronaučni udžbenik za drugi razred srednje škole, Katehetski salezijanski centar, Zagreb, 2004.
- Galeb Jonathan*, dijafilm Ed 7 (KSC, Zagreb).
- GALIĆ B., *Paradoksi globalizacije i multipolarni svijet*, u "Socijalna ekologija" 9 (2000) 3, 163-174.
- GALOT J., *Tko si ti, Kriste? Kristologija*, U pravi trenutak, Đakovo, 1996.
- GENGA G., *Umrijeti u šesnaestoj godini. Iz dnevnika Grazije Genga*, Dominikanci, Korčula, 1979.
- GEVAERT J., *Ljudsko iskustvo i kateheza*, Katehetski salezijanski centar, Zagreb, 1980.
- GIORDANO G., *Kršćanstvo i znanost. Od klasične znanosti do znanosti složenosti*, u "Kateheza" 28 (2006) 3, 259-268.
- GIORDANO E., - T. LASCONI - G. BOSCATO, *Goruća pitanja*, Katehetski salezijanski centar, Zagreb, 1999.
- GLAZIER M., – HELLWIG, M., (pr.), *Suvremena katolička enciklopedija*, Marjan tisak, Split, 2005.
- GOLUB I., *Prijatelj Božji*, Naprijed, Zagreb, 1990.
- GOLUB I., *Najprije čovjek*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1975.
- GOLUB I., *Sakrament svete ispovijedi i bolesničko pomazanje*, Zagreb, 1976.
- GOLUB I., *Milost. S predavanja*, KS, Zagreb, 1997.
- GOLUB I. - PAAR, V., *Skriveni Bog*, Teovizija, Zagreb, 2006.
- GOLUŽA B., *Povijest Crkve*, TIM, Mostar, 1998.
- GORIČEVA T., *Snaga kršćanske ludosti*, Župni ured, Đakovački Selci, 1986.
- GOZZELINO G., *Eshatologija*, u "Kateheza" 26 (2004) 1, 68-79.
- GUARDINI R., *Posljednje stvari*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2002.
- GUARDINI R., *Sveti znakovi*, Verbum, Split, 2000.
- GUARDINI R., *Gospodin*, UPT, Đakovo, 2000.
- GUILLET J., *Isus Krist u našem svijetu*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2006.
- HABERMAS J., *Budućnost ljudske prirode: na putu prema liberalnoj eugenici? Vjerovanje i znanje*, Naklada Breza, Zagreb, 2006.
- HABERMAS J., *Znanost i tehnika kao "ideologija"*, Školska knjiga, Zagreb, 1986.
- HÄRING B., *Kristov zakon*, I. sv., Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1986.
- HÄRING B., *Kristov zakon*, III. sv., Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1986.
- HARRINGTON W., *Uvod u Novi zavjet*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1983.
- HARRINGTON W., *Uvod u Stari zavjet*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1987.
- HAWKING S., *Kratka povijest vremena*, Izvori, Zagreb, 1996.
- HILDEBRAND D. von, *Enciklika Humanae vitae. Znak protivljenja*, Filozofsko-teološki institut DI, Zagreb, 1970.
- HOBLAJ A., *Socijalna dimenzija kršćana u župnoj katehezi i u školskom vjeronauku*, u: S. BALOBAN S., (ur.), *Kršćanin u javnom životu*, Centar za promicanje socijalnog nauka Crkve – Glas Koncila, Zagreb, 1999, str. 115-133.
- HOFFSÜMMER W., (ur.), *Kratke priče za bogoslužje i katehezu*, Fos-Zoe, Sesvete, 1996.
- HOHNJEC N., *Biblija u pastoralnom radu*, Katehetski salezijanski centar, Zagreb, 1998.

- HOHNJEC N., *Biblijsko teološki pristup radu*, u: "Kateheza" 6(1984)2, 56-66.
- IVANČIĆ T., *Susret sa živim Bogom*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1995.
- IVANČIĆ T., *Tko je Bog*, Teovizija, Zagreb, 2000.
- IVANČIĆ T., *Tko je čovjek*, Teovizija, Zagreb, 2000.
- IVANČIĆ T., *33 meditacije*, KS, Zagreb, 2002.
- JAGODIĆ I. i dr. (ur.), *Ja izabrah vas (Iv 15,16). Kateheza mladih. Materijali za odgoj mladih u vjeri*, Alfa, Zagreb, 2000.
- JAMES W. S., *Izazov svjetonazora, Pregled temeljnih svjetonazora*, 2. prošireno izdanje, Zagreb, 2002.
- JARM A., (prir.), *Dolazim ti reći*, Đakovo, 1998.
- JELENIĆ J., *Društvo i crkva*, Filozofsko teološki institut Družbe Isusove, Zagreb, 1999.
- JELENIĆ J., (ur.), *Mladi u postmodernoj. Kamo ide mladi naraštaj*, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb, 2002.
- JONAS H., *Princip odgovornosti*, Veselin Masleša, Sarajevo, 1990.
- JORES A., *Čovjek i njegova bolest*, Oko tri ujutro, Zagreb, 1982.
- JURČEVIĆ M., *Čovjek - biće budućnosti: promišljanje o čovjeku u teološkoj perspektivi*, Dominikanska naklada Istina, Zagreb, 2005.
- JURČEVIĆ M., *Gdje naći Boga*, na: <http://www.dominikanci.hr/propovijedi/5vaz-a.php>
- KALANJ R., *Kraj ideologije ili "velikih priča" o kraju "velikih priča"*, u "Revija za sociologiju" 31 (2000) 1-2, 21-33.
- KALANJ R., *Moderno društvo i izazovi razvoja*, Hrvatsko sociološko društvo: Zavod za sociologiju Filozofskog fakulteta, Zagreb, 1994.
- KALANJ R., *Napredak i transcencija. Poimanje napretka u kršćanskom socijalnom nauku*, u "Revija za sociologiju" 23 (1992) 3/4, 209-223.
- KASPER W., *Bog Isusa Krista. Tajna trojedinog Boga*, U pravi trenutak, Đakovo, 1994.
- KASPER W., *Isus Krist*, Crkva u svijetu, Split, 1995.
- KASPER W., - MOLTSMANN, J., *Krist da, Crkva ne?*, Zagreb, 1980.
- KERN W., - NIEMANN, F., *Nauka o teološkoj spoznaji*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1988.
- KERŠEVAN M.- A. ULE - F. JERMAN, *Odnos religije i znanosti*, Školske novine, Zagreb, 1988.
- KEŠINA I., *Ekološka etika i Jonasov princip odgovornosti*, u "Filozofska istraživanja" 23 (2003) 4, 1111-1127.
- KEŠINA I., *Etičko-moralni vidici ljudskog rađanja*, I-II, u: "Crkva u svijetu" 31(1996)2,130-145; 31(1996)3,275-290.
- KEŠINA I., *Prirodoslovni i religiozni pogled na svijet*, u: "Crkva u svijetu" 33(1998)2,134-151.
- KEŠINA I., *Etika terapijskog kloniranja i manipuliranja matičnim stanicama*, u: CUS 40 (2005.)4., str. 485-505.
- KIERKEGAARD S., *Strah i drhtanje. Dijalektička lirika Johannaesa de Silentija*, Verbum, Split, 2000.
- KIRN A., *Održivi razvoj i environmentalističke vrijednosti*, u "Socijalna ekologija" 9 (2000) 3, 149-162.
- KNOCH W., *Bog traži čovjeka. Objava, Pismo, Predaja*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2001.
- KOKIĆ T. - BALABANIĆ, J., *Pojam biološkog napretka te informacija kao pokazatelj i mjera ontičkog (pri)rasta*, u "Prolegomena" 3 (2004) 2, 119-134.
- KOLANOVIĆ J., *Vaše vjenčanje*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1972.
- KOLARIĆ J., *Kršćani na drugi način*, Veritas, Zagreb, 1976.
- KOPREK I., (ur.), *Ljudska prava; Čovjekovo dostojanstvo. Filozofsko-teološka promišljanja*, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb, 1999.

- KOPREK I., *Priđi da možeš čuti. Etika u sjeni globalizacije i postmoderne*, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb, 2005.
- KOZELJ I., *Savjest. Put prema Bogu*, Verbum, Split, 2006.
- KÜBLER ROSS E., *Razgovori s umirućima*, Oko tri ujutro, Zagreb, ⁴1989.
- KÜNG H., *Postoji li Bog? Odgovor na pitanje o Bogu u novome vijeku*, Naprijed, Zagreb, 1987.
- KÜNG H., *Sloboda u svijetu*, Družba katoličkog apostolata, Zagreb, 1980.
- KUHARIĆ F., *"Kako je lijep čist naraštaj". Razgovor kardinala Franje Kuharića s mladićima i djevojkama - onima koji vjeruju, koji sumnjaju i koji ne vjeruju*, Nadbiskupski duhovni stol, Zagreb, 1985.
- KUHARIĆ F., *Istina će vas osloboditi*, Nadbiskupski duhovni stol, Zagreb, 1973.
- KURJAK A., – SILOBRČIĆ V., (ur.), *Bioetika u teoriji i praksi*, Nakladni zavod Globus, Zagreb, 2001.
- KUSTIĆ Ž., *Mali ključ povijesti Crkve u Hrvata*, Nadbiskupski duhovni stol, Glas Koncila, Zagreb, ⁷1991.
- KUSTIĆ Ž., *Priroda govori o Bogu*, Glas Koncila, Zagreb, 1990.
- KUŠAR S., (ur.), *Isus Krist Bogočovjek i Spasitelj*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1997.
- KUŠAR S., *Bog kršćanske objave. Građa i literatura za studij teološkog traktata o Trojedinom Bogu*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2001.
- KUŠAR S., *Filozofija o Bogu. Građa i literatura za studij teodiceje*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2001.
- KUŠAR S., *Kad velim Bog. Kršćanski govor o Bogu – izazov našem vremenu?*, Teovizija, Zagreb, 1997.
- LAMBERT D., *Znanost i teologija. Oblici dijaloga*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2003.
- LARRAÑAGA I., *Marijina šutnja*, Zadar, 1996.
- LASIĆ H., *Čovjek u svjetlu transcendencije. Nadnaravno određenje ljudskog bića*, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb, 1994.
- LAVIĆ S., *Znanost, nadanja i društvo znanja*, u "Odjek" 58 (2005) 3/4, 72-84.
- LAUN A., *Aktualni problemi moralne teologije*, Forum bogoslova, Đakovo, 1999.
- LAUN A., *Pitanja moralne teologije danas*, Forum bogoslova, Đakovo, 1999.
- LEPP I., *Psihologija prijateljstva*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1982.
- LOHFINK G., *Posljednji dan Isusov*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1984.
- LUCAS LUCAS, R., *Bioetika za svakoga*, Verbum, Split, 2007.
- LUJIĆ B., *Drugi-mogućnost ljubavi*, KS, Zagreb, 2003.
- LUJIĆ B., *Isusova otvorena antropologija*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2005.
- LUJIĆ B., *Od Boga ratnika do Boga sveobuhvatne ljubavi. Biblijska interpretacija rata*, u "Bosna franciscana" 2 (1994) 2, 32-58.
- LUJIĆ B., *Teološka funkcija "b^erit" u izražavanju i oblikovanju odnosa između Jahve i naroda u starozavjetnim spisima*, u: BS, 61 (1991) 3/4, 274-290.
- LUKŠIĆ B., *Sloboda u istini ili sloboda kao istina? Idejna analiza liberalizma*, u: "Crkva u svijetu" 30(1995)1,3-4.
- LUSTIGER M., *Svećenik i zov Evanđelja*, Župa Kaštel Novi, Kaštel Novi, 1985.
- MACAN I., *Socijalna etika i druge studije*, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb, 2003.
- MANDARIĆ V., *Svijest grješnosti kod današnjih mladih. Sociološki i pastoralno-katehetski vid*, u: ANČIĆ, N. A. - N. BIŽACA (ur.), *Osobna i društvena dimenzija grijeha. Zbornik radova znanstvenoga skupa, Crkva u svijetu*, Split, 2002., 257-278.
- MANICARDI E., *Zakon, savjest i milost u naučavanju sv. Pavla I-II*, u: "Crkva u svijetu" 28(1993)1,16-31; 28(1993)2,131-142.
- MARASOVIĆ Š., *Opća moralna teologija*. Skripta. Šibenik, 1995.

- MARDEŠIĆ Ž., *Individualizam i kršćanstvo*, u "Svjetlo riječi" 3/2004.
- MARDEŠIĆ Ž., *Rascjep u svetome*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2007.
- MARTINI C. M., *Kako naučiti moliti*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1996.
- MATELJAN A., *Tragovi tvoje blizine*, Crkva u svijetu, Split, 1994.
- MATELJAN A., *Tražeci uporište. Teološki radovi*, Crkva u svijetu, Split, 2000.
- MATELJAN A., *Zašto slaviti sakramente?*, Crkva u svijetu, Split, 1996.
- MATULIĆ T., *Pobačaj. Drama savjesti*, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb, 1997.
- MATULIĆ T., *Primjena i razvoj tehnike iz perspektive kršćanske etike*, u "Crkva u svijetu" 40 (2005) 3, 303-324 i 4, 465-484.
- MATULIĆ T., *Ratio eugenica*, u "Glas Koncila" 25. 9. 2005.
- MATULIĆ T., *Vodič kroz bioetiku*, I-III, Glas Koncila, Zagreb, 2006.
- MATULIĆ T., *Bioetika*, GK, Zagreb, 2001.
- MATULIĆ T., *Bioetički izazovi kloniranja čovjeka: filozofsko-teološko tematiziranje*, Glas koncila, Zagreb, 2006.
- MATULIĆ T., *Primjena i razvoj tehnike iz perspektive kršćanske etike (II.)*, u: Crkva u svijetu, 6 (2005.)3 str. 465-484.
- McKIBBEN B., *Dosta. Genetički inženjering i kraj ljudske prirode*, Planetopija, Zagreb, 2006.
- MIJATOVIĆ A., *Znanje kao temeljna odrednica XXI. stoljeća*, u: I. CIFRIĆ, (ur.), *Znanost i društvene promjene*. Zbornik radova međunarodnog znanstvenog kolokvija, Hrvatsko sociološko društvo: Zavod za sociologiju Filozofskog fakulteta, Zagreb, 2000, 361-376.
- MILJKOVIĆ D., - RIJAVEC, M., *Razgovori sa zrcalom. Psihologija samopouzdanja*, IEP, Zagreb, 1996.
- MINISTARSTVO ZDRAVSTVA I SOCIJALNE SKRBI REPUBLIKE HRVATSKE, *Vodič za kvalitetu i sigurnost u transplantaciji organa, tkiva i stanica*, Naklada Vijeća Europe, Zagreb, 2007.
- MOODY R., *Život poslije života*, Prosvjeta, Zagreb, 1980.
- MORACZWESKI A., *Kloniranje nije samo pokušaj*, u: "Nova tribina" 9(1998)16,6-11.
- MORANTE G., *Mediji i religiozno iskustvo*, u "Kateheza" 26 (2004) 3, 251-264.
- MULLER J.-M., *Strategija nenasilnog djelovanja*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1986.
- NEMET L., *Kršćanin na pragu trećeg tisućljeća*, u "Obnovljeni život" 54 (1999) 3, 339-350.
- NEMET L., *Kršćanska eshatologija*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2002.
- NIKIĆ M. (ur.), *Novi religiozni pokreti*, Zbornik radova, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb,
- NOVALIĆ F., *Rasipanje budućnosti. Kritika mita napretka i cinizma rasipanja*, Alinea, Zagreb, 2003.
- OSTOJIĆ I., *Benediktinci u Hrvatskoj*, sv. I-III, Benediktinski priorat - Tkon, Split, 1963.
- PAPINSKO VIJEĆE ZA OBITELJ, *Ljudska spolnost: istina i značenje. Odgojne smjernice u obitelji*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1997.
- PASTORALNO-MISIONARSKA KOMISIJA VELIKOG JUBILEJA 2000. GODINE, *"A vi, što vi kažete, tko sam ja? Građa za pripremanje pastoralnih, katehetskih i molitvenih susreta*, Zagreb, 1996.
- PAVIČIĆ N., *Marija majka Crkve*, Katehetski salezijanski centar, Zagreb, 1987.
- Počeci hrvatskog kršćanskog i društvenog života od 7. st. do kraja 9. st.*, Zbornik radova Drugog međunarodnog simpozija o hrvatskoj crkvenoj i društvenoj povijesti, Split, 30. 9. - 5. 10. 1985, Crkva u svijetu, Split, 1990.
- PANDŽA G., *Religijski "boom" u Hrvatskoj više je dekorativnog no egzistencijalnog karaktera*, u "Vjesnik" 27. studenog 2000.

- PASQUALETTI F. – NANNI C., *Novi mediji i digitalna kultura. Izazov odgoju*, u "Kateheza" 27 (2005) 3, 244-265.
- PAŽANIN A., *Ekološka etika i metafizika uma*, u "Filozofska istraživanja" 16(1996) 1 (60), 3-11.
- PERUŠKO E., *Bioetika u svjetlu uporabe tehničko-tehnološkog napretka u sofisticiranoj medicini*, u "Acta anaesthesiologica Croata" 5 (2001) 1/2, 353-356.
- POLEGUBIĆ A., *Laici u Crkvi i društvu u Hrvatskoj*, S. Nimac, Lepuri, 1999.
- POLŠEK D., *Sudbina odabranih: eugeničko nasljeđe u vrijeme genske tehnologije*, ArTresor Naklada, Zagreb, 2004.
- POZAIĆ V. (ur.), *Crkva i rad danas*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1969.
- POZAIĆ V. (ur.), *Ekologija. Znanstveno-etičko-teološki upiti i obzori*, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb, 1991.
- POZAIĆ V. (ur.), *Pred licem smrti*, Filozofsko teološki institut Družbe Isusove, Zagreb 1990.
- POZAIĆ V., *Kloniranje čovjeka*, u: "Nova tribina" 9(1998)16,16-23.
- POZAIĆ V., *Život dostojan čovjeka. Eutanazija u prosudbi medicinske etike*, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb, 1985.
- POZAIĆ V., *Život prije rođenja. Etičko-moralni vidici*, FTI, Zagreb, 1990.
- POZAIĆ V., *Vrednota života u nauku Katoličke crkve*, u: *Obnovljeni život* 56(2001.)2, str. 197-206.
- PRANJIĆ M., *Jeka duše*, Vjeronaučni udžbenik za prvo godišće srednjih škola, Katehetski salezijanski centar, Zagreb, 1992.
- PRANJIĆ M., (ur.), *Religijsko-pedagoško katehetski leksikon*, Katehetski salezijanski centar, Zagreb, 1991.
- PRAVDIĆ V., *Gospodarenje okolišem. Raskorak između globalizacije i etike*, u "Socijalna ekologija" 9 (2000) 1/2, 113-123.
- PULJIZ V., *Nezaposlenost i socijalna sigurnost*, u: S. BALOBAN (ur.), *Socijalni nauk Crkve u hrvatskom društvu*, Centar za promicanje socijalnog nauka Crkve, Zagreb, 1991.
- Radni materijali za biskupijsko savjetovanje Evangelizacija (prvi dio)*, Biskupski ordinarijat Đakovo, Đakovo, 1999.
- RAHNER K. - VORGRIMLER, H., *Teološki rječnik*, U pravi trenutak, Đakovo, 1992.
- RATZINGER J., *Razgovor o vjeri*, Verbum, Split, 1998.
- RATZINGER J., *Bog i svijet. Vjera i život u našem vremenu*, Razgovor s Peterom Seewaldom, Mozaik knjiga, Zagreb, 2003.
- RATZINGER J., *Uvod u kršćanstvo*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008.
- RATZINGER J., *Vjera - istina -tolerancija. Kršćanstvo i svjetske religije*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb,, 2004.
- RATZINGER J., *Bog je s nama. Euharistija: središte života*, Verbum, Split, 2004.
- RATZINGER J., *Zajedništvo u Crkvi*, Verbum, Split 2006.
- RATZINGER J., *Božja revolucija*, Verbum, Split 2005.
- RATZINGER J., *Hod prema Uskrsu*, Verbum, Split 2006.
- RATZINGER J., *Vjera-istina i tolerancija. Kršćanstvo i svjetske religije*. KS, Zagreb, 2004.
- RATZINGER J., *Crkva, Izrael i svjetske religije*, Verbum, Split, 2007.
- RATZINGER J., *Isus iz Nazareta*, Verbum, Split, 2007.
- REBIĆ A. *Središnje teme Staroga zavjeta*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1996.
- REBIĆ A., *Očenaš. Molitva Gospodnja*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1995.
- REBIĆ A., *Biblijska prapovijest*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1972.
- REBIĆ A., *Blaženstva*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1986.
- REBIĆ A., *Isusovo uskrsnuće*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1972.
- REBIĆ A., *Vodič po Svetoj zemlji*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1999.
- Red vjenčanja*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1982.

- RIVOLTELLA P. C., *Internet i odgoj. Analiza pedagoških modela i smjernice za razmišljanje*, u "Kateheza" 24 (2002) 3, 265-280.
- RODE F., *Biti i opstati*, O kršćanstvu, demokraciji i kulturi, Sv. 1, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2000.
- ROTZETTER A. - THADDÉE, M., *Živjeti evanđelje s Franjom Asiškim*, Brat Franjo, Zagreb, 1984.
- RUSTIJA B., *Sitne zgode za dušu*, KS, Zagreb, 2004.
- SANTINI A., *Izazovi novog pape. Laicitet, relativizam, znanost*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2007.
- SCAULAN M., *Oči im se otvoriše. Susret s Isusom u sakramentima*, Jelsa, 1985.
- SCHILLEBEECKX E. H., *Krist sakrament susreta s Bogom*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1992.
- SCHNACKENBURG R., *Osoba Isusa Krista u četiri evanđelja*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1997.
- SCHOEKEL L. A., *Današnji čovjek pred Biblijom*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1986.
- SCHWEBEL R., *Reči ne nije dovoljno. Kako odgajati djecu da razborito odlučuju o drogama i alkoholu*, Sys print, Zagreb, 1995.
- SINGER P., *Jedan svijet. Etika globalizacije*, Ibis, Zagreb, 2005.
- STANKOVIĆ N., *Smisleno govoriti o Bogu*, u "Obnovljeni život" 61 (2006) 2, 161-174.
- STARIĆ A., *Susret s Kristom u sakramentima*, ITKL, Zagreb, 1998.
- STRUMIA A., *Suočavanje znanosti i teologije na pragu trećeg tisućljeća*, u: "Svesci" 32(1998)91,65-71.
- STUHLHOFER F., *Prirodnoznanstvenici i pitanje Boga*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1995.
- SZENTMARTONI M., *Psihologija duhovnog života*, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb 1990
- SZENTMARTONI M., *Svijet mladih*, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb, 1988.
- ŠAGI-BUNIĆ T., *Ali drugog puta nema*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1971.
- ŠAGI-BUNIĆ T., *Euharistija u životu Crkve kroz povijest*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1984.
- ŠAGI-BUNIĆ T., *Krštenje izvan Crkve*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1970.
- ŠAGI-BUNIĆ T., *Svećenik, kome da služi?*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1970.
- ŠAGI-BUNIĆ T., *Vrijeme suodgovornosti*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1981.
- ŠANJEK F. - TOMLJENOVIĆ, I., *Dominikanci i razvoj školstva u srednjovjekovnoj hrvatskoj*, u: "Croatica christiana periodica" 10(1986)17, str. 48-73.
- ŠANJEK F., *Kršćanstvo na hrvatskom prostoru*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1991.
- ŠEPAROVIĆ Z., *Granice rizika, etičko – pravni pristup medicini*, Pravni fakultet u Zagrebu, Zagreb, 1985.
- ŠKALABRIN N., *Ženidba, Pravno – pastoralni priručnik*, Teologija u Đakovu. Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku – Pravni fakultet, Đakovo, 1995.
- ŠKVORC M., *Vjera i nevjera. Problem naših dana i misterij naših duša*, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb, 1982.
- ŠOLIĆ P., *Radost ljubavi. Studije i članci*, Biblioteka Crkve u svijetu, Split, 1994.
- ŠUŠTAR A., *Odgov savjesti*, Društvo katoličkog apostolata, Zagreb, 1983.
- TAMARUT A., *Bog otac i majka*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2002.
- TAMARUT A., *Katolička eshatologija u svjetlu postmoderne*, u "Bogoslovska smotra" 73 (2003) 1, 101-122.
- TERTULIJAN, *Spis o krstu*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1981.
- TOMA AKVINSKI, *Izabrano djelo*, (priredio Tomo Vereš), Globus, Zagreb, 2005.
- TOMAŠEVIĆ L., *Ekologija: izazov kršćanstvu*, u "Socijalna ekologija" 9 (2000) 1/2, 23-33.

- TOMIĆ C., *Evolucija i stvaranje*, u: "Crkva u svijetu" 27(1992)1-2,47-55.
- TOMIĆ C., *Pristup Bibliji*, Provincijalat franjevac konventualaca, Zagreb, 1986.
- TOTH T., *Karakter*, U pravi trenutak, Đakovo, 1992.
- UGENTI A., *Problemi mladih*, UPT, Đakovo, 2002.
- Uskrsna poslanica biskupa splitske metropolije. O Crkvi*, Crkva u svijetu, Split, 1983.
- VALKOVIĆ M., *Rad danas: promjene i posljedice*, u: S. BALOBAN (ur.), *Socijalni nauk Crkve u hrvatskom društvu*, Centar za promicanje socijalnog nauka Crkve, Zagreb, 1998.
- VALKOVIĆ M. (ur.), *Solidarnost i pravda kao temelj socijalne države*, u: "Revija za socijalnu politiku" 3(1996)3-4,217-238.
- VALKOVIĆ M. (ur.), *Sto godina katoličkog socijalnog nauka*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1991.
- VALJAN V., *Moral spolnosti, braka i obitelji*, Svjetlo riječi, Sarajevo, 2002.
- VALJAN V., *Bioetika*, Svjetlo riječi, Sarajevo, 2004.
- VARONE F., *Nevolje s odsutnim Bogom. Religija, ateizam i vjera - tri pogleda na tajnu*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1998.
- VERNETTE J., *Sekte. Sve o novim religioznim pokretima i sljedbama*, Verbum, Split, 2004.
- VIDAL M., *Kršćanska etika*, U pravi trenutak, Đakovo, 2001.
- Videozapisi o sakramentima* (izd. Kršćanska sadašnjost).
- VIDOVIĆ M., *Biblija u životu Crkve*, u "Crkva u svijetu" 36 (2001) 1, 27-54.
- VIDOVIĆ V., *Povijest Crkve u Hrvata*, Crkva u svijetu, Split, 1996.
- VOLARIĆ-MRŠIĆ A., *Status ljudskog embrija*, Centar za bioetiku - Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb, 2001.
- VRCAN S., *Suvremena upitnost ili neupitnost ideje o Bogu na djelu u prirodi i povijesti*, u: "Nova prisutnost" 3 (2005) 2, 221-230.
- VUKASOVIĆ A., *Obitelj vrelo i nositeljica života*, HKZ MI, Zagreb, 1994.
- VULETA B. - ANIĆ, R., *Na putu mira*, Franjevački institut za kulturu mira, Split, 1999.
- VULETA B., *Taj divni Božji svijet*, Pokret prijatelja prirode "Lijepa naša", Zagreb, 1991.
- WALSCH N. D., *Bog sutrašnjice, Naš najveći duhovni izazov*, Zagreb V.B.Z., 2005.
- WATSON D. - JENKINS, S., *Isus nekad i sad*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1990.
- WEISSGERBER J., *Ljubav u obitelji*, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb, 1978.
- WENDEL NIEHL F. - THÖMMES, A., *212 metoda za nastavu vjeronauka*, Katehetski salezijanski centar, Zagreb, 2000.
- WOJTYLA K., *Temelji etike*, Verbum, Split, 1998.
- WOJTYLA K., *Put do Krista*, Razmatranja za mlade, Verbum, Split, 2004.
- WRIGHT J., *Savjest i autoritet*, Družba katoličkog apostolata, Zagreb, 1984.
- WUCHERER - HUDENFELD A. K., *Današnjem čovjeku govoriti o Bogu. Nužnost povratka osnovnom iskustvu*, u "Diakovensia" 2 (1994) 1, 264-274.
- ZAGORAC V., *Sakramenti*. Liturgijski nauk o otajstvima, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1988.
- Zakonik kanonskog prava*, Glas Koncila, Zagreb, 1988.
- Zašto umrijeti u dvadesetoj*, dijafilm Ag 2 (KSC, Zagreb).
- ZEFFIRELLI F., *Isus iz Nazareta* (film).
- ZINK J., *Kako danas moliti*, KS, Zagreb, 1988.
- ZOVKIĆ M., *Obitelj - slika Božja prema Katekizmu Katoličke crkve*, u: "Crkva u svijetu" 29(1994)2,121-134.